ДИСЦИПЛІНАРНИЙ СТАТУТ

Національної поліції України

науково-практичний коментар

Харків

2019

АВТОРИ:

Науково-дослідна лабораторія з проблем протидії злочинності Харківського національного університету внутрішніх справ:

1. Бугайчук К.Л. к.ю.н., доцент, завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності ХНУВС (статті 14, 15, 18, 20, 25).
2. Федосова О.В. к.ю.н., старший науковий співробітник, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності ХНУВС (стаття 13)
3. Гладкова Є.О., к.ю.н., старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності ХНУВС (стаття 11)
4. Святокум І.О. науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності ХНУВС (стаття 12)

Кафедра адміністративної діяльності поліції факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ:

1. Безпалова О.І. д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності ОВС ФМГБ ХНУВС (стаття 3)
2. Джафарова О.В. д.ю.н., доцент, професор кафедри адміністративної діяльності поліції факультету № 3 (стаття 6)
3. Шатрава С.О. к.ю.н., доцент, професор кафедри адміністративної діяльності поліції факультету № 3 (стаття 7)
4. Чишко К.О. к.ю.н., старший викладач кафедри адміністративної діяльності поліції факультету № 3 (стаття 8)
5. Іванцов В.О. к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративної діяльності поліції факультету № 3 (стаття 5)
6. Резанов С.А. к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративної діяльності поліції факультету № 3 (стаття 2)
7. Пчелін В.Б. д.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративної діяльності поліції факультету № 3 (стаття 4)
8. Панова О.О. к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративної діяльності поліції факультету № 3 (стаття 9)
9. Качинська М.О. к.ю.н., доцент кафедри адміністративної діяльності поліції факультету № 3 (стаття 1)
10. Селюков В.С. к.ю.н., доцент кафедри адміністративної діяльності поліції факультету № 3 (стаття 14)

Кафедра адміністративного права і процесу **факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ:**

1. Салманова О.Ю. д.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративного права та процесу ХНУВС (стаття 15)
2. Гусаров С.М. Заслужений юрист України, д.ю.н., професор, професор кафедри адміністративного права та процесу ХНУВС (стаття 19)
3. Комзюк А.Т. д.ю.н., професор, професор кафедри адміністративного права та процесу ХНУВС (статті 21, 22)

4. Казанчук І.Д. к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративного права та процесу ХНУВС (стаття 23)

Кафедра трудового та господарського права факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ:

1. Мельник К.Ю. д.ю.н., професор, завідувач кафедри трудового та господарського права ХНУВС (статті 17, 20)

Кафедра цивільно-правових дисциплін факультету № 4 Харківського національного університету внутрішніх справ:

1. Степаненко Т.В. к.ю.н. доцент кафедри цивільно-правових дисциплін факультету № 4 ХНУВС (стаття 24)

Факультет № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ:

1. Музичук О.М. Заслужений юрист України, д.ю.н., професор, декан факультету № 1 ХНУВС (стаття 10)

Керівний склад:

1. Бандурка О.М. Заслужений юрист України, Академік академії правових наук України, д.ю.н., професор (статті 17, 18)

2. Швець Д.В. к.п.н., доцент, Перший проректор Харківського національного університету внутрішніх справ (стаття 16)

ПЕРЕДМОВА

Європейська інтеграція України зобов'язує нашу державу забезпечити ефективне функціонування усіх державних інститутів, які гарантуватимуть додержання прав і свобод людини і громадянина. Важливу роль в державному механізмі забезпечення прав і свобод, природньо, відіграє Національна поліція України, як центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Слід зазначити, що реалізуючи повноваження із надання поліцейських послуг, Національна поліція має дотримуватися певних принципів, серед яких важливу роль посідають наступні:

– ***верховенство права*** (людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави);

– ***дотримання прав і свобод людини*** (обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції);

– ***законність*** (поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України; поліцейському заборонено виконувати злочинні чи явно незаконні розпорядження та накази; накази, розпорядження та доручення вищих органів, керівників, посадових та службових осіб, службова, політична, економічна або інша доцільність не можуть бути підставою для порушення поліцейським Конституції та законів України).

Законом України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII у статті 19 закріплені положення відповідно до яких у разі порушення згаданих принципів професійної діяльності та вчинення протиправних діянь поліцейські несуть кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність відповідно до закону.

Також було встановлено, що підстави та порядок притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності, а також застосування до поліцейських заохочень визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України, що має затверджуватися окремим законом.

Незважаючи на те, що зазначені норми закону України «Про Національну поліцію України» були прийняті 3 роки потому, до теперішнього часу поліцейські у своїй діяльності мали керуватися старим Дисциплінарним статутом органів внутрішніх справ, що за своїм змістом та духом вже не

відповідав особливостям діяльності новосформованих поліцейських органів та підрозділів.

З метою подолання зазначеного недоліку у 2018 році законом № 2337-VIII було прийнято Дисциплінарний статут Національної поліції, який набув чинності 7 жовтня 2018 року. В преамбулі до цього документу зазначено, що він визначає сутність службової дисципліни в Національній поліції України, повноваження поліцейських та їхніх керівників з її додержання, види заохочень і дисциплінарних стягнень, а також порядок їх застосування та оскарження.

Зміст зазначеного нормативно-правового акту є в деякій мірі інноваційним, адже в ньому визначено не тільки поняття службової дисципліни, дисциплінарного проступку та відповідальності поліцейського, переліки заохочень та дисциплінарних стягнень, але й встановлено, що проведення службових розслідувань за фактом порушення поліцейським службової дисципліни тепер здійснюють спеціальні дисциплінарні комісії, що формуються з поліцейських та працівників поліції, які мають відповідні знання та досвід, необхідні для ефективного проведення службового розслідування. До складу цих комісій можуть також включатися представники громадськості, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет.

Важливим є також й те, що на законодавчому рівні встановлено, що під час проведення службового розслідування поліцейський має право на захист, що полягає в наданні йому можливості надавати письмові пояснення щодо обставин вчинення дисциплінарного проступку, докази правомірності своїх дій та мати свого представника, яким може бути адвокат.

В той же час у підрозділів Національної поліції виникають певні труднощі щодо застосування норм Дисциплінарного статуту в практичній діяльності, оскільки на теперішній час підзаконна нормативна база Кабінету Міністрів України та Міністерства внутрішніх справ України щодо реалізації вказаних законодавчих положень знаходиться на стадії розробки та оптимізації, з чого слідує також й те, що положення закону мають стати предметом не тільки додаткового підзаконного нормативно-правового врегулювання, але й ретельного наукового опрацювання.

Засновуючись на вищевикладеному колективом університету було прийнято рішення про видання науково-практичного коментаря Дисциплінарного статуту Національної поліції, який має розв’язати низку таких проблем:

– забезпечити єдине розуміння службової дисципліни в органах Національної поліції;

– визначити правовий статус керівників та підлеглих, особливості видання та виконання наказів в системі Національної поліції України;

– розкрити підстави та порядок застосування заохочень та здійснення процесу нагороджень поліцейських;

– дослідити зміст та особливості роботи дисциплінарних комісій, а також реалізацію поліцейським його права на захист в процесі службового розслідування;

– здійснити науковий аналіз застосування дисциплінарних стягнень до працівників Національної поліції України;

– розтлумачити механізм обліку заохочень та дисциплінарних стягнень в органах Національної поліції України.

Над підготовкою цього видання працювали фахівці в галузі теорії управління, адміністративного права і процесу, адміністративної діяльності поліції, цивільного та трудового права, практичні працівники правоохоронних органів, що дозволило врахувати усі останні зміни у нормативно-правовій базі, яка регулює діяльність Національної поліції України.

В той же час, беручи до уваги те, що пропоноване видання є одним із перших на теренах нашої країни, ми будемо вдячні усім читачам за конструктивні пропозиції та зауваження до його змісту, які ми обов’язково врахуємо у нашій наступній роботі.

Ректор Харківського національного
університету внутрішніх справ
Заслужений юрист України
доктор юридичних наук, професор
генерал поліції третього рангу **В.В. Сокуренко**

ДИСЦИПЛІНАРНИЙ СТАТУТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Цей Статут визначає сутність службової дисципліни в Національній поліції України, повноваження поліцейських та їхніх керівників з її додержання, види заохочень і дисциплінарних стягнень, а також порядок їх застосування та оскарження.

Дія цього Статуту поширюється на поліцейських, які повинні неухильно додержуватися його вимог.

Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. *Службова дисципліна*

1. Службова дисципліна - дотримання поліцейським Конституції і законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, наказів Національної поліції України, нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України, Присяги поліцейського, наказів керівників.

2. Службова дисципліна ґрунтується на створенні необхідних організаційних та соціально-економічних умов для чесного, неупередженого і гідного виконання обов'язків поліцейського, повазі до честі і гідності поліцейського, вихованні сумлінного ставлення до виконання обов'язків поліцейського шляхом зваженого застосування методів переконання, заохочення та примусу.

3. Службова дисципліна, крім основних обов'язків поліцейського, визначених статтею 18 Закону України «Про Національну поліцію», зобов'язує поліцейського:

1) бути вірним Присязі поліцейського, мужньо і вправно служити народу України;

2) знати закони, інші нормативно-правові акти, що визначають повноваження поліції, а також свої посадові (функціональні) обов'язки;

3) поважати права, честь і гідність людини, надавати допомогу та запобігати вчиненню правопорушень;

4) безумовно виконувати накази керівників, віддані (видані) в межах наданих їм повноважень та відповідно до закону;

5) вживати заходів до негайного усунення причин та умов, що ускладнюють виконання обов'язків поліцейського, та негайно інформувати про це безпосереднього керівника;

6) утримуватися від дій, що перешкоджають іншим поліцейським виконувати їхні обов'язки, а також які підривають авторитет Національної поліції України;

7) утримуватися від висловлювань та дій, що порушують права людини або принижують честь і гідність людини;

8) знати і виконувати заходи безпеки під час несення служби, дотримуватися правил внутрішнього розпорядку;

9) підтримувати рівень своєї підготовки (кваліфікації), необхідний для виконання службових повноважень;

10) берегти службове майно, забезпечувати належний стан зброї та спеціальних засобів;

11) поважати честь і гідність інших поліцейських і працівників поліції, надавати їм допомогу та стримувати їх від вчинення правопорушень;

12) дотримуватися правил носіння однострою та знаків розрізнення;

13) сприяти керівникові в організації дотримання службової дисципліни, інформувати його про виявлені порушення, у тому числі вчинені іншими працівниками поліції;

14) під час несення служби поліцейському заборонено перебувати у стані алкогольного, наркотичного та/або іншого сп'яніння.

4. Поліцейський перебуває під захистом держави. Права поліцейського та порядок їх реалізації з урахуванням особливостей служби в поліції визначаються Конституцією та законами України.

5. Обмеження прав поліцейського не допускається, крім випадків, визначених законом.

6. Під час виконання службових обов'язків поліцейський має право:

1) на повагу до своєї особистості, коректне ставлення з боку керівників, колег та інших осіб;

2) вимагати письмового оформлення обсягу посадових (функціональних) обов'язків за відповідною посадою та створення умов, необхідних для їх виконання;

3) приймати у межах, визначених посадовими (функціональними) обов'язками, рішення або брати участь у їх підготовці;

4) на доступ до службової інформації, необхідної для виконання обов'язків за посадою;

5) на просування по службі, збільшення грошового забезпечення з урахуванням результатів службової діяльності та рівня кваліфікації;

6) на захист персональних даних, переданих у розпорядження Національної поліції України та її територіальних органів;

7) ознайомлюватися з матеріалами особової справи, висновками службового розслідування, що проводиться стосовно нього, а також долучати до нього свої пояснення;

8) робити копії матеріалів особової справи, висновків службового розслідування за допомогою технічних засобів з урахуванням обмежень, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, законами

України «Про захист персональних даних», «Про державну таємницю» та іншими законами;

9) на неупереджений розгляд скарг, поданих на його рішення, дії чи бездіяльність, а також на неупереджений розгляд поданих ним скарг, у тому числі на рішення, дії чи бездіяльність його керівників;

10) на правничу допомогу та захист своїх прав під час розгляду скарг або під час проведення службових розслідувань;

11) на захист від переслідування у разі повідомлення про вчинення злочинів, здійснених керівництвом та працівниками Національної поліції України;

12) на забезпечення спеціальними засобами безпеки з урахуванням особливостей проходження служби.

Дисципліна (від.лат. Disciplina), що означає покора, слухняність, порядок, підпорядкування; обов'язкове для всіх членів будь-якого колективу підпорядкування чітко встановленому порядку.[1]

Розглядаючи поняття дисципліна крізь правову призму, зазначимо, що це заснована на засаді законності об'єктивна умова ефективності державного управління. Сутність вказаної дефініції розглядається як точне та неухильне дотримання порядку, правил поведінки, діяльності кожним членом колективу, а, саме є однією із складових елементів регулювання поведінки працівника (особи). Дисципліна – це точне, своєчасне, належне, неухильне дотримання встановлених нормами правова, соціальними нормами певних визначених правил поведінки у суспільстві та державі. Вона скерована на підтримання та забезпечення впорядкованості та узгодженості певних суспільних відносин, забезпечується засобами юридичної відповідальності та громадського контролю.[2]

Дисципліну можна також визначити як важливу умову належного функціонування суспільства і держави загалом. Саме дисципліна передбачає особливі форми зв'язків між суб'єктами дисциплінарних відносин. Останні у свою чергу спрямовані на неухильне додержання загальновизнаних та відповідних чином встановлених правил у суспільстві та державі загальнообов'язкових вимог.[3]

Окремі науковці розглядають терміни «дисципліна» та законність, як нерозривні елементи, існування яких стає можливим за чітким дотриманням дисципліни усіма фізичними та юридичними особами. При цьому дисципліна

---

[1] Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України: науково-практичний коментар; за заг. ред. д-ра юрид.наук, проф. М.І. Іншина, д-ра юрид.наук, проф., чл-кор. НАПрН України В.І. Олефіра. Харків: НікаНова. 2011. 160 с. С. 9

[2] Новак О.Д. Службова дисципліна державного службовця: сутність, ознаки, засоби забезпечення. Актуальні проблеми держави та права. 2015. Вип. № С. 139-145. С. 139

[3] Голікова К.О. Дисципліна та законність у державному управлінні: поняття та способи їх забезпечення. *Часопис університету права*. 2013. №2. С. 110-113. С. 110

встановлюється та обмежується рамками закону. Саме дисципліна є тим елементом, що поєднує законність та правопорядок, а, у свою чергу, належний рівень дисципліни сприяє утвердженню правомірної поведінки в суспільстві та державі загалом. [4]

Службову дисципліну, слід розуміти, як неухильне дотримання поліцейським положень Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, норм чинних нормативно-правових актів, у тому числі, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, наказів Національної поліції України, Міністерства внутрішніх справ України, Присяги поліцейського, наказів керівників.

Під час своєї професійної діяльності поліцейський повинен дотримуватись чинного законодавства України. Міжнародні договори (конвенції, угоди, пакти тощо) після їх підписання уповноваженою особою, що представляє Україну, стають частиною національного законодавства тільки після їх ратифікації.[5]

На міжнародному рівні країна на добровільній основі може приєднатись чи підписати міжнародний договір. Це тягне за собою обов'язок держави імплементувати положення цього договору у національне законодавства та у подальшому їх виконувати. У випадку, якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлені інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного (стаття 19 Дія міжнародних договорів та території України Закону України «Про міжнародні договори»).[6]

Відповідно до норм чинного законодавства законність є одним з принципів на яких будується діяльність Національної поліції, що передбачений статті 8 Закону Про «Національну поліцію».[7] Він передбачає, що поліцейський діє виключно на підставі та у спосіб, що чітко визначений у Конституції України та іншими законами України.

Поліцейському заборонено виконувати злочинні чи явно незаконні розпорядження та накази. Ніщо не може бути підставою для порушення працівником поліції положень чинного законодавства. Будь-яка доцільність, у

---

[4] Новак О.Д. Службова дисципліна державного службовця: сутність, ознаки, засоби забезпечення. Актуальні проблеми держави та права. 2015. Вип. № С. 139-145. С. 140

[5] Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокуренка. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 432 с. С. 170

[6] Про міжнародні договори: Закон України від 29.06.2004 №1323-VII. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15 (дата звернення: 13.11.2018)

[7] Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 №580-VIII. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (дата звернення: 13.11.2018)

тому числі, службова, політична, економічна та інша не можуть бути виправданням порушенню поліцейським законодавства. Працівник поліції при отриманні явно злочинного наказу чи розпорядження не зобов'язаний його виконувати. [8]

Слід також пам'ятати, що відповідно до частини 5 статті 41 Кримінального Кодексу України, якщо поліцейський не усвідомлював і не міг усвідомлювати злочинного характеру наказу чи розпорядження, то за діяння, вчинене з метою виконання такого наказу чи розпорядження, відповідальності підлягає тільки особа, що віддала злочинний наказ чи розпорядження.[9]

Якщо особа, заподіяла шкоду правоохоронним інтересам, її діяння або бездіяльність можуть бути визнані правомірними, якщо вона діяла з метою виконання законного наказу або розпорядження. Останні визнаються законними у випадку якщо:

- наказ або розпорядження були віддані відповідною особою;
- здійснені з дотриманням відповідного порядку;
- винесені у межах службових повноважень;
- за своїм змістом не суперечать положенням чинного законодавства та не пов'язані з порушенням чи обмеженням конституційних прав та свобод людини і громадянина.[10]

Службова дисципліна поліцейських забезпечується шляхом визначення їх прав та обов'язків під час несення служби, а також встановленням правих гарантій їх професійної діяльності. Розглянемо їх більш детально.

Під час несення служби працівник Національної поліції України має право на повагу до себе та ввічливе ставлення з боку колег й старшого керівництва. Конституція України[11], Загальна декларація прав людини 1948 року[12] закріплюють право особи на честь та гідність, а також на повагу до своєї особистості.

Під час роботи поліцейський має право вимагати встановлення своїх посадових обов'язків згідно з займаною посадою, приймати у їх межах

---

[8] Конституція України від 28 06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

[9] Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III_ВР. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 13.11.2018)

[10] Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III_ВР. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 13.11.2018)

[11] Конституція України від 28 06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

[12] Загальна декларація прав людини: міжнародний договір від 10.12.1948 р. №2341-III_ВР. . // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 13.11.2018)

рішення, а також вимагати від керівництва створення належних умов щодо їх сумлінного виконання, у тому числі мати доступ до службової інформації, а також використовувати спеціальні засоби з урахуванням особливостей служби.

За час несення служби працівник поліції має право бути переміщеним на вищу чи іншу посаду, отримувати просування у ній, на збільшення грошового забезпечення з урахуванням результатів його службової діяльності та рівня професійної підготовки.

Поліцейський має право на захист персональних даних, що були передані у розпорядження та зберігання відповідним відділам Національній поліції, ознайомлення та копіювання (відповідно до норм чинного законодавства)матеріалів своєї особової справи, висновків службового розслідування, що було проведено стосовно нього, а також долучати до особової справи свої пояснення.

Під час перебування на службі поліцейський має право на неупереджений розгляд скарг, поданих на його рішення, дії чи бездіяльність, а також на неупереджений розгляд поданих ним скарг, у тому числі на рішення, дії чи бездіяльність його керівників.

Поліцейський має право на належну правову допомогу та відповідний захист своїх законних прав та інтересів під час розгляду скарг або під час проведення службових розслідувань.

Працівник поліції під час здійснення професійної діяльності та виявлення правопорушень іншими поліцейськими, має право на захист від переслідування, у разі повідомлення про вказані незаконні випадки.

Для належної реалізації службової дисципліни працівник поліції зобов’язаний добросовісно служити народу України та бути вірним Присязі поліцейського, знати та дотримувати норм чинного законодавства, виконувати накази керівників, дотримуватись правил особистої безпеки. Поліцейський зобов’язаний поважати та не порушувати права людини, у тому числі інших працівників поліції; уникати створення своїми діями перешкод у діяльності правоохоронців, дотримуватись правил носіння поліцейського одностою; постійно працювати над підвищенням рівня свого професійного рівня; запобігати правопорушенням, вживати заходи, щодо їх усунення; зберігати у належному стані зброю, спеціальні заходи та службове майно. Категорично забороняється перебувати на службі у стані алкогольного чи наркотичного сп’яніння.

Стаття 2. *Керівники та підлеглі*

1. За своїм службовим становищем поліцейські можуть бути керівниками або підлеглими стосовно інших поліцейських.

2. Керівник - це службова особа поліції, наділена правами та обов'язками з організації службової діяльності підлеглих їй поліцейських та інших працівників поліції і контролю за їхньою службовою діяльністю.

3. Керівник, якому поліцейський підпорядкований за службою, у тому числі тимчасово, є прямим керівником для нього. Найближчий до підлеглого прямий керівник є безпосереднім керівником.

4. Під час виконання службових обов'язків поліцейський підпорядковується лише своєму безпосередньому та прямому керівникові.

5. Забороняється втручання в службову діяльність поліцейських особами, які не є їхніми прямими керівниками, крім випадків, визначених Конституцією та законами України.

6. У разі спільного виконання службових обов'язків поліцейськими, які не підпорядковані один одному по службі, старшим вважається поліцейський, визначений безпосереднім керівником або який займає вищу посаду. Якщо поліцейські займають рівні посади, старший визначається за спеціальним званням.

Керівник – це особа, яка наділена правом приймати рішення, виступає єдиноначальником у межах наданих йому повноважень. Діяльність сучасного керівника надзвичайно багатопланова. Вплив його на підлеглих має за мету насамперед забезпечити належну службову поведінку згідно із правилами цієї організації.

Керівництво можна визначити як процес використання влади задля досягнення впливу на людей. У стосунках між керівником та підлеглими в процесі використання влади існує пряма пропорційна залежність (так званий баланс влади): влада керівника над підлеглими тим більша, чим вища залежність підлеглих від керівника, і навпаки.

Ця залежність може набувати різних форм прояву, прямо чи опосередковано підлеглі залежать від управлінських рішень керівника (у питаннях ресурсного забезпечення, розподілу та отримання винагород, послуг, інформації тощо). Своєю чергою, підлеглі впливають на керівника, адже це вони реалізують на практиці усі його рішення, вказівки, накази та розпорядження, і саме виконання дорученої роботи залежить від них.

Поєднання і впорядкування елементів, забезпечення цілісності соціальної системи досягається значною мірою завдяки цілеспрямованій керівній діяльності суб'єкта управління. Таким суб'єктом управління в органах виконавчої влади є його керівник. Від нього каналами прямого зв'язку до

об’єктів управління надходять команди управління, а до нього каналами зворотного зв’язку дані про результати виконання цих команд [, с.][13].

За своїм службовим становищем поліцейські можуть бути керівниками або підлеглими стосовно інших поліцейських. Керівник - це службова особа поліції, наділена правами та обов’язками з організації службової діяльності підлеглих їй поліцейських та інших працівників поліції і контролю за їхньою службовою діяльністю. Керівник, якому поліцейський підпорядкований за службою, у тому числі тимчасово, є прямим керівником для нього. Найближчий до підлеглого прямий керівник є безпосереднім керівником.

Суть роботи керівника державного органу влади полягає у виконанні ряду функцій, серед яких необхідно виділити, насамперед, стратегічну функцію, яка полягає в постановці, на основі аналізу ситуації і прогнозування, цілей діяльності державного органу влади, процесу розробки стратегії і складання планів. До головних функцій також слід віднести: вироблення спільного плану дій всієї організації; координація всіх підрозділів управління; вплив на нижчі ланки та їх керівників; підбір кадрів на різні ділянки управління.[14]

Згідно ч. 3 ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію» накази, розпорядження та доручення вищих органів, керівників, посадових та службових осіб, службова, політична, економічна або інша доцільність не можуть бути підставою для порушення поліцейським Конституції та законів України.[15]

Серед іншого, до основних обов’язків поліцейського входить інформування безпосереднього керівника про обставини, що унеможливлюють його подальшу службу в поліції або перебування на займаній посаді. Також, поліцейський звільняється зі служби в поліції, а служба в поліції припиняється у зв’язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі.

Окремо, Закон України «Про Національну поліцію» встановлює обов’язки поліцейського по інформуванню свого керівника щодо застосування превентивних та примусових заходів:

– поліцейський зобов’язаний у письмовій формі повідомити свого керівника про тимчасове обмеження фактичного володіння річчю особи, а також зобов’язаний скласти протокол про здійснення тимчасового обмеження фактичного володіння річчю та вручити протокол цій особі;

---

[13] Ковалів М. В. Основи управління в органах внутрішніх справ України: навч.-практ. посіб. / М. В. Ковалів. – Львів : Львівський державний ун-т внутр. справ, 2010. 340 с

[14] Стельмащук Л. С. Організаційно-правові засади відкритості державної служби: монографія. Івано-Франківськ: В-во ІФНТУНГ, 2015. 296 с. С. 215-216

[15] Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 40-41. Ст. 379

– поліцейський зобов'язаний письмово повідомити свого керівника, а той зобов'язаний повідомити прокурора про завдання особі тілесних ушкоджень унаслідок застосування фізичної сили;

– поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомляти свого керівника про застосування вогнепальної зброї, а також негайно повідомити свого керівника про активне застосування вогнепальної зброї, який, у свою чергу, зобов'язаний поінформувати центральний орган управління поліції та відповідного прокурора.

На вітання керівника або старшого за спеціальним званням «Слава Україні» всі поліцейські, які перебувають у строю, відповідають: «Героям слава». Якщо керівник або старший за спеціальним званням прощається, на його слова «Слава Україні» поліцейські відповідають: «Героям слава».

Згідно ст. 62 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський під час виконання покладених на поліцію повноважень є представником держави. Законні вимоги поліцейського є обов'язковими для виконання всіма фізичними та юридичними особами. Поліцейський під час виконання покладених на нього обов'язків підпорядковується тільки своєму безпосередньому та прямому керівнику.

Ніхто, крім безпосереднього і прямого керівника (за винятком випадків, прямо передбачених законом), не може надавати будь-які письмові чи усні вказівки, вимоги, доручення поліцейському або іншим способом втручатися в законну діяльність поліцейського, у тому числі діяльність, пов'язану з кримінальним провадженням або провадженням у справах про адміністративні правопорушення.[16]

Правила етичної поведінки поліцейських встановлюють, що керівник органу (підрозділу) поліції зобов'язаний запобігати проявам неетичної поведінки своїх підлеглих поліцейських шляхом організації роботи з розвитку професійної етики, у тому числі через проведення навчань, інформаційно-роз'яснювальної роботи. Керівник органу (підрозділу) поліції у разі виявлення корупційного правопорушення чи одержання інформації про вчинення такого правопорушення підлеглими зобов'язаний у межах своїх повноважень ужити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно письмово повідомити про його вчинення спеціально уповноважений орган у сфері протидії корупції.

Керівник органу (підрозділу) поліції повинен: об'єктивно оцінювати виконання службових обов'язків підлеглими, а в разі порушення норм законодавства України або недотримання вимог цих Правил - ініціювати

[16] Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 40-41. Ст. 379

притягнення їх до відповідальності згідно із законодавством України; запобігати виникненню конфлікту інтересів у діяльності підлеглих, а в разі виникнення - сприяти його оперативному вирішенню. Також керівник органу (підрозділу) поліції не має права: перекладати свою відповідальність на підлеглих; використовувати службове становище в особистих інтересах або інтересах третіх осіб; проявляти зарозумілість, грубість, некоректність стосовно підлеглих.[17]

Стаття 3. *Обов'язки керівника щодо підлеглих*

1. Керівник несе відповідальність за дотримання підлеглими службової дисципліни. З метою забезпечення дотримання службової дисципліни керівник зобов'язаний:

1) створити умови, необхідні для виконання підлеглими обов'язків поліцейського;

2) поважати честь і гідність підлеглих, не допускати порушень їхніх прав та соціальних гарантій;

3) розвивати у підлеглих розумну ініціативу та самостійність під час виконання ними обов'язків поліцейського;

4) сприяти підвищенню підлеглими рівня кваліфікації, достатнього для виконання службових повноважень;

5) вивчати індивідуальні та професійні якості підлеглих, забезпечуючи прозорість і об'єктивність в оцінюванні їхньої службової діяльності;

6) забезпечити сприятливий стан морально-психологічного клімату в колективі, своєчасно вчиняти дії із запобігання порушенню службової дисципліни підлеглими та виникненню конфліктів між ними;

7) контролювати дотримання підлеглими службової дисципліни, аналізувати її стан та об'єктивно доповідати про це безпосередньому керівникові, проводити профілактичну роботу із зміцнення службової дисципліни та запобігання вчиненню підлеглими правопорушень;

8) у разі виявлення порушення підлеглим службової дисципліни вжити заходів для припинення такого порушення та застосувати дисциплінарне стягнення до порушника або порушити клопотання про застосування стягнення уповноваженим керівником.

---

[17] Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських: наказ МВС України від 09.11.2016 № 1179 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16 (дата звернення: 14.11.2018)

Основною умовою ефективної діяльності працівника поліції є сумлінне виконання покладених на нього службових обов'язків, досягти чого можливо виключно за умови сумлінного дотримання вимог нормативно-правових актів.

Що стосується керівників поліції усіх рівнів, то на них покладається подвійна відповідальність, оскільки вони у своїй діяльності повинні бути взірцем для підлеглих, здійснювати координацію їх діяльності, вживати заходи щодо зміцнення дисципліни та законності в колективі, що у результаті має призвести до забезпечення належного стану правопорядку в державі, охорони та захисту прав і свобод громадян, інтересів суспільства та держави. По тому, як самі керівники виконують накази і вказівки, дотримуються законності, підлеглі судять не тільки про правомірність їхніх дій, але і переконуються в необхідності дотримання статутних положень, виробляють в собі повагу до норми, закону, нетерпимість до будь-якого роду відхилень від установлених вимог.[18]

Службова дисципліна в органах поліції досягається:

- створенням належних умов проходження служби працівниками поліції;
- набуттям високого рівня професіоналізму;
- забезпеченням гласності і об'єктивності під час проведення оцінки результатів службової діяльності;
- дотриманням законності і статутного порядку;
- повсякденною вимогливістю керівників до підлеглих, постійною турботою про них, виявленням поваги до їх особистої гідності;
- вихованням в поліцейських високих моральних і ділових якостей;
- дотриманням стандартів етичної поведінки, доброчесності та запобіганням конфлікту інтересів у професійній діяльності працівників поліції;
- забезпеченням соціальної справедливості і високого рівня соціально-правового захисту;
- умілим поєднанням і правильним застосуванням заходів переконання, примусу, дисциплінарного та громадського впливу;
- належним виконанням умов контракту про проходження служби.

Основними управлінськими функціями керівника органу або підрозділу поліції є: організація, мотивація, безпосереднє командування, планування, контроль та координація.

Під час реалізації вказаних функцій керівник повинен здійснювати стратегічне і тактичне управління людськими ресурсами, що у результаті має призвести до досягнення бажаного результату. Це вимагає здійснення

[18] Бандурка О.М. Професійна етика поліцейського: науково-практ. посібник. Х.: Золота миля, 2017. С. 189.

неупередженого контролю за дотриманням вимог службової дисципліни, тобто приписів відповідних нормативно-правових актів та наказів керівників.

Це вимагає наявності у керівників професійних навичок високого рівня у поєднанні з наявністю управлінських та соціально-комунікативних здібностей. Тобто, насамперед сам керівник повинен володіти навичками управління, мати творче мислення, високий рівень стресостійкості й комунікації, а також мати підтримку вищого керівництва та постійно самовдосконалюватися.

Варто зазначити, що не лише на працівників органів поліції покладається обов'язок щодо виконання покладених на них обов'язків; так само і на відповідних керівників покладається обов'язок щодо створення умов для належного виконання підлеглими покладених на них обов'язків, контролю дотримання службової дисципліни, виявлення випадків її порушення та вжиття заходів реагування. Отже, розкриємо зміст вказаних обов'язків більш детально.

1. ***Створити умови, необхідні для виконання підлеглими обов'язків поліцейського.*** Поліцейська діяльність буде ефективною за умови поєднання компетентності та мотивації поліцейських, які мають пристосовуватися до щоразу складніших ситуацій, що виникають у зв'язку з виконанням ними покладених обов'язків. Однією із найважливіших умов є створення ефективної системи мотивації, що безпосередньо впливає на ефективність виконання завдань, покладених на органи поліції, а отже, як наслідок, і на імідж поліцейського.

Сутність мотивації полягає в розробці такої системи стимулювання, яка б забезпечила найвищу ступень продуктивності, але для цього, перш за все, треба зацікавити кожного конкретного працівника в результативній, високопродуктивній праці.[19]

Основна мета процесу мотивації – це отримання максимальної віддачі від використання трудових ресурсів, що дає змогу підвищити загальну результативність і, таким чином, знизити рівень злочинності. Жодна система управління не може добре функціонувати, якщо не буде розроблено ефективної моделі мотивації, яка спонукає конкретного робітника та колектив до досягнення особистих та загальних цілей.[20]

Основними мотиваційними інструментами є кар'єрне зростання; надання можливостей для навчання; комунікація керівника з підлеглим; участь у прийнятті рішень; заохочення (як позитивні моменти та винагороди (визнання), так і негативні моменти та санкції).

Існує низка вимог до системи мотивації персоналу, а саме:

---

[19] Управління органами Національної поліції України : підручник; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокуренка. МВС України. Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. С. 313.

[20] Тімашкова О.А. Мотивація праці та її роль у підвищенні ефективності діяльності підприємств. *Вчені записки Інституту економіки та права «КРОК»*. 2008. Т 2. № 18. С. 217.

- об’єктивність: розмір винагороди працівника має визначатися на основі об’єктивної оцінки результатів його праці;
- передбачуваність: працівник має знати, яку винагороду він одержить залежно від результатів своєї праці;
- адекватність: винагорода має бути адекватною трудовому внеску кожного працівника в результат діяльності всього колективу, його досвіду й рівню кваліфікації;
- своєчасність: винагорода має слідувати за досягненням результату якнайшвидше (якщо не у формі прямої винагороди, то принаймні у вигляді обліку для подальшої винагороди);
- значущість: винагорода має бути для працівника значущою;
- справедливість: правила визначення винагороди мають бути зрозумілі кожному працівнику організації й бути справедливими, зокрема, з його позицій.[21]

В рамках створення умов, необхідних для виконання підлеглими обов’язків поліцейського, важливого значення також набуває раціоналізація умов праці працівників поліції: наявність гідної заробітної плати та матеріальних заохочень; стабільність роботи; створення відповідного робочого середовища (надання підлеглим приміщень та засобів, що необхідні їм для ефективного виконання покладених на них обов’язків); існування системи охорони праці; надання підлеглим можливості брати участь в управлінні змінами. Дотримання вказаних вимог дозволить створити у працівника поліції значущості та корисності його праці.

Особливу увагу необхідно звернути на ймовірність виникнення певних економічних обмежень: максимального використання тих самих ресурсів або меншої кількості ресурсів замість їхнього збільшення. У разі виникнення таких обмежень, саме на керівника покладається обов’язок роз’яснити причини таких обмежень, а також особливості діяльності працівників поліції за таких умов.

2. ***Поважати честь і гідність підлеглих, не допускати порушень їхніх прав та соціальних гарантій.*** Основними причинами порушень прав працівників та їх соціальних гарантій можна визначити такі: насильство чи загроза насильства; залякування та переслідування; брак часу, через що особами у максимально короткі терміни має виконана ти великий обсяг роботи, що може призвести до емоційного виснаження. Зважаючи на це, керівники органів поліції повинні відповідати в своїй діяльності основним професійно-етичним нормам, зокрема дотримуватися гідної поведінки, тобто поваги до

[21] Маринич І. А. Мотивація як фактор підвищення ефективності праці працівників. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2011. № 15.5. С. 378.

гідності підлеглих, ввічливості та дотримання високої культури спілкування, доброзичливості та запобігання виникненню конфліктів.

Працівники поліції (як керівники, так і їх підлеглі) в своїй діяльності повинні дотримуватися Правил етичної поведінки поліцейських, затверджених Наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179. Зокрема, керівник органу (підрозділу) поліції зобов'язаний контролювати свою поведінку, почуття та емоції, не дозволяючи особистим симпатіям або антипатіям, неприязні, недоброму настрою або дружнім почуттям впливати на прийняття рішень та службову поведінку; дотримуватися норм ділового мовлення, не допускати використання ненормативної лексики; не порушувати права та свободи людини; виявляти повагу до гідності кожної людини[22].

Керівник органу (підрозділу) поліції зобов'язаний запобігати проявам неетичної поведінки своїх підлеглих поліцейських шляхом організації роботи з розвитку професійної етики, у тому числі через проведення навчань, інформаційно-роз'яснювальної роботи.

3. ***Розвивати у підлеглих розумну ініціативу та самостійність під час виконання ними обов'язків поліцейського.*** Основним завданням керівника є пошук перспективних працівників, створення умов для їх професійного зростання. Досягти цього можливо, зокрема, шляхом розвитку у поліцейських ініціативи та самостійності.

Основними факторами, що впливають на розвиток у поліцейських ініціативи та самостійності є: розуміння задач, покладених перед органом (підрозділом) та безпосередньо керівником; розуміння причини, за якої керівником надаються накази та розпорядження; формування у підлеглого відчуття приналежності до виконання важливої справи; мотивація; коучинг; моральне задоволення; комунікація керівника з підлеглим.

Розвиток у підлеглих розумної ініціативи та самостійності під час виконання ними обов'язків поліцейського безпосередньо залежить від здатності керівника делегувати повноваження, а також від того рівня довіри, який існує у конкретно взятому органів (підрозділі) поліції.

Якщо працівник проявляє інтерес, пропонує своє бачення й вирішення певних питань, то швидше за все саме йому і делегують виконання цього завдання. Звісно, що такий працівник під час виконання вказаних повноважень може допускатися помилок, але якщо результат його роботи буде дійсно позитивним, то можна стверджувати, що в органі (підрозділі) поліції стало на одного більш досвідченого працівника більше. Звісно, що для отримання позитивного результату бажано, щоб хтось з більш досвідчених працівників

[22] Правила етичної поведінки поліцейських: Наказ МВС України від 09.11.2016 № 1179. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16 (дата звернення 24.11.2018)

його консультував чи допомагав. У такому випадку не буде загрози того, що поставлене завдання не буде виконано або виконано на належному рівні; і у результаті це не впливе негативним чином на імідж поліції.

Керівник з метою розвитку у підлеглих розумної ініціативи та самостійності під час виконання ними обов'язків поліцейського повинен у максимально зрозумілій формі донести до підлеглих, що оволодіння даними навичками сприятиме їх кар'єрному зростанню та дозволить у майбутньому зайняти керівну посаду.

4. ***Сприяти підвищенню підлеглими рівня кваліфікації, достатнього для виконання службових повноважень.*** Одним із основних мотиваційних інструментів, які може застосовувати керівник органу (підрозділу) поліції, є надання можливостей підлеглим для навчання. Навчання працівників поліції може відбуватися шляхом підготовки у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання; післядипломної освіти; службової підготовки.

Керівник повинен усвідомлювати, що створення умов для підвищення підлеглими працівниками рівня своєї професійної кваліфікації дозволить працівнику більш якісно виконувати покладені на нього обов'язки, що у результаті призведе на більш ефективного виконання органом (підрозділом) поліції покладених на нього завдань.

Відповідно до ч. 3 ст. 75 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейські зобов'язані проходити підвищення кваліфікації за відповідним напрямом службової діяльності: 1) не рідше одного разу на три роки; 2) перед призначенням на керівну посаду, у тому числі вищу керівну посаду, ніж займана.[23]

Поліцейські, які не пройшли підвищення кваліфікації або не виконали відповідну навчальну програму (отримали незадовільні оцінки за її підсумками), не можуть бути призначені на вищі посади. Поліцейські, які не виконали під час проходження підвищення кваліфікації відповідну навчальну програму (отримали незадовільні оцінки за її підсумками), можуть бути знову направлені для проходження підвищення кваліфікації не раніше ніж через рік.

На керівника покладається обов'язок щодо планування та прогнозування потреби у підвищенні кваліфікації підлеглих йому працівників, відкомандирування працівників до відповідних навчальних закладів на час, необхідний для такого підвищення кваліфікації, збереження за працівником займаної ним посади та заробітної плати.

---

[23] Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

5. ***Вивчати індивідуальні та професійні якості підлеглих, забезпечуючи прозорість і об'єктивність в оцінюванні їхньої службової діяльності.*** У будь-якій організації висококваліфіковані працівники бажають бачити поруч із собою таких само сумлінних фахівців. І якщо керівник не переймається тим, хто саме працює в його підпорядкуванні, це звичайно демотивує працівників. Поліцейський, який сумлінно працює та не отримує за це нагороду або визнання, у той час, коли заохочуються непрофесіонали, почне шукати нову роботу.

6. Забезпечити сприятливий стан морально-психологічного клімату в колективі, своєчасно вчиняти дії із запобігання порушенню службової дисципліни підлеглими та виникненню конфліктів між ними.

На стан морально-психологічного клімату в колективі здійснюють вплив такі фактори: збільшення бюрократії; високий рівень кадрової ротації («виток мізків»); внутрішні конфлікти та критика керівництва; ухилення окремих працівників від виконання покладених на них обов'язків; непослідовність керівника в ухваленні рішень (або наявність «подвійних стандартів»), що призводить до зниження рівня довіри до керівника.

Під час забезпечення сприятливого стану морально-психологічного клімату в колективі важлива роль керівника поліції і щодо вирішення конфліктів, що можуть мати місце в колективі, який він очолює. Кожний керівник органу Національної поліції, як і кожний свідомий працівник, мають працювати і вести себе так, щоб не створювати небажаної конфліктної ситуації, а якщо вона виникає, усувати причини та умови, які призвели до цього. Особлива роль в профілактиці конфліктів належить керівнику, який має глибоко розумітись на технологіях розвитку конфліктів і упереджувати їх виникнення[24].

Конфлікт може негативно впливати на взаємостосунки у колективі, на його соціально-психологічний клімат (деструктивні конфлікти погіршують взаємини у колективі у 19%-30% випадках); під час конфлікту майже у кожній третій ситуації погіршується якість спільної діяльності колективу.[25]

Основними причинами конфліктів, у тому числі і в органах поліції, є: нестача або спотворення інформації; незадовільні комунікації; відмінності в манері поведінки і життєвому досвіді; розподіл ресурсів; взаємозалежність завдань; відмінності у цілях; клімат в колективі; невиправдані очікування; порушення субординації; віддаленість керівника від членів підрозділу; відсутність авторитету у підрозділі; наявність необґрунтованого

[24] Управління органами Національної поліції України : підручник; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокуренка. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. С. 354

[25] Управління органами Національної поліції України : підручник; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокуренка. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. С. 339

внутрішньогрупового фаворитизму; порушення службової дисципліни; систематичне неналежне виконання (або невиконання) окремими працівниками покладених на них обов’язків тощо.

Вся діяльність підрозділів органів Національної поліції постійно протікає конфліктно, що зобов'язує працівників глибоко розбиратись у суті цих психічних і моральних явищ. Знання можливих причин виникнення зіткнення, механізму розвитку і заходів попередження або ліквідації конфліктних ситуацій дозволить їм обрати найбільш оптимальну лінію поведінки на шляху досягнення намічених цілей.[26]

Отже, саме на керівника покладається безпосередній обов’язок щодо з’ясування причин, структури і динаміки (процесу) розвитку конфліктних ситуацій у підпорядкованому підрозділі, а також своєчасного усунення причин і умов, що можуть призвести до конфліктної ситуації. У результаті це дозволить стабілізувати морально-психологічний клімат у колективі.

7. *Контролювати дотримання підлеглими службової дисципліни, аналізувати її стан та об’єктивно доповідати про це безпосередньому керівникові, проводити профілактичну роботу із зміцнення службової дисципліни та запобігання вчиненню підлеглими правопорушень.* Керівник органу (підрозділу) поліції зобов’язаний об’єктивно оцінювати виконання службових обов’язків підлеглими, а в разі порушення норм законодавства України або недотримання вимог Правил етичної поведінки поліцейських – ініціювати притягнення їх до відповідальності згідно із законодавством України.[27]

Оцінка керівником діяльності підлеглих дозволяє вирішити низку управлінських задач: 1) адміністративну (чи заслуговує працівник на переміщення на вищу або нижчу посаду, чи підлягає звільненню); 2) мотиваційну (чи заслуговує працівник на винагороду); 3) інформаційну (працівник інформується про результати та якість роботи, що ним виконана, позитивні та негативні моменти такої роботи, а також можливі шляхи покращення власної службової діяльності).

8. *У разі виявлення порушення підлеглим службової дисципліни вжити заходів для припинення такого порушення та застосувати дисциплінарне стягнення до порушника або порушити клопотання про застосування стягнення уповноваженим керівником.* На керівника органу (підрозділу) поліції покладається безпосередній обов’язок щодо здійснення

---

[26] Управління органами Національної поліції України : підручник; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокуренка. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. С. 351

[27] Правила етичної поведінки поліцейських: Наказ МВС України від 09.11.2016 № 1179. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16 (дата звернення 25.11.2018)

контролю за станом дотримання підлеглими службової дисципліни та вжиття заходів в рамках наданих їм законом повноважень.

Підсумовуючи викладене вище, варто зазначити, що зважаючи на те, що робота з персоналом є доволі складною та багатовекторною, а враховуючи специфіку діяльності органів поліції, ще й такою, що потребує оперативного вжиття заходів, сам керівник повинен прагнути активізувати свою роботу та роботу своїх підлеглих з метою максимально ефективного виконання завдань, що поставлені перед органом або підрозділом поліції.

Стаття 4. *Віддання (видання) наказу*

1. Наказ є формою реалізації службових повноважень керівника, згідно з якими визначаються мета і предмет завдання, строк його виконання та відповідальна особа. Наказ має бути чітко сформульований і не може допускати подвійного тлумачення.

2. Наказ, прийнятий на основі Конституції та законів України і спрямований на їх виконання, віддається (видається) керівником під час провадження ним управлінської діяльності з метою виконання покладених на нього завдань та здійснення функцій відповідно до наданих повноважень.

3. Наказ може віддаватися усно чи видаватися письмово, у тому числі з використанням технічних засобів зв'язку.

4. Наказ віддається (видається), як правило, у порядку підпорядкованості. За потреби прямий керівник може віддати (видати) наказ підлеглому, минаючи його безпосереднього керівника, про що він повідомляє безпосередньому керівнику підлеглого або підлеглий сам доповідає про отримання нового наказу своєму безпосередньому керівнику.

5. Віддавати (видавати) незаконний наказ або такий, що не пов'язаний із службовою діяльністю поліції або виходить за межі посадових (функціональних) обов'язків керівника, забороняється.

6. Керівник відповідає за відданий (виданий) наказ, результати його виконання, відповідність його закону.

7. Наказ, відданий (виданий) з порушенням вимог закону або з перевищенням повноважень, є недійсним та підлягає скасуванню прямим керівником.

Наказ – розпорядчий документ, що видається керівником підприємства, установи, організації на правах єдиноначальності або іншою посадовою особою в межах її компетенції. За призначенням накази можуть бути із загальних та

спеціальних питань. Накази із загальних питань, у свою чергу, поділяються на ініціативні й такі, що видаються на виконання розпоряджень інших органів. За юридичною природою наказ – це нормативний акт управління, що містить у собі норми права, які регулюють відповідні суспільні відносини (трудові, військові, процесуальні тощо), а також є актом застосування норм права (наприклад, призначення чи звільнення з посади конкретного працівника). За формою накази можуть бути письмові й усні.[28]

З метою недопущення подвійного трактування наказу підлеглим, коментованою статтею встановлено правило щодо недопущення нечіткого формулювання наказу керівником. На нашу думку, з метою належної реалізації даного законодавчого припису, в представленій статті повинно бути закріплено аналогічний припис, що міститься в положеннях Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України, що затверджений Законом України від 24 березня 1999 року. Відповідно до вказаних приписів для того, щоб переконатися, чи правильно підлеглий зрозумів відданий наказ, командир (начальник) може зажадати від нього стисло передати зміст наказу. Підлеглий має право звернутися до командира (начальника) з проханням уточнити наказ.[29]

Коментованою нормою встановлено правило, відповідно до якого наказ видається на основі Конституції та законів України і спрямований на їх виконання. Таке законодавче формулювання унеможливлює віддання (видання) наказу керівником, спираючись на положення підзаконних нормативно-правових актів. Підзаконний акт – це правовий акт, який має меншу юридичну силу, ніж закон.

Приймається на основі законів та на їх виконання. Підзаконні акти не повинні суперечити законам. У разі колізії між ними перевага віддається законові.[30] В якості прикладу підзаконних нормативно-правових актів, на рівні яких регламентовано діяльність органів та підрозділів Національної поліції України, слід назвати: укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази Міністерства внутрішніх справ, накази Національної поліції України.

Наказ керівника може бути виданий лише в межах здійснення ним управлінської діяльності. Сутність управлінської діяльності на сторінках фахової літератури визначають як вид свідомо здійснюваної людської діяльності, спрямованої на ефективне функціонування здійснюваних робіт

---

[28] Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К.: Укр. енцикл. 1998. Т. 4: Н-П. 2002. – 720 с. С. 33

[29] Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України: від 24.03.1999 № 551-XIV // Відомості Верховної Ради України. 1999. № 22-23. Ст. 197.

[30] Великий енциклопедичний юридичний словник / за редакцією акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. К.: ТОВ Видавництво «Юридична думка». 2007. 992 с. С. 623

(індивідуально чи колективно) з досягнення тих чи інших цілей, вирішення відповідних завдань, виконання функцій.[31] Здійснюючи управлінську діяльність, керівник з метою виконання покладених на нього завдань та здійснення функцій відповідно до наданих повноважень видає відповідні накази.

При цьому, як цілком слушно було підмічено, завдання – це те, що вимагає виконання, вирішення. Завдання визначаються цілями, витікають з них. Мета формує конкретні завдання соціального суб'єкта в реалізації його інтересів. Зміст поняття «завдання», що є правильно теоретично розтлумаченим і практично сприйнятим, включає можливість з'ясування причин недосягнення мети. Це необхідно для того, щоб органи та посадовці, уповноважені суспільством (державою) здійснювати відповідну діяльність, орієнтувалися у відповідних процесах і процедурах, а в окремих випадках могли обґрунтовано відмовитися від реалізації певних повноважень.

Це може відбутися в тому випадку, якщо немає об'єктивної можливості погоджувати ідеальну модель майбутнього результату з реальною можливістю його досягнення або привернути для реалізації завдань необхідні та достатні засоби та ресурси.[32]

Як слідує з аналізу коментованої норми, усні накази віддаються керівником, а письмові – видаються. При цьому, незалежно від форми наказу, його віддання (видання) може бути здійснено з використанням технічних засобів зв'язку. Серед технічних засобів зв'язку, за допомогою використання яких може бути відданий (виданий) наказ керівником, слід назвати: телекомунікаційне обладнання, телевізійну, відео- й аудіоапаратуру, комп'ютери, мобільні телефони, радіостанції, факси тощо.

У більшості випадків наказ віддається (видається) в порядку підпорядкованості. Підпорядкованість – це поняття, що характеризує, як правило, найвищу організаційну залежність органу нижчого рівня від органу вищого рівня.

У той же час підпорядкованість може мати різні ступені повноти – повну і часткову. Повна підпорядкованість (підлеглість) передбачає наявність у вищого органу всіх або переважної більшості важелів керуючого впливу, включаючи вирішення щодо підлеглого органу: установчих питань; визначення правового статусу; кадрових питань; здійснення контролюючих функцій; отримання звітності; застосування заходів відповідальності. Часткова – це підпорядкованість, коли в організаційних відносинах наявні лише деякі із

---

[31] Скібіцька Л.І. Організація праці менеджера: Навч. посібник. К.: Центр учбової літератури. 2010. 360 с. С. 12

[32] Литвинов О.М. Соціально–правовий механізм протидії злочинності в Україні (теоретичні та практичні засади): дис. … доктора юрид. наук: 12.00.08. Х. 2010. 432 с. С. 34-35

зазначених вище важелів[33]. Як правило, наказ віддається (видається) підлеглому його безпосереднім керівником. Лише в разі потреби наказ може бути відданий (виданий) підлеглому його прямим керівником. Визначення сутності категорій «керівник», «прямий керівник» і «безпосередній керівник» міститься в ст. 2 цього Статуту. У свою чергу, особливості виконання наказу як безпосереднього, так і прямого керівника, передбачено в ст. 5 цього Статуту.

Статтею встановлено заборону щодо видання незаконного наказу, а також юридичні наслідки його видання. Незаконний наказ –це відданий невідповідною особою, чи не в належній формі, або поза межами її повноважень, чи такий, що за змістом суперечить чинному законодавству, або пов'язаний з порушенням конституційних прав та свобод людини і громадянина.[34]

Відповідно до ст. 60 Конституції України ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази. За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу настає юридична відповідальність.[35]

Відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року в разі вчинення протиправних діянь поліцейські несуть кримінальну, адміністративну, цивільно-правову та дисциплінарну відповідальність відповідно до закону.[36]

Як слідує з наведеного, найсуворішим видом відповідальності, що може настати як за відання (видання), так і за виконання незаконного (злочинного) наказу є кримінальна відповідальність. У такому разі вона може бути застосована як до керівника, так і до його підлеглого. При цьому, слід мати на увазі, що згідно зі ст. 41 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року, дія або бездіяльність особи, що заподіяла шкоду правоохоронюваним інтересам, визнається правомірною, якщо вона була вчинена з метою виконання законного наказу або розпорядження.

Наказ або розпорядження є законними, якщо вони віддані відповідною особою в належному порядку та в межах її повноважень і за змістом не суперечать чинному законодавству та не пов'язані з порушенням конституційних прав та свобод людини і громадянина. Не підлягає

---

[33] Малиновський В.Я. Державне управління: Навчальний посібник. Вид. 2-ге, доп. та перероб. К.: Атіка. 2003. 576 с. С. 500

[34] Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України; за ред. С.С. Яценка. К.: А.С.К. 2002. 936 с. С. 850

[35] Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення 13.05.2018)

[36] Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 63. Ст. 2075.

кримінальній відповідальності особа, яка відмовилася виконувати явно злочинний наказ або розпорядження.

Особа, що виконала явно злочинний наказ або розпорядження, за діяння, вчинені з метою виконання такого наказу або розпорядження, підлягає кримінальній відповідальності на загальних підставах. Якщо особа не усвідомлювала і не могла усвідомлювати злочинного характеру наказу чи розпорядження, то за діяння, вчинене з метою виконання такого наказу чи розпорядження, відповідальності підлягає тільки особа, що віддала злочинний наказ чи розпорядження.[37]

Стаття 5. *Виконання наказу*

1. Поліцейський отримує наказ від керівника в порядку підпорядкованості та зобов'язаний неухильно та у визначений строк точно його виконувати. Забороняється обговорення наказу чи його критика.

2. За відсутності можливості виконати наказ поліцейський зобов'язаний негайно повідомити про це безпосередньому керівнику з обґрунтуванням причин невиконання і повідомленням про вжиття заходів до подолання перешкод у виконанні наказу.

3. У разі якщо поліцейський, який виконує наказ безпосереднього керівника, отримав від прямого керівника новий наказ, що стає перешкодою для виконання попереднього, він зобов'язаний негайно доповісти про це керівникові, який віддав (видав) такий наказ, і після отримання його згоди припинити виконання попереднього наказу. Керівник, який віддав (видав) новий наказ, повідомляє про це керівнику, який віддав (видав) попередній наказ.

4. Поліцейському забороняється виконувати злочинний або явно незаконний наказ. У разі одержання наказу, що суперечить закону, підлеглий не повинен виконувати його, про що зобов'язаний невідкладно в письмовій формі доповісти керівнику, який віддав (видав) наказ, та своєму безпосередньому керівникові, а в разі наполягання на його виконанні - письмово повідомити про це прямому керівнику.

5. Виконання поліцейським злочинного або явно незаконного наказу, а також невиконання правомірного наказу тягнуть за собою відповідальність, передбачену цим Статутом та законом.

6. Наказ вищих органів, керівників, посадових та службових осіб не може бути підставою для порушення поліцейським Конституції та законів України.

---

[37] Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.

Виконання наказу виступає важливим елементом забезпечення реалізації завдань, визначених керівництвом та обумовлюються управлінськими відносинами субординації.

Відносини субординації – це такі відносини між суб'єктами управлінської діяльності, які виражають підпорядкованість одного суб'єкта іншому в процесі управління єдиним об'єктом.[38]

В свою чергу підпорядкування (підлеглість) нерозривно пов'язане з владою.[39] Підпорядкованість – це поняття, яке характеризує організаційну залежність поліцейського-підлеглого від поліцейського-керівника.

Саме «порядок підпорядкування» визначає коло суб'єктів (підлеглих поліцейських), на яких поширюється дія наказу та відповідно обов'язок щодо його виконання. Мається на увазі, що вимоги наказу повинні відповідати сфері поширення компетенції керівника по відношенню до його підлеглих.

Обов'язок щодо виконання поліцейським наказу має відповідати таким вимогам:

i. неухильність виконання наказу – поліцейському заборонено уникати виконання правомірного наказу керівника, більше того невиконання такого наказу тягне за собою відповідальність, передбачену Дисциплінарним статутом Національної поліції України та законом;

ii. визначеність строків виконання наказу – накази повинні містити строки щодо виконання завдань, викладених у них. У контексті додержання строків виконання документально оформлених наказів як контрольних документів дотримання строків виконання наказів органів поліції поглинається змістом поняття виконавської дисципліни у розумінні Інструкції з організації контролю за виконанням документів у Національній поліції України, затвердженій наказом МВС України від 13.06.2016 № 503.[40]

Зокрема, строк виконання документа встановлюється Головою Національної поліції України, першим заступником Голови Національної поліції України, заступниками Голови Національної поліції України, керівниками органів та підрозділів поліції. Якщо в резолюції або безпосередньо в документі термін виконання не зазначено, документ має бути виконаний не пізніше 30-денного строку, якщо законодавством не встановлено інший строк

---

[38] Управління органами Національної поліції України : підручник; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В.В. Сокуренкаю МВС України. Харківський національний університет внутрішніх справ. Х.: Стильна типографія. 2017. С. 56

[39] Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. К. 2003. С. 86

[40] Про затвердження Інструкції з організації контролю за виконанням документів у Національній поліції України : наказ МВС України від 13.06.2016 № 503 // Офіційний вісник України. 2016. № 56. Ст. 260

розгляду. За загальним правилом відлік строку починається з дати реєстрації документа в органі поліції (розділ V Інструкції з організації контролю за виконанням документів у Національній поліції України);

iii. точність у виконанні наказу – поліцейський зобов'язаний виконати дії, вжити заходів тощо, передбачені(них) наказом, уникаючи втілення не встановлених наказом ідей, заходів, рішень та іншого.

При виконанні наказу забороняється його:

- обговорення – обмін поглядами, міркуваннями, враженнями з приводу змісту наказу з ким-небудь, аналіз, розгляд конкретних елементів наказу, наслідки його реалізації тощо;
- критика – аналіз і оцінка наказу з метою виявлення та висвітлення його вад і хиб; негативне судження про зміст наказу.

2. Однією із умов забезпечення виконання наказу є обов'язок поліцейського інформувати безпосереднього керівника про відсутність можливості щодо його виконання. При цьому при виконанні наказу поліцейський самостійно має оцінити перешкоди та вжити заходів щодо їх подолання. В свою чергу повідомлення поліцейським, зокрема, про вжиття заходів до подолання перешкод у виконанні наказу має стати інформаційною базою для аналітичної діяльності керівника, наслідком чого може стати прийняття останнім додаткових управлінських рішень з метою забезпечення виконання виданого наказу, його корегування чи скасування.

Коментованою статтею не встановлено чітких строків здійснення такого повідомлення, вказуючи на «негайність» такого повідомлення. Як уявляється, таке повідомлення має бути здійснене не пізніше одного робочого дня з моменту, коли поліцейським виявлено перешкоди щодо виконання наказу, а у разі вжиття заходів до подолання останніх – не пізніше одного робочого дня з моменту реалізації відповідних заходів.

З метою забезпечення оперативності у виконанні наказу, враховуючи, що відповідне повідомлення спрямовується до безпосереднього керівника, тобто найближчому до підлеглого прямому керівнику, останнє доречно здійснювати в усній формі.

Зміст ч. 3 ст. 5 Дисциплінарного статуту Національної поліції України кореспондується з положеннями ст. 4 даного нормативно-правового акту щодо прав керівників стосовно віддання (видання) наказу. Зокрема, описано алгоритм дій у разі отримання поліцейським, який виконує наказ безпосереднього керівника, нового наказу від прямого керівника, що стає перешкодою для виконання попереднього наказу, серед елементів якого можна виділити:

- обов’язок поліцейського-виконавця повідомити прямого керівника, який видав новий наказ, про існування попереднього наказу безпосереднього керівника, виконання якого унеможливлено в зв’язку з відданням (виданням) нового наказу;
- прийняття прямим керівником, який видав новий наказ, рішення про припинення виконання попереднього наказу (наказу безпосереднього керівника по відношенню до поліцейського-виконавця);
- повідомлення керівником, який віддав (видав) новий наказ, керівнику, який видав попередній наказ, про прийняте ним (вищестоящим керівником) рішення щодо припинення виконання попереднього наказу.

Викладене є свідченням, чіткої ієрархічності управлінського впливу, залежно від рівня прав та обов’язків керівника з організації службової діяльності підлеглих їй поліцейських та інших працівників поліції. Існування описаного алгоритму ґрунтується на змісті принципу єдиноначальності в управлінні органами Національної поліції, забезпечує виконання завдань управління та знімає з поліцейського-виконавця відповідальність щодо недотримання вимог при виконанні наказу, описані вище.

Відповідно до положень ст. 60 Конституції України ніхто не зобов’язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази[41]. При цьому зміст положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України щодо обов’язку невиконання злочинного або явно незаконного наказу послідовно відображає сутність законності як принципу діяльності Національної поліції.

Так, згідно ч. 2 ст. 8 «Законність» Закону України «Про Національну поліцію України» поліцейському заборонено виконувати злочинні чи явно незаконні розпорядження та накази.[42]

Злочинним визнається наказ, що передбачає вчинення злочину, тобто передбаченого Кримінальним кодексом України суспільно небезпечного винного діяння (дії або бездіяльності), вчиненого суб’єктом злочину.[43] При цьому злочинний характер наказу означає, що ним вимагається вчинити або його виконання неминуче пов’язане із вчиненням діяння, яке на момент віддання такого наказу становило злочин.

Відповідно до ч. 2 ст. 7 Європейської конвенції про захист прав та основних свобод людини таким визнається не тільки діяння, передбачене

---

[41] Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131

[42] Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.

[43] Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення 13.05.2018)

Кримінальним кодексом України, але і діяння, що є злочином відповідно до загальних принципів права, визнаних цивілізованими націями.[44]

Кримінальний кодекс України визначає також умови віднесення наказу до законних, а саме: він має бути виданий відповідною особою в належному порядку в межах її компетенції; за змістом наказ має не суперечити чинному законодавству; наказ не може бути пов'язаний з порушенням конституційних прав і свобод людини та громадянина[45] (частина 2 статті 41).

Коментованою статтею передбачено, що поліцейському забороняється виконувати саме «явно» незаконний наказ. Отже, поліцейський зобов'язаний оцінювати наказ на предмет його злочинності та явної незаконності.

Наведене законодавцем формулювання, вказує на те, що поліцейський зобов'язаний на достатньому рівні володіти знаннями з кримінального права для забезпечення належної оцінки наказу на предмет його злочинності, тобто наївності складу кримінального злочину згідно особливої частини Кримінального кодексу України.

Встановлення обов'язку щодо не виконання незаконного наказу чітким формулюванням надано лише при очевидності такої незаконності. У разі оцінки поліцейським наказу лише як такого, що суперечить закону (тобто як незаконного) передбачає відсутність вимоги щодо його виконання з обов'язком повідомленням в письмовій формі керівнику, який віддав (видав) такий наказ, та своєму безпосередньому керівникові. У разі наполягання безпосереднім керівником на виконанні такого наказу, на поліцейського-виконавця покладено також обов'язок щодо письмового повідомлення про це прямому керівнику.

Зрозуміло, що аналогічний алгоритм застосовується поліцейським рівною мірою по відношенню до наказів, які ним оцінені як злочинні. Разом з тим, за умови допущення поліцейським-виконавцем помилки при оцінці наказу як незаконного, прямий керівник має змогу забезпечити виконання відповідного наказу як законного, адже вищестоящий керівник має право контролю за службовою діяльністю підлеглих поліцейських та інших працівників поліції згідно ч. 2 ст. 2 Дисциплінарного статуту Національної поліції України.

Частиною 3 статті 41 Кримінального кодексу України встановлено, що особа, яка відмовилася виконувати явно злочинний наказ або розпорядження не підлягає кримінальній відповідальності.[46]

---

[44] Кримінальне право України. Загальна частина : підручник; за ред. В. В. Сташиса, В.Я. Тація. 4-е вид., переробл. і допов. Х.: Право, 2010. С. 295

[45] Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131

[46] Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131

гідно ч. 4 ст. 41 Кримінального кодексу України особа, що виконала явно злочинний наказ або розпорядження, за діяння, вчинені з метою виконання такого наказу або розпорядження, підлягає кримінальній відповідальності на загальних підставах.

Необхідно зауважити, що у певних випадках за виконання злочинного наказу відповідальність несе не його виконавець, а особа, яка віддала такий наказ. Зазначене можливо за умови, коли особа не усвідомлювала і не могла усвідомлювати злочинного характеру наказу. За таких обставин у її ставленні до вчиненого відсутня вина. Особа ж, яка віддала злочинний наказ, несе за це кримінальну відповідальність як виконавець, а у випадках віддання явно злочинного наказу, коли безпосередній виконавець наказу також підлягає кримінальній відповідальності, – як організатор злочину.[47]

Особа, яка знає про злочинність наказу, однак виконує його внаслідок примусу, підлягає кримінальній відповідальності за правилами ст. 40 Кримінального кодексу України.

Відповідальність поліцейського за виконання незаконного наказу передбачена лише у разі очевидності невідповідності закону такого наказу. Виконання незаконного не тягне відповідальності поліцейського. При цьому необхідно розуміти, що «явна незаконність наказу» є швидше оціночною категорією та потребує оцінки конкретних обставин виконання такого наказу (посада, кваліфікація, поінформованість виконавця тощо).

Виконання явно незаконного наказу та невиконання правомірного наказу є порушенням службової дисципліни, що становить склад дисциплінарного проступку та тягне за собою дисциплінарну відповідальність згідно Дисциплінарним статутом Національної поліції України. Детальніше дивись коментар до статей 1, 11, 12.

Реалізація поліцейським дій, внаслідок виконання незаконного наказу, вказує на протиправний характер перших, наслідком чого може бути їх оскарження відповідно до положень ст. ст. 2, 19 Кодексу адміністративного судочинства України.[48]

Положення частини шість коментованої статті є продовженням відображення змісту принципу законності в діяльності поліції згідно ч. 3 ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію», відповідно до якої «Накази, розпорядження та доручення вищих органів, керівників, посадових та службових осіб, службова, політична, економічна або інша доцільність не

---

[47] Мокрицька І. Я. Обставини, які виключають злочинність діяння за новим КК України. *Наукові записки.* 2002. Том 20 (Спеціальний випуск). С. 345

[48] Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35–36, 37. Ст. 446 (зі змінами та доповненнями)

можуть бути підставою для порушення поліцейським Конституції та законів України».[49]

Непересічне значення Конституції України як Основного закону в системі нормативно-правових актів нашої держави визначається її верховенством та вищою юридичною силою, прямою дією, застосуванням на всій території країни. Конституція України, в першу чергу, визначила юридичну базу гарантій законності – усі державні органи, їх посадові особи, об'єднання громадян та інші суб'єкти права повинні діяти в межах Конституції та відповідно до законів України (ст.ст. 6, 8)

Стаття 6. *Заохочення та його види*

1. Заохочення є засобом підтримання службової дисципліни, що полягає у відзначенні поліцейського за успішне виконання ним обов'язків, а також за інші заслуги перед державою та суспільством.

2. До поліцейських можуть застосовуватися такі види заохочень:

1) дострокове зняття дисциплінарного стягнення;

2) занесення на дошку пошани;

3) заохочення грошовою винагородою;

4) заохочення цінним подарунком;

5) надання додаткової оплачуваної відпустки тривалістю до п'яти діб;

6) заохочення відомчими заохочувальними відзнаками Національної поліції України;

7) заохочення відомчими заохочувальними відзнаками Міністерства внутрішніх справ України;

8) дострокове присвоєння чергового спеціального звання;

9) присвоєння спеціального звання, вищого на один ступінь від звання, передбаченого займаною штатною посадою;

10) заохочення відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України "Вогнепальна зброя";

11) заохочення відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України "Холодна зброя".

Заохочення є засобом підтримання службової дисципліни, що полягає у відзначенні поліцейського за успішне виконання ним обов'язків, а також за інші заслуги перед державою та суспільством. До поліцейських можуть застосовуватися такі види заохочень:

1) дострокове зняття дисциплінарного стягнення.

[49] Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41.Ст. 379.

Поліцейський, який має дисциплінарне стягнення, може заохочуватися лише шляхом дострокового зняття дисциплінарного стягнення, але не раніше ніж через три місяці з дня видання наказу про застосування дисциплінарного стягнення, крім випадків заохочення такого поліцейського державними нагородами. Дострокове зняття дисциплінарного стягнення застосовується у разі, якщо воно виконало свою виховну функцію, а поліцейський своїм ставленням до служби і поведінкою довів своє виправлення. Одноразово може бути знято лише одне дисциплінарне стягнення. Дострокове зняття дисциплінарного стягнення до поліцейського, якому оголошено зауваження, не застосовується.

2) занесення на дошку пошани.

Дошка пошани створена з метою посилення виховного впливу на працівників апарату МВС, його територіальних органів, підприємств, установ і організацій, закладів, що належать до сфери управління МВС, центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує та координує Міністр, підвищення авторитету серед населення та забезпечення законності і дисципліни.

Мета Дошки пошани полягає у необхідності підвищити якість виконавчої дисципліни працівників апарату МВС, його територіальних органів, підприємств, установ і організацій, закладів, що належать до сфери управління МВС, центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує та координує Міністр, та вшанувати кращих серед них.

На Дошку пошани заносяться працівники апарату МВС України, його територіальних органів, підприємств, установ і організацій, закладів, що належать до сфери управління МВС, центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовує та координує Міністр, які досягли високих показників в роботі (службі), зразково виконують вимоги Присяги і статутів, виявили мужність і самовідданість при виконанні службових обов’язків.

Для занесення на Дошку пошани, особи повинні відповідати наступним критеріям:

iv. проявили приклади героїзму, мужність, високий професіоналізм під час виконання службових обов’язків та зразкового виконання своїх функціональних обов’язків;

v. мають відмінні та добрі оцінки при здачі підсумкових заліків, за результатами успішного проходження спеціалізації, перепідготовки, підвищення кваліфікації, стажування, професійної підготовки, та оцінюванні результатів службової діяльності;

vi. не мають діючих дисциплінарних стягнень та стягнень, які були оголошені протягом поточного року за порушення дисципліни та законності, а

стосовно тих, що займають посади керівного складу, крім того, оцінюється організація і результати роботи підлеглих, у тому числі відсутність допущених надзвичайних подій, грубих порушень дисципліни працівників;

vii. особи займають, як правило, призові місця за результатами конкурсів професійної майстерності по лініям служб;

viii. користуються високим авторитетом серед працівників та громадян, представників влади, підприємств та організацій;

ix. мають досвід роботи не менше 5 років (без урахування терміну навчання у вищих навчальних закладах).

3) заохочення грошовою винагородою.

Грошова винагорода є видом заохочення поліцейських за сумлінне та бездоганне виконання службових обов'язків. Заохочення грошовою винагородою може застосовуватися до поліцейського як окремий вид заохочення або одночасно із заохоченням відомчою заохочувальною відзнакою Національної поліції України або Міністерства внутрішніх справ України.

4) заохочення цінним подарунком.

Заохочення цінним подарунком є видом заохочення за старанне та зразкове виконання посадових обов'язків, ініціативу і наполегливість, виявлені при вирішенні службових завдань, активну і плідну (службу) роботу та активну участь у наданні допомоги в забезпеченні публічної безпеки і порядку та боротьбі із злочинністю.

Цінний подарунок – це предмет особистого користування або предмет побутового призначення, придбаний за рахунок коштів державного бюджету.

На цінний подарунок може бути нанесений дарчий напис. Цінним подарунком можуть бути нагороджені громадяни України за активну участь у наданні допомоги в забезпеченні публічної безпеки та порядку, боротьбі зі злочинністю.

5) надання додаткової оплачуваної відпустки тривалістю до п'яти діб.

Додаткова оплачувальна відпустка є видом заохочення поліцейських за сумлінне та бездоганне виконання службових обов'язків.

6) заохочення відомчими заохочувальними відзнаками Міністерства внутрішніх справ України;

У Міністерстві внутрішніх справ України встановлені такі відомчі заохочувальні відзнаки

- Подяка;
- Грамота;
- Почесна грамота;

- нагрудний знак «За відзнаку в службі»;
- нагрудний знак «За відвагу в службі»;
- нагрудний знак «За безпеку народу»;
- медаль «10 років сумлінної служби»;
- медаль «15 років сумлінної служби»;
- медаль «20 років сумлінної служби»;
- медаль «Ветеран служби».

- Вищою відзнакою Міністерства внутрішніх справ України є нагрудний знак «За безпеку народу».

- Нагородження відзнаками здійснюється послідовно відповідно до їх значущості в такому порядку:

- Подяка;
- Грамота;
- Почесна грамота;
- нагрудний знак «За відзнаку в службі»;
- нагрудний знак «За безпеку народу».

Подякою нагороджуються поліцейські за високі досягнення в службовій та військовій підготовці, ініціативу та наполегливість, а також працівники закладів, установ і підприємств, що належать до сфери управління МВС, за сумлінне ставлення до виконання своїх обов'язків.

Грамотою нагороджуються поліцейські за багаторічну плідну працю, професіоналізм, досягнення високих показників у службовій діяльності, а також працівники закладів, установ і підприємств, що належать до сфери управління МВС, за зразкове виконання службових обов'язків, тривалу і плідну працю.

Почесною грамотою нагороджуються поліцейські за зразкове виконання своїх обов'язків, особисту ініціативу і самовідданість, виявлені при виконанні службового обов'язку, а також працівники закладів, установ і підприємств, що належать до сфери управління МВС, за високий професіоналізм у виконанні службових обов'язків, тривалу і плідну працю.

Нагрудним знаком «За відзнаку в службі» нагороджуються поліцейські за досягнення високих показників у службі та бойовій підготовці, особисту мужність, сміливі і самовіддані дії, виявлені при виконанні службового або військового обов'язку.

Нагрудним знаком «За відвагу в службі» нагороджуються поліцейські виключно за особисту мужність і відвагу в боротьбі зі злочинністю, відданість Присязі, високий професіоналізм, ініціативу і наполегливість у розкритті особливо тяжких резонансних злочинів, самовіддані дії в стані ризику для

життя або в разі отримання поранення під час забезпечення публічної безпеки та порядку чи затримання небезпечних злочинців.

Нагородження відзнакою може бути здійснено посмертно.

Нагрудним знаком «За безпеку народу» нагороджуються поліцейські, працівники системи МВС України, які мають вислугу (стаж роботи) в системі МВС України понад 10 років (у календарному обчисленні), за досягнення високих показників у службовій діяльності, особисту мужність, сміливі і самовіддані дії, виявлені при виконанні службового або військового обов'язку.

Медалями «10 років сумлінної служби», «15 років сумлінної служби», «20 років сумлінної служби» нагороджуються поліцейські, які сумлінно ставляться до виконання службових обов'язків.

До нагородження відзнакою представляються особи, які позитивно характеризуються і сумлінно виконують службові обов'язки.

Медаллю «Ветеран служби» нагороджуються поліцейські, які мають вислугу 25 років і більше (у календарному обчисленні), за багаторічну бездоганну службу, підвищення ефективності роботи органів Національної поліції, високий рівень організації службової діяльності підлеглих, вагомі особисті досягнення в боротьбі зі злочинністю та забезпечення публічної безпеки та порядку, умілу організацію ефективної діяльності підпорядкованих органів і підрозділів Національної поліції.

7) дострокове присвоєння чергового спеціального звання;

Достроково спеціальні звання можуть бути присвоєні в порядку заохочення після закінчення не менше половини визначеного строку вислуги в спеціальному званні (у разі дострокового присвоєння спеціального звання посмертно – незалежно від строку вислуги в попередньому спеціальному званні та займаній штатній посаді) у разі відповідності спеціального звання, що присвоюється, спеціальному званню, передбаченому займаною штатною посадою.

До поліцейського, до якого застосовано заохочення у виді дострокового присвоєння чергового спеціального звання, повторно такий вид заохочення може бути застосований не раніше ніж через три роки, крім випадків застосування зазначеного виду заохочення до поліцейських за виявлені мужність і героїзм під час рятування життя громадян або затримання особливо небезпечних злочинців.

8) присвоєння спеціального звання, вищого на один ступінь від звання, передбаченого займаною штатною посадою;

Чергові спеціальні звання поліції на один ступінь вище від спеціального звання, передбаченого займаною штатною посадою, можуть присвоюватися в

порядку заохочення після закінчення не менше ніж півтора строку вислуги у попередньому спеціальному званні.

Поліцейським, які звільняються зі служби за віком або через хворобу, мають вислугу 25 років і більше в календарному обчисленні, після закінчення визначеного строку вислуги в наявному спеціальному званні за поданням прямих начальників може бути присвоєно чергове спеціальне звання поліції на один ступінь вище від спеціального звання, передбаченого займаною посадою, до підполковника поліції включно.

9) заохочення відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя» та «Холодна зброя».

Відзнаками нагороджуються дієздатні особи, які мають право на придбання, зберігання та використання вогнепальної та холодної зброї відповідно до вимог нормативно-правових актів, за сумлінну службу, особливі заслуги в боротьбі зі злочинністю, забезпеченні публічного порядку та безпеки, захисті конституційних прав та свобод людини і громадянина, за бездоганну багаторічну службу, зразкове виконання військового, службового та громадянського обов’язку, виявлені при цьому честь і доблесть.

Висунення кандидатур до нагородження відзнаками здійснюється гласно у структурному підрозділі апарату МВС, закладі, установі і підприємстві, що належать до сфери управління МВС, та іншому центральному органі виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Міністром внутрішніх справ України, за результатами розгляду готується клопотання про нагородження.

У клопотанні про нагородження зазначаються конкретні заслуги особи, що стали підставою для порушення клопотання.

Клопотання про нагородження відзнакою в апараті МВС подає Міністру внутрішніх справ України або особі, яка виконує його обов’язки, відповідний керівник структурного підрозділу.

Клопотання про нагородження відзнакою перед МВС порушується відповідними керівниками центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Міністром внутрішніх справ України або особою, яка виконує його обов’язки.

Клопотання про нагородження відзнаками працівників закладів, установ і підприємств, що належать до сфери управління МВС, порушують безпосередні керівники кандидатів на нагородження.

Клопотання про нагородження військовослужбовців Національної гвардії України перед МВС порушує командувач Національної гвардії України або особа, яка виконує його обов’язки.

Клопотання про нагородження відзнаками інших осіб порушують безпосередні керівники кандидатів на нагородження.

Матеріали щодо нагородження разом із нагородним листом, біографічною довідкою, копією паспорта, довідкою з місця роботи надсилаються до МВС.

Після розгляду зазначених нагородних матеріалів ініціатор заохочення подає їх для доповіді Міністрові внутрішніх справ України або особі, яка виконує його обов'язки, для прийняття рішення по суті.

Після прийняття Міністром внутрішніх справ України або особою, яка виконує його обов'язки, позитивного рішення матеріали про нагородження разом з нагородним листом надсилаються до Департаменту персоналу, організації освітньої та наукової діяльності МВС для підготовки проекту наказу про нагородження.

Про нагородження відзнаками видається наказ Міністра внутрішніх справ України або особи, яка виконує його обов'язки.

Вручення відзнак здійснюється в урочистій обстановці Міністром внутрішніх справ України, особою, яка виконує його обов'язки, або за дорученням Міністра членами колегії МВС, керівниками структурних підрозділів апарату МВС, командувачем Національної гвардії України, керівниками центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується і координується Міністром внутрішніх справ. Нагородженому вручається відзнака та завірена копія наказу.

Стаття 7. *Нагородження державними нагородами України, відзнаками Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України*

1. За мужність, відвагу, героїзм, особливі заслуги перед державою в боротьбі із злочинністю, забезпеченні публічної безпеки і порядку, зразкове виконання службових обов'язків може бути внесено подання про нагородження поліцейського державними нагородами України, відзнаками Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України.

2. Подання про нагородження державними нагородами України, відзнаками Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України керівника Національної поліції України вносить Міністр внутрішніх справ України.

3. Подання про нагородження державними нагородами України, відзнаками Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України інших поліцейських вносить Міністр внутрішніх справ України за поданням керівника Національної поліції України.

4. Подання про нагородження державними нагородами України, відзнаками Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України поліцейських, які проходять службу або навчаються у вищих навчальних

закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, вносить Міністр внутрішніх справ України за поданням ректора такого навчального закладу, що погоджується керівником Національної поліції України.

5. Подання про нагородження державними нагородами України поліцейського за виявлені мужність, відвагу, героїзм, особливі заслуги в боротьбі із злочинністю, забезпеченні публічної безпеки і порядку вноситься незалежно від наявності у поліцейського дисциплінарних стягнень.

Питання щодо представлення до нагородження та вручення державних нагород України врегульовано Указом Президента України від 19.02.2003 № 138/2003 «Про Порядок представлення до нагородження та вручення державних нагород України».

Висунення кандидатур до відзначення державними нагородами здійснюється гласно за місцем проходження служби в органах Поліції, яких представляють до нагородження. Клопотання про відзначення державною нагородою порушується перед відповідним органом вищого рівня.

Подання про відзначення державними нагородами:

- керівника Національної поліції України вносить Міністр внутрішніх справ України;
- інших поліцейських вносить Міністр внутрішніх справ України за поданням керівника Національної поліції України;
- поліцейських, які проходять службу або навчаються у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, вносить Міністр внутрішніх справ України за поданням ректора такого навчального закладу, що погоджується керівником Національної поліції України.

Уповноважені особи, яким надано право вносити подання про відзначення державними нагородами, надсилають на ім’я Президента України подання і нагородний лист установленого зразка, затверджений Комісією державних нагород та геральдики при Президентові України.

У нагородному листі зазначаються конкретні заслуги особи, що стали підставою для порушення клопотання про відзначення її державною нагородою, та проставляється печатка органу за місцем роботи служби поліцейського або особи.

Подання про відзначення державними нагородами, які вносяться з нагоди державного, професійного свята, ювілею особи або ювілею установи, організації, вносяться не пізніш як за місяць до відповідної дати.

У разі представлення до відзначення державними нагородами з нагоди ювілею установи, організації до подання додаються також архівна довідка, що

підтверджує дату ювілею, та документ, в якому зазначається дата святкування відповідного заходу.

Особу, яку відзначено державною нагородою, може бути представлено до наступного нагородження не раніше ніж через три роки після попереднього нагородження, за винятком представлення до нагородження за виявлену особисту мужність і героїзм.

Документи про представлення до відзначення державними нагородами попередньо опрацьовуються в Управлінні державних нагород та геральдики Адміністрації Президента України (Управління державних нагород та геральдики).

У разі внесення зазначених документів із порушенням, вони повертаються органу, який вносив подання.

Особі, удостоєній державної нагороди, вручаються державна нагорода та документ, що посвідчує нагородження нею.

Вручення державних нагород та документів про нагородження провадиться в обстановці урочистості і широкої гласності. Перед врученням оголошується указ Президента України про нагородження.

Вручення державних нагород та документів про нагородження має бути проведено протягом двох місяців з дня набрання чинності указом Президента України про нагородження.

Відповідальність за організацію і своєчасне вручення державних нагород та документів про нагородження покладається на орган, якому доручено провести вручення.

У разі коли нагороджений через хворобу або іншу поважну причину не зміг з’явитися на вручення, державну нагороду та документ про нагородження може бути вручено вдома, в лікарні тощо, де він перебуває.

У разі смерті нагородженого, якому за життя державну нагороду та документ про нагородження не було вручено, або нагородження особи посмертно державна нагорода та документ до неї передаються сім’ї такого нагородженого для зберігання як пам’ять.

Почесна грамота та Грамота Верховної Ради України є відзнаками Верховної Ради України за вагомий внесок у будь-яку сферу життєдіяльності держави, визначну громадсько-політичну діяльність, заслуги перед Українським народом у сприянні становленню та зміцненню України як демократичної, соціальної, правової держави, здійсненню заходів щодо забезпечення прав і свобод громадян, розвитку демократії, парламентаризму та громадянської злагоди в суспільстві, активну участь у законотворчій діяльності.

Існує ***вітальний лист та подяка Прем’єр-міністра України,*** які є заохочувальними відзнаками, які запроваджуються для привітання, а також для

оголошення подяки працівникам та трудовим колективам за значні досягнення у відповідній галузі чи сфері діяльності, зразкове виконання службових обов'язків, пов'язаних з реалізацією державної політики.

Почесна грамота Верховної Ради України є вищою нагородою відносно Грамоти Верховної Ради України.

Нагородженим Почесною грамотою або Грамотою Верховної Ради України особам вручається нагрудний знак відповідного зразка, який носять на грудях зліва.

Висунення особи для нагородження Почесною грамотою або Грамотою Верховної Ради України здійснюється гласно, за її основним місцем роботи.

Особу, трудовий колектив установи чи організації може бути представлено до нагородження відповідно Почесною грамотою або Грамотою Верховної Ради України один раз.

Подання про нагородження Почесною грамотою та Грамотою Верховної Ради України вносяться до Верховної Ради України Головою Верховної Ради України, Першим заступником та заступником Голови Верховної Ради України, депутатськими фракціями, комітетами Верховної Ради України, Керівником Апарату Верховної Ради України, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини, Рахунковою палатою.

Клопотання про нагородження Почесною грамотою та Грамотою Верховної Ради України, можуть подавати стосовно:

- керівника Національної поліції України – Міністр внутрішніх справ України;
- інших поліцейських – Міністр внутрішніх справ України за поданням керівника Національної поліції України;
- поліцейських, які проходять службу або навчаються у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських – Міністр внутрішніх справ України за поданням ректора такого навчального закладу, що погоджується керівником Національної поліції України.

Якщо нагородження Почесною грамотою або Грамотою Верховної Ради України приурочується до ювілейних дат, професійних свят, клопотання про нагородження вноситься, як правило, не пізніше ніж за місяць до відповідної дати.

Подання про нагородження Почесною грамотою або Грамотою Верховної Ради України і додані до нього документи попередньо розглядаються Головою Верховної Ради України і надсилаються до Комісії з питань нагородження Почесною грамотою та Грамотою Верховної Ради України.

Комісія з питань нагородження Почесною грамотою та Грамотою Верховної Ради України, яка діє на підставі Положення про неї, затвердженого Верховною Радою України, розглядає питання про нагородження Почесною грамотою та Грамотою Верховної Ради України.

Організація підготовки матеріалів для розгляду Комісією з питань нагородження Почесною грамотою та Грамотою Верховної Ради України здійснюється Керівником Апарату Верховної Ради України як секретарем Комісії з питань нагородження Почесною грамотою та Грамотою Верховної Ради України з урахуванням висновку Управління кадрів Апарату Верховної Ради України про відповідність матеріалів щодо нагородження вимогам цього Положення. Комісія з питань нагородження Почесною грамотою та Грамотою Верховної Ради України вносить пропозиції щодо нагородження Голові Верховної Ради України.

Про нагородження Почесною грамотою та Грамотою Верховної Ради України видається Розпорядження Голови Верховної Ради України.

Вручення Почесної грамоти та Грамоти Верховної Ради України і нагрудних знаків до них нагородженим від імені Верховної Ради України здійснюється в урочистому порядку, як правило, Головою Верховної Ради України. За рішенням Голови Верховної Ради України вручення Почесної грамоти та Грамоти Верховної Ради України може проводитися в іншому порядку.

Почесна грамота Кабінету Міністрів України є вищою Урядовою нагородою, якою нагороджуються громадяни України, трудові колективи установ, організацій з нагоди державних, професійних свят, пам’ятних і ювілейних дат за сприяння у реалізації державної політики в економічній, науковій, соціально-культурній, військовій, державній, громадській та інших сферах, зокрема:

- державні службовці – за вагомий особистий внесок у забезпечення реалізації державної політики у професійній діяльності, високі досягнення, сумлінну працю, зразкове виконання службових обов’язків;
- наукові та науково-педагогічні працівники - за вагомі особисті досягнення у професійній діяльності, забезпеченні реалізації державної політики у сфері освіти і науки, активну участь у підготовці фахівців, наукових, науково-педагогічних кадрів та вихованні підростаючого покоління, тривалу і бездоганну працю;
- трудові колективи установ, організацій, що належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, – за високі досягнення у забезпеченні соціального-економічного розвитку на загальнодержавному рівні, здобуття значних успіхів у виробничій, соціально-

культурній, науковій, військовій, правоохоронній, міжнародній, творчій, спортивній, громадській та інших сферах діяльності, вагомий внесок у створення матеріальних, культурних і духовних цінностей.

Подання про нагородження Почесною грамотою вносять до Кабінету Міністрів України щодо:

- керівника Національної поліції України вносить Міністр внутрішніх справ України;
- інших поліцейських вносить Міністр внутрішніх справ України за поданням керівника Національної поліції України;
- поліцейських, які проходять службу або навчаються у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, вносить Міністр внутрішніх справ України за поданням ректора такого навчального закладу, що погоджується керівником Національної поліції України.

Подання про нагородження Почесною грамотою та додані до нього документи надсилаються до Комісії з розгляду питань нагородження Почесною грамотою Кабінету Міністрів України (Комісія), а також до структурного підрозділу Секретаріату Кабінету Міністрів України, який опрацьовує матеріали та інформує про свій висновок на засіданні Комісії.

Комісія готує пропозиції щодо нагородження або відмови у нагородженні Почесною грамотою, про які голова Комісії інформує на засіданні Кабінету Міністрів України для прийняття ним протокольного рішення.

Почесну грамоту підписує Прем’єр-міністр України та вручають з пам’ятним знаком в урочистій обстановці

Стаття 8. *Права керівників щодо застосування заохочень*

1. Міністрові внутрішніх справ України належить право застосовувати до всіх поліцейських заохочення:

1) грошовою винагородою;

2) цінним подарунком;

3) відомчими заохочувальними відзнаками Міністерства внутрішніх справ України;

4) відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя»;

5) відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України "Холодна зброя".

2. Керівникові Національної поліції України належить право застосовувати заохочення, передбачені цим Статутом, до всіх поліцейських, крім відомчих заохочувальних відзнак Міністерства внутрішніх справ України.

3. Інші керівники поліції застосовують до підлеглих заохочення в межах повноважень, наданих їм керівником Національної поліції України.

4. Ректори вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, застосовують до підлеглих заохочення в межах повноважень, наданих їм Міністром внутрішніх справ України.

5. Керівник, не наділений повноваженнями щодо застосування заохочень, має право внести подання або порушити клопотання про заохочення підлеглого перед уповноваженим керівником.

Міністр внутрішніх справ (далі − Міністр) очолює Міністерство внутрішніх справ України, призначається на посаду за поданням Прем'єр-міністра України і звільняється з посади Верховною Радою України.

Обсяг основних його повноважень закріплений у п. 11 Положення про Міністерство внутрішніх справ України затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878, де поміж інших визначено, що Міністр: порушує в установленому порядку питання щодо заохочення та притягнення до дисциплінарної відповідальності першого заступника, заступників Міністра та державного секретаря Міністерства внутрішніх справ України; установлює відомчі заохочувальні відзнаки та вирішує питання про нагородження ними.[50]

Виключний перелік нагород, які можуть застосовуватись у формі заохочень Міністром визначені коментованою статтею: а) грошова винагорода; б) цінний подарунок; в) відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства внутрішніх справ України; г) відомча заохочувальна відзнака Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя»; г) відомча заохочувальна відзнака Міністерства внутрішніх справ України «Холодна зброя».

Грошова винагорода. Конкретні підстави, порядок та розміри виплати грошової винагороди на сьогодні законодавчо не визначені, а тому можна зробити висновок, що питання пов'язані з заохоченням поліцейського грошовою винагородою вирішуються Міністром і супроводжуються виданням відповідного наказу.

[50] Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878. *Офіційний вісник України*. 2015. № 89. Ст. 2972.

У той же час існують особливості щодо виплати грошової винагороди окремим категоріям поліцейських: згідно з положеннями постанови Кабінету Міністрів України «Про деякі особливості грошового забезпечення поліцейських Департаменту кіберполіції Національної поліції» від 13.10.2015 № 832 Міністру дозволено здійснювати виплату грошової винагороди поліцейським, які займають посади в Департаменті кіберполіції Національної поліції і протидіють кримінальним правопорушенням у сфері використання електронно-обчислювальних машин, систем та комп'ютерних мереж, а також запобігають та протидіють злочинам, пов'язаним з платіжними системами, інтернет-ресурсами, що містять протиправний контент, шляхом безпосереднього виконання технічних функцій у сфері обчислювальної техніки та програмування у розмірі, що не може перевищувати 30 тисяч гривень разом із грошовим забезпеченням з розрахунку на місяць.[51]

Цінний подарунок − це предмет особистого користування або предмет побутового призначення, придбаний за рахунок коштів державного бюджету, тобто ті речі за допомогою яких особа може задовольнити свої особисті або побутові потреби, наприклад наручний годинник або багатофункціональний пристрій відповідно. На цінний подарунок може бути нанесений дарчий напис, що є особливо актуальним для предметів особистого користування, наприклад нанесення гравіювання з текстом дарчого напису на годинник або ручку для письма.

Вартість такого подарунка, включаючи вартість нанесення дарчого напису, не повинна перевищувати 50 % розміру мінімальної заробітної плати у місячному розмірі, установленої на 1 січня поточного року. Наприклад, мінімальна заробітна плата у 2018 році становить 3723 гривні[52], таким чином вартість цінного подарунка яким може бути нагороджений поліцейський в 2018 році не могла перевищувати 1861 гривень 50 копійок. У Законі про Державний бюджет України на 2019 рік № 9000 встановлено розмір мінімальної заробітної плати у місячному розмірі − 4173 гривні[53], відповідно грошова вартість цінного подарунка в 2019 році не може перевищувати 2086 гривень 50 копійок.

Процедура нагородження цінним подарунком регламентована Порядком нагородження осіб рядового і начальницького складу та працівників МВС України, інших осіб цінним подарунком, придбаним за рахунок коштів державного бюджету затвердженим наказом Міністерства внутрішніх справ

---

[51] Про деякі особливості грошового забезпечення поліцейських Департаменту кіберполіції Національної поліції: Постанова Кабінету міністрів України від 13.10.2015 № 832. *Офіційний вісник України*. 2015. № 84. Ст. 2812.

[52] Про Державний бюджет України на 2018 рік : Закон України від 07.12.2017 № 2246-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 3-4. Ст. 26.

[53] Закон про Державний бюджет України на 2019 рік URL: http://www.golos.com.ua/article/311402 .

України від 29.03.2013 № 322[54]. Необхідно зауважити, що окремі його положення вбачаються неактуальними (наприклад, розділ ІІ «Порядок подання до нагородження цінним подарунком»), внаслідок термінологічних розбіжностей, в тому числі щодо назв структурних підрозділів органів Міністерства внутрішніх справ України.

Цінні подарунки вручаються в урочистій обстановці Міністром або за його дорученням іншою посадовою особою. У Головному Управлінні Національної поліції в областях, містах Києві та Севастополі подарунок вручається начальниками цих управлінь, у Вищих навчальних закладах Міністерства внутрішніх справ України − ректором або за їх дорученням іншою посадовою особою. Про вручення цінного подарунка складається відповідний протокол за затвердженою формою, який протягом 10 днів від дати вручення, однак не пізніше останнього робочого дня поточного місяця, повинен бути надісланий:

- до Управління кадрового забезпечення Головного управління Національної поліції в областях, містах Києві та Севастополі, відділів кадрового забезпечення Вищих навчальних закладах Міністерства внутрішніх справ України за наказом, виданим керівником цього органу або особою, яка виконувала його обов’язки;

- до Департаменту кадрового забезпечення Національної поліції України за наказом Міністра внутрішніх справ України або особи, яка виконувала його обов’язки.

Форма протоколу про вручення цінного подарунка

ПРОТОКОЛ
вручення цінного подарунка

«___» _____ 20 ___ року

Мною, _____
(спеціальне звання, військове звання, ранг державного службовця,
_____
прізвище, ініціали, посада особи, яка проводить вручення)
_____,
вручено цінний подарунок _____
(вид цінного подарунка)
_____
(спеціальне звання, військове звання, ранг державного службовця,
_____,
прізвище, ім'я та по батькові нагородженого, посада, дані облікової картки фізичної особи-платника податків
або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через релігійні переконання відмовляються

[54] Про затвердження Порядку нагородження осіб рядового і начальницького складу та працівників МВС України, інших осіб цінним подарунком, придбаним за рахунок коштів державного бюджету: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 29.03.2013 № 322. *Офіційний вісник України*. 2013. № 33. Ст. 1180.

від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний орган Державної податкової служби і мають відмітку у паспорті з урахуванням вимог Закону України «Про захист персональних даних») нагородженому згідно з наказом від «___» _____ 20 ___ року № _____.

_____ _____

(підпис особи, яка проводила вручення) (підпис нагородженої особи)

М.П.

Копія протоколу подається до бухгалтерської служби, а в особовій справі (трудовій книжці) поліцейського робиться відповідний запис про нагородження цінним подарунком із зазначенням дати і номера наказу.

Відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства внутрішніх справ України. До таких заохочувальних відзнак відноситься: а) Подяка; б) Грамота; в) Почесна грамота; г) нагрудний знак «За відзнаку в службі»; ґ) нагрудний знак «За відвагу в службі»; д) нагрудний знак «За безпеку народу»; е) медаль «10 років сумлінної служби»; є) медаль «15 років сумлінної служби»; ж) медаль «20 років сумлінної служби»; з) медаль «Ветеран служби»; и) нагрудний знак «За безпеку народу» (вища відзнака Міністерства внутрішніх справ України). Нагородження осіб рядового та начальницького складу органів поліції здійснюється послідовно відповідно до їх значущості в такому порядку:

1) *Подякою* − за високі досягнення в службовій підготовці, ініціативу та наполегливість;

2) *Грамотою* − за багаторічну плідну працю, професіоналізм, досягнення високих показників у службовій діяльності;

3) *Почесною грамотою* − за зразкове виконання своїх обов’язків, особисту ініціативу і самовідданість, виявлені при виконанні службового обов’язку;

4) *нагрудним знаком «За відзнаку в службі»* − за досягнення високих показників у службі та бойовій підготовці, особисту мужність, сміливі і самовіддані дії, виявлені при виконанні службового обов’язку;

5) *нагрудним знаком «За відвагу в службі»* − за особисту мужність і відвагу в боротьбі зі злочинністю, відданість Присязі поліцейського, високий професіоналізм, ініціативу і наполегливість у розкритті особливо тяжких резонансних злочинів, самовіддані дії в стані ризику для життя або в разі отримання поранення під час охорони публічного порядку чи затримання небезпечних злочинців, в тому числі посмертно;

6) *нагрудним знаком «За безпеку народу»* нагороджуються лише особи начальницького складу органів поліції, які мають вислугу (стаж роботи) в системі Міністерства внутрішніх справ України понад 10 років (у календарному обчисленні), за досягнення високих показників у службовій діяльності,

особисту мужність, сміливі і самовіддані дії, виявлені при виконанні службового обов'язку.

В окремому порядку здійснюється нагородження *медалями* осіб начальницького складу органів поліції, які сумлінно ставляться до виконання службових обов'язків, позитивно характеризуються, мають вислугу (включаючи службу в Збройних Силах України, інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, правоохоронних органах календарному обчисленні):

1) 10 років − медаллю «10 років сумлінної служби»;

2) 15 років − медаллю «15 років сумлінної служби»;

3) 20 років − медаллю «20 років сумлінної служби».

Не подаються до нагородження вищезазначеними медалями особи, які були нагороджені відомчими заохочувальними відзнаки Міністерства оборони України − медалями «За сумлінну службу» І-ого, ІІ-ого та ІІІ-ого ступенів.[55]

Медаллю «Ветеран служби» нагороджуються особи начальницького складу органів поліції, які мають вислугу в органах внутрішніх справ 25 років і більше (у календарному обчисленні), за багаторічну бездоганну службу, підвищення ефективності роботи Національної поліції, високий рівень організації оперативно-службової діяльності підлеглих працівників, вагомі особисті досягнення в боротьбі зі злочинністю та охороні публічного порядку, умілу організацію ефективної діяльності підпорядкованих органів і підрозділів поліції.

Поліцейські після виходу на пенсію можуть бути нагороджені Подякою, Грамотою, Почесною грамотою, а також нагрудним знаком «За безпеку народу», за вагомий особистий внесок у зміцнення законності і правопорядку, умілу організацію роботи у сфері боротьби зі злочинністю, захисту прав і свобод громадян, інтересів держави та високий професіоналізм.

Положенням про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства внутрішніх справ України затверджене наказом Міністерства внутрішніх справ України від 18.01.2013 № 38 встановлена гранична кількість осіб відзначених протягом календарного року: а) Подякою − 40 тисяч осіб; б) Грамотою − 40 тисяч осіб; в) Почесною грамотою − 30 тисяч осіб; г) нагрудним знаком «За відзнаку в службі» − 10 тисяч осіб; г) нагрудним знаком «За відвагу в службі» − 1,5 тисячі осіб; д) нагрудним знаком «За безпеку народу» − 3 тисячі осіб; е) медаллю «10 років сумлінної служби» − 25 тисяч осіб; є) медаллю «15 років сумлінної

[55] Про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства оборони України: наказ Міністерства оборони України від 11.03.2013 № 165. *Офіційний вісник України*. 2013. № 31. Ст. 1098.

служби» − 20 тисяч осіб; ж) медаллю «20 років сумлінної служби» − 10 тисяч осіб; з) медаллю «Ветеран служби» − 12 тисяч осіб (п. 1.14.).[56]

Висунення на відзнаку здійснюється в органі або підрозділі поліції, де проходять службу поліцейські, які пропонуються для заохочення. Стосовно особи, яка висувається на нагородження, складається нагородний лист та біографічна довідка.

Потім нагородний та супровідний листи, що надсилаються до Міністерства внутрішніх справ України, підписуються виключно керівником органу чи підрозділу Національної поліції або особою, яка виконує його обов'язки, та скріплюються гербовою печаткою.

Останній несе відповідальність за достовірність відомостей, зазначених у нагородних матеріалах, дотримання порядку, форми і строку подання. *У нагородному листі зазначається:*

1) стосовно осіб рядового і начальницького складу органів поліції − відомості про: особисту участь особи в розкритті тяжких, групових та інших злочинів, у звільненні заручників та знешкодженні злочинців, в охороні публічного порядку; сміливі та рішучі дії при затриманні правопорушників, членів злочинних угруповань, кількість завершених кримінальних проваджень, які були відкриті за особливо тяжкими і резонансними злочинами; інші результати службової діяльності, досягнення яких є підставою для нагородження;

2) стосовно керівників органів і підрозділів поліції (від начальника відділення й вище) − крім особистих позитивних характеристик, також відомості про: стан дисципліни та законності в очолюваному органі чи підрозділі; роль підлеглих у співпраці з органами виконавчої влади та взаємодії із засобами масової інформації; ступінь довіри і поваги населення до них особисто і керівництва підрозділів у цілому; рівень їх авторитету як керівників служб або органів чи підрозділів серед підлеглих;

3) стосовно осіб після виходу на пенсію − відомості про: час проходження служби в поліції (органах внутрішніх справ); особистий внесок у забезпечення охорони публічного порядку; надання дієвої допомоги в попередженні та розкритті злочинів; сприяння в роботі поліції із захисту прав і свобод громадян, інтересів держави; умілу організацію діяльності ветеранської організації щодо соціального захисту працівників та ветеранів органів поліції; іншу діяльність, яка є підставою для нагородження.

---

[56] Про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства внутрішніх справ України: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 18.01.2013 № 38. *Офіційний вісник України*. 2013. № 14. Ст. 511.

Оформлення нагородного листа та інших супровідних документів покладається на керівників Управлінь (відділів) кадрового забезпечення органів поліції, вчених рад вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ Міністерства внутрішніх справ України.

Нагородні матеріали надсилаються до Міністерства внутрішніх справ України, окрім нагородних листів стосовно осіб, які пропонуються для нагородження відзнаками − медалями «10 років сумлінної служби», «15 років сумлінної служби», «20 років сумлінної служби» та «Ветеран служби», вони безпосередньо долучаються до особової справи поліцейського.

Форма протоколу про вручення (передачу) відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства внутрішніх справ України

ПРОТОКОЛ № ____
вручення (передачі) відомчої заохочувальної відзнаки Міністерства внутрішніх справ України

_____ "___"_____ 20__ року
(місце вручення) (дата вручення)

Мною,

_____
_____
(посада, прізвище та ініціали того, хто вручає)

_____,
вручено відомчу заохочувальну відзнаку Міністерства внутрішніх справ України

_____
_____ і посвідчення до неї

_____,
(спеціальне або військове звання, прізвище, ім'я та по батькові, посада нагородженого)
нагородженому згідно з наказом Міністерства внутрішніх справ України
від "___" _____ 20__ року № _____.

_____ _____ _____
(посада) (підпис) (прізвище, ініціали)

М.П.

Нагородження відзнаками здійснюється згідно з наказами Міністерства внутрішніх справ України за підписом Міністра або особи, яка виконує його обов’язки. Вручення відзнаки здійснюється в урочистій обстановці Міністром або особою, яка виконує його обов’язки, чи за його дорученням керівниками органів поліції, ректорами вищих навчальних закладів і керівниками науково-

дослідних установ Міністерства внутрішніх справ України або особами, які виконують їх обов'язки. Про вручення нагородженій особі відзнаки складається протокол вручення (передачі), що підписується особою, яка її вручила та особою яка її отримала, скріплюється гербовою печаткою органу та протягом тижня надсилається до Департаменту кадрового забезпечення Національної поліції України для зберігається у відповідних справах. Нагородженому нагрудним знаком або медаллю разом з відзнакою вручається відповідне посвідчення. Відомості про нагородження вносяться до особової справи та трудової книжки поліцейського.

Відзнаки у вигляді медалей носяться з лівого боку грудей і розміщуються після знаків державних нагород України та іноземних державних нагород. За наявності в особи декількох медалей, носиться лише та, що була вручена останньою. Відзнаки у вигляді нагрудних знаків носяться з правого боку грудей і розміщуються нижче знаків державних нагород України та іноземних державних нагород у такій послідовності: «За безпеку народу», «За відвагу в службі», «За відзнаку в службі». За наявності в особи декількох нагрудних знаків носиться не більше трьох таких знаків. Замість відзнак нагороджена особа може носити планки до них, які розміщуються після планок до державних нагород України та іноземних державних нагород.

Працівники органів поліції можуть бути представлені до наступного нагородження нагрудними знаками («За відзнаку в службі», «За безпеку народу») не раніше ніж через два роки після попереднього нагородження, за винятком представлення до нагородження нагрудним знаком «За відвагу в службі» (без урахування нагородження відзнаками − медалями «10 років сумлінної служби», «15 років сумлінної служби», «20 років сумлінної служби» та «Ветеран служби»).

Нагородження одним і тим же нагрудним знаком повторно не здійснюється, а у разі втрати відзнаки дублікат відзнаки не видається. Нагородження повторно Подякою, Грамотою, Почесною грамотою протягом одного року не здійснюється. Позбавлення відзнаки здійснюється наказом Міністерства внутрішніх справ України за підписом Міністра або особи, яка виконує його обов'язки, у разі засудження відзначеного за скоєння злочину згідно з вироком суду, який набрав законної сили.

У разі нагородження особи посмертно відзнака та документ, що посвідчує нагородження нею, передаються сім'ї нагородженої особи. Відзнаки і посвідчення до них після смерті нагородженого залишаються в його родині.

Ескізи відомчих заохочувальних відзнак Міністерства внутрішніх справ України:

1. Подяка

2. Грамота

3. Почесна грамота

4. Нагрудний знак і посвідчення до відзнаки Міністерства внутрішніх справ України «За відзнаку в службі»

5. Нагрудний знак і посвідчення до відзнаки Міністерства внутрішніх справ України

«За безпеку народу»

6. Нагрудний знак і посвідчення до відзнаки Міністерства внутрішніх справ України «За відвагу в службі»

7. Медаль і посвідчення до відомчої заохочувальної відзнаки МВС України − медалі «10 років сумлінної служби»

8. Медаль і посвідчення до відомчої заохочувальної відзнаки МВС України − медалі «15 років сумлінної служби»

9. Медаль і посвідчення до відомчої заохочувальної відзнаки МВС України − медалі «20 років сумлінної служби»

10. Медаль і посвідчення до відомчої заохочувальної відзнаки МВС України − медалі «Ветеран служби»

Відомча заохочувальна відзнака Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя» − це зброя вітчизняного або іноземного виробництва, у тому числі зброя невійськового призначення.[57] У той же час, що саме слід розуміти під заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України «Холодна зброя» залишається не зрозумілим, як і порядок представлення та вручення такої нагороди.

Зокрема, в Положенні про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства оборони України «Вогнепальна зброя» і «Холодна зброя» затвердженого наказом Міністерства оборони України від 23.10.2012 № 693 визначено, що відзнакою «Холодна зброя» − є шабля, палаш та кортик.[58]

Даною відзнакою нагороджується дієздатна особа, яка має право на придбання, зберігання та використання вогнепальної зброї відповідно до вимог нормативно-правових актів, за сумлінну службу, особливі заслуги в боротьбі зі злочинністю, охороні публічного порядку, захисті конституційних прав та свобод людини і громадянина, за бездоганну багаторічну службу, зразкове виконання військового, службового та громадянського обов’язку, виявлені при цьому честь і доблесть.

Клопотання про нагородження відзнакою в апараті Міністерства внутрішніх справ України подається Міністру або особі, яка виконує його обов’язки, відповідним керівником структурного підрозділу.

Клопотання про нагородження відзнакою перед Міністерством внутрішніх справ України порушується керівником Національної поліції або особою, яка виконує його обов'язки.

Клопотання про нагородження відзнакою працівників закладів, установ і підприємств, що належать до сфери управління Міністерства внутрішніх справ України, в тому числі вищих навчальних закладів, порушують безпосередні керівники кандидатів на нагородження. У клопотанні про нагородження зазначаються конкретні заслуги особи, що стали підставою для порушення клопотання.

Матеріали щодо нагородження разом із нагородним листом, біографічною довідкою, копією паспорта, довідкою з місця роботи надсилаються до Міністерства внутрішніх справ України та подаються для

---

[57] Про відомчу заохочувальну відзнаку Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя»: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 30.11.2015 № 1521. *Офіційний вісник України*. 2015. № 98. Ст. 3381.

[58] Про затвердження Положення про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства оборони України «Вогнепальна зброя» і «Холодна зброя»: наказ Міністерства оборони України від 23.10.2012 № 693. *Офіційний вісник України*. 2012. № 89. Ст. 3632.

доповіді Міністрові або особі, яка виконує його обов'язки, для прийняття остаточного рішення.

Після прийняття Міністром або особою, яка виконує його обов’язки, позитивного рішення матеріали про нагородження разом з нагородним листом надсилаються до Департаменту персоналу, організації освітньої та наукової діяльності Міністерства внутрішніх справ України для підготовки проекту наказу про нагородження та його видання.

Вручення відзнаки здійснюється в урочистій обстановці Міністром, особою, яка виконує його обов'язки, або за дорученням Міністра членами колегії Міністерства внутрішніх справ України, керівниками структурних підрозділів апарату Міністерства внутрішніх справ України, керівником Національної поліції. Нагородженому вручається відзнака та завірена копія наказу, про що складається відповідний протокол, який підписується особою, яка її вручила, та особою, яка отримала відзнаку.

Форма протоколу про вручення відзнаки Міністерства внутрішніх справ України

Протокол
вручення відзнаки
Міністерства внутрішніх справ України

___ _____ 20___ року

Мною, _____
(прізвище, ім’я та по батькові,
_____, займана
посада особи, що проводить вручення)

вручено відомчу заохочувальну відзнаку Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя» _____
(вид відзнаки “Вогнепальна зброя” – марка зброї, модель, комплектність, серійний номер)

та посвідчення до неї
_____
(прізвище, ім’я та по батькові нагородженої особи, посада, місце служби (роботи))
_____,

нагородженому наказом Міністра внутрішніх справ України від __ _____ 20 __ року № __

_____
(підпис особи, що проводила вручення)

_____
(підпис особи, що отримала відзнаку)

Зазначений протокол надсилається до державної установи «Центр обслуговування підрозділів Міністерства внутрішніх справ України», копія − до Департаменту персоналу, організації освітньої та наукової діяльності Міністерства внутрішніх справ України. В особовій справі робиться відповідний запис із зазначенням дати і номера наказу Міністерства внутрішніх справ України про нагородження відзнакою та вид зброї.

Передача відзнаки іншим особам або її відчуження забороняються. Повторне нагородження однією й тією самою відзнакою не здійснюється, втрачені відзнаки повторно не видаються. Позбавлення нагородженого відзнаки та її вилучення здійснюються за обвинувальним вироком суду, який набрав законної сили, а також за вчинки, що дискредитують нагородженого. Після смерті нагородженого відзнака здається в порядку, встановленому чинним законодавством.

Згідно з ч. 2 коментованої статті ***керівник Національної поліції України*** має право застосовувати до всіх поліцейських всі види заохочень, крім відомчих заохочувальних відзнак Міністерства внутрішніх справ України, а саме:

- дострокове зняття дисциплінарного стягнення;
- занесення на дошку пошани;
- заохочення грошовою винагородою;
- заохочення цінним подарунком;
- надання додаткової оплачуваної відпустки тривалістю до п’яти діб;
- заохочення відомчими заохочувальними відзнаками Національної поліції України;
- дострокове присвоєння чергового спеціального звання (стосовно молодшого складу поліції: рядовий, капрал, сержант, старший сержант поліції);[59]
- присвоєння спеціального звання, вищого на один ступінь від звання, передбаченого займаною штатною посадою (лише молодшому складу поліції).

Наприклад, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про деякі особливості грошового забезпечення та заробітної плати поліцейських та працівників Національної поліції» від 07.04.2015 № 260 Голові Національної поліції дозволено здійснювати виплату грошової винагороди поліцейським та працівникам Головного слідчого управління Національної поліції,[60] які обіймають посади заступника начальника Головного слідчого управління, начальника управління, заступника начальника управління, начальника відділу, заступника начальника відділу, начальника відділення, старшого слідчого в особливо важливих справах.[61] Розмір грошової винагороди встановлюється Головою Національної поліції України на підставі пропозиції начальника

[59] Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

[60] Про деякі особливості грошового забезпечення та заробітної плати поліцейських та працівників Національної поліції : постанова Кабінету Міністрів України від 07.04.2015 № 260. *Офіційний вісник України*. 2015. № 36. Ст. 1066.

[61] Про деякі питання виплати грошової винагороди поліцейським та працівникам Головного слідчого управління Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 15.07.2016 № 672. *Офіційний вісник України*. 2016. № 68. Ст. 2312

Головного слідчого управління, яка подається у формі довідки, і може змінюватися залежно від результатів роботи конкретного поліцейського.

Граничний розмір грошового забезпечення поліцейських та працівників Головного слідчого управління разом з грошовою винагородою з розрахунку на місяць не може перевищувати 30 тисяч гривень.

Підставою для нарахування та виплати грошової винагороди є наказ Національної поліції України про встановлення розміру грошової винагороди конкретному поліцейському. Проект наказу про встановлення грошової винагороди готується Головним слідчим управлінням Національної поліції України та в установленому порядку щомісяця до 20 числа подається на підпис Голові Національної поліції України.

Після його підписання надсилається до Департаменту фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку Національної поліції України для нарахування та виплати грошової винагороди, яка здійснюється одночасно з виплатою грошового забезпечення. У разі якщо поліцейський Головного слідчого управління відпрацював неповний місяць, виплата грошової винагороди проводиться за фактично відпрацьований час. Поліцейським Головного слідчого управління, які мають дисциплінарне стягнення або стосовно яких проводиться службове розслідування, грошова винагорода не встановлюється.

Перший заступник і *заступники Голови Національної поліції України* мають право застосовувати до поліцейських заохочення у вигляді дострокового зняття дисциплінарного стягнення, яке було ними накладено раніше[62].

Керівники територіальних і структурних підрозділів органів поліції застосовують до підлеглих заохочення в межах повноважень, наданих їм керівником Національної поліції України. Так наприклад, у п.п. 14 п. 7 Положення про Департамент патрульної поліції затвердженого наказом Національної поліції наказом Національної поліції 06.11.2015 № 73 (у редакції наказу Національної поліції 18.11.2015 № 96) визначено, що керівник Департаменту патрульної поліції в установленому порядку здійснює заохочення та накладення дисциплінарних стягнень щодо осіб молодшого, середнього та вищого складу поліції, працівників, робітників та державних службовців патрульної поліції, а також представлення до нагород та відзнак[63].

Згідно з положеннями Переліку посад керівників Національної поліції України та їх повноважень щодо застосування заохочень і дисциплінарних

---

[62] Про затвердження Переліку посад керівників Національної поліції України та їх повноважень щодо застосування заохочень і дисциплінарних стягнень : наказ Національної поліції України від 04.10.2018 № 929. URL: http://tranzit.ltd.ua/nakaz .

[63] Про внесення змін до наказу Національної поліції від 06 листопада 2015 року № 73 від 18.11.2015 № 96: наказ Національної поліції України від 18.11.2015 № 96. URL: http://patrol.police.gov.ua/wp-content/uploads/2016/03/polozhennyaproDPP-1.pdf

стягнень затвердженого наказом Національної поліції України від 04.10.2018 № 929 *начальники територіальних і міжрегіональних органів поліції України* можуть застосовувати такі види заохочень:

– дострокове знаття дисциплінарного стягнення, накладеного ними чи підлеглим керівником нижчого рівня;

– занесення на дошку пошани;

– заохочення грошовою винагородою;

– заохочення цінними подарунком;

– дострокове присвоєння чергового спеціального звання (виключно стосовно молодшого складу поліції);

– присвоєння спеціального звання, вищого на один ступінь від звання, передбаченого займаною штатною посадою (тільки стосовно молодшого складу поліції).

Начальники відділів поліції Головного управління Національної поліції в областях, управлінь поліції в містах Києві та Севастополі уповноважені застосовувати до підлеглих такі заохочення:

– дострокове зняття дисциплінарного стягнення, накладеного ними;

– занесення на дошку пошани.

Начальники територіальних (відокремлених) підрозділів міжрегіональних територіальних органів Національної поліції, компетенція яких поширюється на одну чи декілька областей (за виключенням органів поліції охорони) мають право застосовувати заохочення у вигляді:

– дострокового зняття дисциплінарного стягнення, яке було ними накладено;

– занесення на дошку пошани.

Начальники органів поліції застосовують до підлеглих наступні види заохочень:

– дострокове зняття дисциплінарного стягнення, яке було ними накладено;

– занесення на дошку пошани.

Начальники державних установ системи Міністерства внутрішніх справ України уповноважені застосовувати окремі види заохочень, а саме:

– дострокове зняття дисциплінарного стягнення, накладеного ними;

– занесення на дошку пошани; заохочення грошовою винагородою;

– заохочення цінними подарунком;

– дострокове присвоєння чергового спеціального звання (відносно молодшого складу поліції);

– присвоєння спеціального звання, вищого на один ступінь відізвання, передбаченого займаною штатною посадою (стосовно молодшого складу поліції)[64].

Ректори Вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання (далі − Ректори), які здійснюють підготовку поліцейських, застосовують до підлеглих заохочення в межах повноважень, наданих їм Міністром внутрішніх справ України.

Вищі навчальні заклади із специфічними умовами навчання (Вищі навчальні заклади Міністерства внутрішніх справ України) – це державні навчальні заклади, які підпорядковані Міністерству внутрішніх справ України, засновані і діють згідно із законодавством України, реалізовують відповідно до наданої ліцензії (ліцензій) освітньо-професійні програми підготовки фахівців за певними освітньо-кваліфікаційним рівнями, забезпечують навчання, виховання та професійну підготовку осіб з урахуванням нормативних вимог у галузі вищої освіти з метою задоволення освітніх потреб особи, суспільства і держави, а також здійснюють наукову і науково-технічну діяльність.

Наведене визначення дозволяє віднести Вищі навчальні заклади із специфічними умовами навчання до державних установ системи Міністерства внутрішніх справ України, а повноваження Ректорів щодо заохочення підлеглих працівників, які мають спеціальні звання поліції прирівняти до повноважень начальника державних установ системи Міністерства внутрішніх справ України.

Одночасно, п. 4.4.2. Положення про вищі навчальні заклади МВС затвердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України зобов’язує перших присвоювати чергові спеціальні звання, застосовувати заохочення та накладати дисциплінарні стягнення особам начальницького складу органів внутрішніх справ відповідно до вимог чинного законодавства[65]. Наведене положення поширюється лише на осіб начальницького складу, у той час коли норма коментованої статті надає Ректорам більш широкі повноваження щодо накладення заохочень до всіх без виключення підлеглих які мають спеціальні звання поліції, тобто до всього особового складу Вищого навчального закладу зі специфічними умовами навчання, який у свою чергу поділяється на постійний і перемінний.

До постійного складу Вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання відносяться:

---

[64] Про затвердження Переліку посад керівників Національної поліції України та їх повноважень щодо застосування заохочень і дисциплінарних стягнень : наказ Національної поліції України від 04.10.2018 № 929. URL: http://tranzit.ltd.ua/nakaz

[65] Про затвердження Положення про вищі навчальні заклади МВС : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 14.02.2008 № 62. *Офіційний вісник України*. 2008. № 21. Ст. 615.

а) науково-педагогічні (педагогічні) та наукові працівники, в тому числі особи, які обіймають посади начальника Вищу, його заступників з навчальної (навчально-наукової, наукової) роботи, начальника інституту (факультету, кафедри) та його заступників; вчених секретарів, головних, провідних, старших наукових, наукових та молодших наукових співробітників, докторантів;

б) керівники підрозділів курсантів і слухачів;

в) інженерно-технічний, навчально-допоміжний, адміністративно-господарський та командний склад;

г) офіцери, військовослужбовці, які проходять військову службу за контрактом.

Науково-педагогічні працівники − це особи, які за основним місцем роботи у закладах вищої освіти провадять навчальну, методичну, наукову (науково-технічну, мистецьку) та організаційну діяльність.

Педагогічні працівники − це особи, які за основним місцем роботи у закладах вищої освіти провадять навчальну, методичну та організаційну діяльність. Наукові працівники − це особи, які за основним місцем роботи та відповідно до трудового договору (контракту) професійно здійснюють наукову, науково-технічну або науково-організаційну діяльність та мають відповідну кваліфікацію незалежно від наявності наукового ступеня або вченого звання.[66]

Керівники підрозділів курсантів (слухачів) – це начальники курсів, їх заступники та командири навчальних взводів, вони є прямими начальниками курсантів (слухачів) і відповідають за стан навчання, службової дисципліни та виховання курсантів (слухачів), знання й точне виконання ними вимог дисциплінарного статуту, розпорядку дня, підтримання зразкового внутрішнього порядку в підрозділах, збереження та стан озброєння, спеціальної техніки, майна, яке належить підрозділу.

Інженерно-технічні працівники, які мають кваліфікацію інженера або техніка та здійснюють організацію та керівництво виробничим процесом у господарській сфері (промисловості, будівництві, сільському господарстві тощо). До таких працівників відносяться: керівники структурних підрозділів Вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання; головні фахівці (включаючи головних економістів); інженери; техніки, майстри; виконроби; інші працівники, які здійснюють технічне керівництво виробничим процесом; водії зайняті на посадах, які потребують інженерно-технічної кваліфікації; начальники, інженери, техніки, конструктори, зайняті на конструкторських і проектних роботах; начальники, інженери, техніки, нормувальники, а також економісти у відділах, секторах, бюро з виробничого

[66] Про вищу освіту : закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 37-38. Ст. 2004.

планування, організації праці та зарплати; особи, які займають ін. посади у виробничих підрозділах, де потрібна відповідна кваліфікація[67].

До навчально-допоміжного складу відносяться диспетчер факультету (старший диспетчер факультету), провідний спеціаліст, лаборант (старший лаборант) навчальної частини факультету, групи з організації навчального процесу, спеціаліст з навчально-методичної роботи, які здійснюють технологічну, інформаційно-аналітичну, організаційно-управлінську, комунікативну діяльність.[68] Адміністративно-господарський персонал – це насамперед, керівний склад, бухгалтерія, планово-фінансовий відділ, інженерно-технічний персонал тощо. Командний склад утворюють особи, які командують військами або якою-небудь військовою частиною, а також керівний склад[69].

До перемінного складу Вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання належать особи, які навчаються у цих закладах, а саме: а) докторанти; б) ад'юнкти; в) аспіранти; г) слухачі; г) курсанти.

Докторант − особа середнього та старшого начальницького складу органів поліції, яка має науковий ступінь кандидата наук і зарахована до докторантури відповідного Вищого навчального закладу для підготовки дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Ад'юнкт − особа середнього та старшого начальницького складу органів поліції, яка має повну вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра або спеціаліста, навчається за рахунок коштів державного бюджету в ад'юнктурі Вищого навчального закладу зі специфічними умовами навчання для підготовки дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Аспірант − особа, яка має повну вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра або спеціаліста, навчається за рахунок коштів фізичних або юридичних осіб в ад'юнктурі (аспірантурі) Вищого навчального закладу зі специфічними умовами навчання для підготовки дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Слухач − особа рядового, молодшого, середнього та старшого начальницького складу органів поліції, яка в установленому порядку зарахована до Вищого навчального закладу зі специфічними умовами навчання і навчається за денною (очною), заочною, дистанційною формами навчання з метою здобуття певних освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівнів або

---

[67] Юридична енциклопедія: у 6 т./ ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін.; Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 1999. Т. 2. Д-Й. С. 714.

[68] Жихорська О.В. Особливості професійної діяльності навчально-допоміжного персоналу вищого навчального закладу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Педагогіка. 2015. Вип. 2. С. 30-31.

[69] Словник української мови: в 11 т./ ред. кол.: І. К. Білодід (голова) та ін.; Акад. наук Укр. РСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наук. думка, 1970–1980. Т. 4, 1973. С. 240.

отримує додаткові чи окремі освітні послуги, у тому числі за програмами післядипломної освіти.

Також статус слухача надається особам рядового та молодшого начальницького складу органів поліції, які в установленому порядку зараховані до Вищого навчального закладу зі специфічними умовами навчання та навчаються за заочною, дистанційною формами навчання з метою здобуття певних освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівнів, і особам, яких уперше прийнято на службу в органи поліції на посади середнього та старшого начальницького складу, які в установленому порядку зараховані до Вищу для проходження початкової підготовки (спеціалізації).

Курсант − особа рядового та молодшого начальницького складу органів поліції, які в установленому порядку зараховані до Вищого навчального закладу зі специфічними умовами навчання і навчаються за денною (очною) формою навчання з метою здобуття певних освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівнів за рахунок коштів державного бюджету.

Таким чином, ректори закладів вищої освіти Міністерства внутрішніх справ України мають право застосовувати наступні види заохочень:

1) до поліцейських, відряджених до вказаних закладів із залишенням на службі в поліції:

– дострокове зняття дисциплінарного стягнення, яке було ними накладено;

– занесення на дошку пошану такого закладу вищої освіти;

– заохочення грошовою винагород;

– заохочення цінним подарунком;

– надання додаткової оплачуваної відпустки тривалістю до п’яти діб;

– дострокове присвоєння чергового спеціального звання;

2) до поліцейських, які здобувають вищу освіту на певному рівні вищої освіти у закладах вищої освіти системи Міністерства внутрішніх справ України на денній формі навчання:

– дострокове зняття дисциплінарного стягнення, яке було ними накладено;

– занесення на дошку пошану такого закладу вищої освіти;

– заохочення грошовою винагород;

– заохочення цінним подарунком;

– надання додаткової оплачуваної відпустки тривалістю до п’яти діб;

– дострокове присвоєння чергового спеціального звання;

3) до поліцейських, які проходять у зазначених закладах первинну професійну підготовку поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції:

– - дострокове зняття дисциплінарного стягнення, яке було ними накладено;

– - занесення на дошку пошану такого закладу вищої освіти;

– - заохочення цінним подарунком.[70]

У ч. 5 коментованої статті передбачений випадок, коли керівник територіального чи структурного підрозділу поліції не наділений повноваженнями щодо застосування заохочень.

У такому разі він має право внести подання або порушити клопотання про заохочення підлеглого перед керівником, який уповноважений застосувати той чи інший вид заохочення.

Клопотання про заохочення та внесення відповідного подання являються початковими стадіями ***заохочувального провадження***, яке всього включає п’ять стадій:

- порушення клопотання про заохочення (оформлення подання);
- узгодження подання про заохочення;
- розгляд подання про заохочення та прийняття попереднього рішення щодо застосування заохочення;
- прийняття кінцевого рішення щодо застосування заохочення;
- виконання рішень про заохочення та практичне здійснення заохочення.[71]

Клопотання може мати як письмову так і усну форму, а його наслідком є оформлення подання – документу в якому викладена пропозиція про заохочення поліцейського.

Подання складається в структурному підрозділі, де працює особа, яка претендує на заохочення, на аркуші паперу А4 в довільній формі та містити наступні реквізити: адресат, назва документа, текст, підпис, дата. Окрім зазначених відомостей у поданні доцільно зазначити: прізвище, ім'я, по батькові; дату народження; займану посаду; стаж роботи (загальний; в даному органі; на останньому місці роботи); інформацію про трудову діяльність за останні 3, 5 або 10 років (в залежності від виду заохочення); наявні нагороди; результати професійної та іншої діяльності особи, яка представляється до нагородження; оцінку службової діяльності; відомості про підвищення професійного рівня; оцінку ділових та моральних якостей; дані щодо участі у громадській роботі; мотив; вид заохочення.

---

[70] Проект наказу Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Положення про повноваження ректора закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських, із застосуванням заохочень і дисциплінарних стягнень»

[71] Стрельченко О. Г. Заохочення як метод управління у сфері охорони здоров'я: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2008. С. 13.

Подання необхідно узгодити з зацікавленими підрозділами органу поліції, а в разі заохочення цінним подарунком або грошовою винагородою обов'язково завізувати у відділі фінансового забезпечення та бухгалтерського обліку.

На підставі подання про заохочення уповноважений керівник приймає остаточне рішення особисто чи за рішенням відповідного колегіального органу ставить на такому документі свою резолюцію, яка адресується (керівнику) відділу кадрового забезпечення та містить розпорядження щодо вирішення питання про заохочення конкретного поліцейського.

Проект наказу про заохочення складається відділом кадрового забезпечення органу поліції на підставі подання керівника структурного підрозділу. Заохочення оформлюється відповідним наказом керівника організації, а інформація про нагородження поліцейського вноситься до особової справи (трудової книжки).

Стаття 9. *Загальний порядок застосування заохочень*

1. Заохочення застосовуються до поліцейських на підставі сукупної оцінки професійних якостей, результатів службової діяльності, ступеня службової активності, ініціативності та стану дотримання службової дисципліни на підставі подання про заохочення.

2. У поданні про заохочення зазначаються конкретні заслуги поліцейського, що стали підставою для внесення подання про застосування до нього заохочення.

3. Забороняється внесення підлеглими подання про заохочення їхнього керівника.

4. Заохочення поліцейського оформляється письмовим наказом. Зміст наказу оголошується особовому складу відповідного органу поліції та доводиться до відома поліцейського, якого заохочено.

5. Підстави для застосування до поліцейського заохочень, порядок представлення до заохочення, розгляд матеріалів та прийняття рішення про заохочення або про відмову в заохоченні, опис заохочення, порядок вручення, а також його позбавлення та вилучення визначаються положенням про заохочення, що затверджується Міністерством внутрішніх справ України.

6. Рішення про заохочення поліцейського, прийняте з порушенням визначеного порядку або на підставі недостовірних відомостей, підлягає скасуванню, а виданий предмет заохочення - вилученню. За відсутності предмета заохочення його вартість відшкодовується в порядку, визначеному законодавством.

7. Рішення про скасування заохочення поліцейського із зазначених цією статтею підстав приймається уповноваженим керівником за результатами проведеного в установленому порядку службового розслідування.

Статутом вперше на законодавчому рівні чітко встановлено підстави для заохочення поліцейських, а саме: оцінка професійних якостей; результати службової діяльності; ступінь службової активності; ініціативність; стан дотримання службової дисципліни.

Так, оцінка професійних якостей працівника повинна бути інтегральною і включати: оцінку безпосереднього керівника (якості, майстерності та ефективності праці робітника); оцінку професійної підготовки (знань, умінь і навиків); оцінку особистих якостей працівника; оцінку (висновки) останньої атестації. [72]

Зміст кожної групи критеріїв якостей залежить від займаної посади працівника, і кожна з них може мати свій набір критеріїв, які слід встановлювати та оцінювати в залежності від спеціалізації посади. [73]

Так, при оцінюванні професійних якостей, в осередку органів Національної поліції, необхідно розділити всіх співробітників на керівників та підлеглих.

Оцінка ділових якостей підлеглих здійснюється за найбільш універсальними ознаками, що істотно впливають на індивідуальну продуктивність праці, морально-психологічний клімат у колективі, а, отже, і на всю атмосферу трудового процесу і його практичні результати.

Деякі з цих ознак такі: професійна компетентність (знання справи); проявлення ініціативи у роботі; уміння добре організовувати роботу (без нагадувань і примушення), не допускати бездіяльності; здатність точно виконувати всі доручення (відповідальність); уміння ефективно працювати у колективі, допомагати іншим його членам, обмінюватися ідеями; сприйнятливість до змін у ході роботи, проявлення здатності до неординарних рішень і нових ідей (відчуття новизни). [74]

Оцінка керівника здійснюється в двох напрямках: оцінка результатів роботи підлеглого колективу; оцінка виконання функцій з управління колективом. [75]

---

[72] Крушельницька О.В., Мельничук Д.П. Управління персоналом: Навчальний посібник. Київ. «Кондор». 2005. 308 с. URL: http://polka-knig.com.ua/article.php?book=567&article=29311 (дата звернення: 14.11.2018)

[73] Никифоренко В.Г. Управління персоналом: Навчальний посібник. Одеса: Атлант, 2013. 275 с. С. 180

[74] Никифоренко В.Г. Управління персоналом: Навчальний посібник. Одеса: Атлант, 2013. 275 с. С 188

[75] Никифоренко В.Г. Управління персоналом: Навчальний посібник. Одеса: Атлант, 2013. 275 с. С. 192

Визначаючи категорію «заслуга», в якості критерію для внесення подання про заохочення, слід зазначити, що у науковій літературі поняття «заслуга» розуміють по-різному. Так, деякі автори визначають заслугу як вчинок, який перевищує звичайні вимоги і виражає відповідальне ставлення до свого обов'язку.[76] Слід погодитися з позицією, згідно з якою, перш за все, заслуга є поведінкою, так само як і правопорушення, котре в цьому розумінні є прямою протилежністю заслуг.[77] Підставою заохочення може бути лише реальна конкретна поведінка, вчинки, а не їх оцінка. Саме тому науковці визначають заслугу через такі поняття як діяння, діяльність, поведінка, вчинок.[78]

Адаптуючи дане визначення до співробітників поліції необхідно визначити одну загальну рису, а саме діяльність і дієвість співробітника органів Національної поліції під час виконання своїх службових повноважень.

Подання про заохочення на основі заслуг поліцейського має визначену на законодавчому рівні форму та зміст. Проте, слід зауважити, що офіційного закріплення має бланк, лише, заохочення у вигляді присвоєння спеціального звання (додаток 3), який міститься в наказі МВС від 12.03.2016 № 177 «Про затвердження Порядку присвоєння спеціальних звань поліції та позбавлення спеціальних звань». [79]

Заборона внесення підлеглими подання про заохочення їхнього керівника, пов'язана з порушенням норм Правил етичної поведінки поліцейських[80], норм діловодства, та створює реальну загрозу для виникнення конфлікту інтересів та корупційної складової.

Щодо відомчих заохочувальних відзнак Міністерства внутрішніх справ України, то про нагородження відзнакою видається відповідний наказ Міністерства внутрішніх справ України за підписом Міністра внутрішніх справ України або особи, яка виконує його обов'язки.

Дефініція щодо наказів в системі органів Національної поліції визначена в статті 4 даного Статуту. Пропозиції до проектів наказів МВС України про заохочення кожного року подаються в такі строки:

---

[76] Кудрявцев В.Н. Правовое поведение: норма и патология. Москва: Наука, 1982. 287 с. С. 238

[77] Малько А.В. Льготная и поощрительная правовая политика. СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. 233 с. С. 197

[78] Барабаш О. О. Заслуга як підстава для застосування заохочення у праві: загальна характеристика. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2012. Вип. 19. С. 240-244.

[79] Про затвердження Порядку присвоєння спеціальних звань поліції та позбавлення спеціальних звань: Наказ МВС України від 12.03.2016 № 177 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0498-16 (дата звернення 14.11.2018)

[80] Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських: наказ МВС від 09.11.2016 № 1179 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/z1576-16 (дата звернення 14.11.2018)

- до 15 лютого - стосовно працівників органів та підрозділів Національної поліції, військовослужбовців Національної гвардії України, осіб після виходу на пенсію, працівників системи МВС України, працівників підприємств, установ, організацій, підпорядкованих МВС України, які брали участь у бойових діях на територіях інших держав, що приурочується до Дня вшанування учасників бойових дій на території інших держав;

- до 8 березня - стосовно жінок, які проходять службу (працюють) в органах та підрозділах Національної поліції, жінок - працівників органів Національної поліції після виходу на пенсію, що приурочується до Міжнародного дня прав жінок і миру;

- до 26 березня - стосовно військовослужбовців Національної гвардії , що приурочується до Дня Національної гвардії;

- до 26 квітня - стосовно працівників органів та підрозділів Національної поліції, військовослужбовців Національної гвардії, осіб після виходу на пенсію, працівників системи МВС України, працівників підприємств, установ, організацій, підпорядкованих МВС України, що приурочується до дня Чорнобильської трагедії;

- до 29 травня - стосовно працівників органів та підрозділів Національної поліції, військовослужбовців Національної гвардії, осіб після виходу на пенсію, працівників системи МВС України, працівників підприємств, установ, організацій, підпорядкованих МВС України, що приурочується до Міжнародного дня миротворців Організації Об’єднаних Націй;

- до 28 червня - стосовно працівників органів та підрозділів Національної поліції, військовослужбовців Національної гвардії, осіб після виходу на пенсію, працівників системи МВС України, працівників підприємств, установ, організацій, підпорядкованих МВС України, що приурочується до Дня Конституції України;

- до 4 липня - стосовно працівників органів та підрозділів Національної поліції, військовослужбовців Національної гвардії, осіб після виходу на пенсію, працівників системи МВС України, працівників підприємств, установ, організацій, підпорядкованих МВС України, що приурочується до Дня Національної поліції;

- до 24 серпня - стосовно працівників органів та підрозділів Національної поліції, військовослужбовців Національної гвардії, осіб після виходу на пенсію, працівників системи МВС України, працівників підприємств, установ, організацій, підпорядкованих МВС України, що приурочується до Дня незалежності України;

- до 14 жовтня - стосовно працівників органів та підрозділів Національної поліції, військовослужбовців Національної гвардії України, осіб

після виходу на пенсію, працівників системи МВС України, працівників підприємств, установ, організацій, підпорядкованих МВС України, що приурочується до Дня захисника Вітчизни;

- незалежно від строку за ініціативи Міністра внутрішніх справ України або особи, яка виконує його обов'язки - стосовно працівників органів та підрозділів Національної поліції, військовослужбовців Національної гвардії, осіб після виходу на пенсію, працівників системи МВС України, працівників підприємств, установ, організацій, підпорядкованих МВС України. [81]

Нагородження відзнаками здійснюється згідно з відповідними наказами Міністерства внутрішніх справ України за підписом Міністра внутрішніх справ України або особи, яка виконує його обов'язки.

Вручення відзнаки здійснюється в урочистій обстановці Міністром внутрішніх справ України або особою, яка виконує його обов'язки, чи за його дорученням керівниками структурних підрозділів апарату МВС України, начальниками головних управлінь, управлінь МВС України, начальником Головного управління - командувачем Національної гвардії України, ректорами вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, керівниками науково-дослідних установ МВС України або особами, які виконують їх обов'язки.

Нагородженому нагрудним знаком або медаллю разом з відзнакою вручається відповідне посвідчення.

Відомості про нагородження вносяться до особової справи та трудової книжки працівника. [82]

Положення щодо заохочення відомчими заохочувальними відзнаками Національної поліції України наразі, нажаль, не існує.

Стосовно особи, яка висувається на нагородження, складається нагородний лист та біографічна довідка. Нагородний та супровідний листи, що надсилаються до МВС України, підписуються виключно керівником органу чи підрозділу Національної поліції або особою, яка виконує його обов'язки, та скріплюються гербовою печаткою.

У нагородному листі зазначається:

1) Стосовно поліцейських, військовослужбовців Національної гвардії України - відомості про особисту участь особи в розкритті тяжких, групових та інших злочинів, у звільненні заручників та знешкодженні злочинців, в

---

[81] Про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства внутрішніх справ України: наказ МВС від 18.01.2013 № 38 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0233-13#n105 (дата звернення 14.11.2018)

[82] Про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства внутрішніх справ України: наказ МВС від 18.01.2013 № 38 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0233-13#n105 (дата звернення 14.11.2018)

забезпеченні публічного порядку, про сміливі та рішучі дії при затриманні правопорушників, членів злочинних угруповань, кількість завершених кримінальних проваджень, які були відкриті за особливо тяжкими і резонансними злочинами, інші результати службової діяльності, досягнення яких є підставою для нагородження.

2) Стосовно керівників органів і підрозділів Національної поліції (від начальника відділення й вище) - крім особистих позитивних характеристик, також відомості про стан дисципліни та законності в очолюваному органі чи підрозділі, роль підлеглих у співпраці з органами виконавчої влади та взаємодії із засобами масової інформації, ступінь довіри і поваги населення до них особисто і керівництва підрозділів у цілому, рівень їх авторитету як керівників служб або органів чи підрозділів серед підлеглих.

3) Стосовно осіб після виходу на пенсію, - відомості про час проходження служби (роботи) в органах Національної поліції (з урахування часу роботи в органах і підрозділах міліції, т.т. до 2015 року), а також про особистий внесок у забезпечення охорони публічного порядку, надання дієвої допомоги в попередженні та розкритті злочинів, сприяння в роботі Національно поліції із захисту прав і свобод громадян, інтересів держави, умілу організацію діяльності ветеранської організації щодо соціального захисту працівників та ветеранів органів Національної поліції та ветеранів органів внутрішніх справ, іншу діяльність, яка є підставою для нагородження.[83]

За достовірність відомостей, зазначених у нагородних матеріалах, дотримання порядку, форми і строку подання відповідає керівник, який вносив пропозицію щодо нагородження та підписав відповідний нагородний лист.[84]

Позбавлення відзнаки проводиться згідно з наказом керівника, якому надано право нагороджувати цією відзнакою, у разі засудження нагородженого за скоєння злочину згідно з вироком судового органу, який вступив у законну силу за відповідним поданням.[85]

НАГОРОДНИЙ ЛИСТ

---

[83] Про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства внутрішніх справ України: наказ МВС від 18.01.2013 № 38 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0233-13#n105 (дата звернення 14.11.2018)

[84] Про відомчі заохочувальні відзнаки Міністерства внутрішніх справ України: наказ МВС від 18.01.2013 № 38 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0233-13#n105 (дата звернення 14.11.2018)

[85] Інструкція щодо застосування відомчих заохочувальних відзнак осіб рядового і начальницького складу, військовослужбовців внутрішніх військ, цивільних працівників системи МВС України, громадян України та іноземних громадян: наказ МВС від 05.06.2007 № 180 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0180320-07 (дата звернення 14.11.2018)

До нагородження відомчою заохочувальною відзнакою
Міністерства внутрішніх справ України представляється

_____
(спеціальне або військове звання, прізвище, ім’я та по батькові)

_____
(займана посада, найменування органу внутрішніх справ, установи, військової частини)
Особистий номер_____

Число, місяць, рік народження_____

Строк служби (роботи) в органах внутрішніх справ____

Підстави для нагородження

Керівник підрозділу, у якому
проходить службу (працює) працівник (П.І.Б.)

_____ 20____ року

Висновок вищих начальників

Заслуговує нагородження

Керівник структурного підрозділу
апарату Міністерства (територіального
органу Національної поліції)
_____

(П.І.Б.)

_____ 20___ року

Зворотний бік

НАЯВНІСТЬ
відомчих заохочувальних відзнак МВС України (яка відзнака, дата нагородження) та відсутність дисциплінарних стягнень

Керівник підрозділу
кадрового забезпечення
структурного підрозділу
апарату Міністерства
(територіального органу Національної поліції)

_____
(П.І.Б.)
_____ 20_____ року

М.П.

_____ року № _____о/с

ВІДМІТКА ПРО НАГОРОДЖЕННЯ

Нагороджений відзнакою МВС України_____
наказом МВС України від _____ _____20

ПОДАННЯ

про присвоєння спеціального звання поліції

1. Спеціальне звання поліції за посадою _____ встановлено наказом Голови Національної поліції України _____

(дата та номер наказу)

2. Подається до присвоєння спеціального звання _____

(вказати, до якого звання подається: первинне, чергове, в порядку заохочення

_____

або на один ступінь вище спеціального звання, передбаченого штатною посадою)

3. Кому _____ .

(звання, прізвище, ім'я, по батькові, номер спеціального жетона, посада, підрозділ поліції)

4. Дата народження _____

5. Освіта _____

(коли і який навчальний заклад закінчив(ла). При присвоєнні першого спеціального звання вказати освітньо-кваліфікаційний рівень, спеціальність, кваліфікацію)

6. Науковий ступінь, учене звання _____

7. Звання _____

(зазначити звання (чин), орган, установу, підрозділ, яким присвоєно звання (класний чин), дата та номер наказу)

8. За результатами обстеження військово-лікарською комісією (ВЛК) визнаний(на) _____, довідка ВЛК від _____№ _____

9. З військового обліку знятий(та)_____

_____

_____

(дата зняття і яким районним військовим комісаріатом, номер військового квитка або посвідчення про приписку до призовної дільниці, дата видачі)

10. Курси первинної професійної підготовки (спеціалізація) пройшов(ла) _____

(заклад, спеціалізація курсів)

11. Коротка характеристика

_____

_____

_____

_____

_____ _____

_____

(керівник підрозділу, в якому проходить службу кандидат) (підпис) (прізвище та ініціали)

_____

(дата)

Стаття 10. *Особливості застосування деяких видів заохочень*

1. Поліцейський, який має дисциплінарне стягнення, може заохочуватися лише шляхом дострокового зняття дисциплінарного стягнення, але не раніше ніж через три місяці з дня видання наказу про застосування дисциплінарного стягнення, крім випадків заохочення такого поліцейського державними нагородами.

2. Дострокове зняття дисциплінарного стягнення застосовується у разі, якщо воно виконало свою виховну функцію, а поліцейський своїм ставленням до служби і поведінкою довів своє виправлення. Одноразово може бути знято лише одне дисциплінарне стягнення.

3. Дострокове зняття дисциплінарного стягнення до поліцейського, якому оголошено зауваження, не застосовується.

4. Заохочення грошовою винагородою може застосовуватися до поліцейського як окремий вид заохочення або одночасно із заохоченням відомчою заохочувальною відзнакою Національної поліції України або Міністерства внутрішніх справ України.

5. Дострокове присвоєння чергового спеціального звання здійснюється з дотриманням вимог Закону України «Про Національну поліцію» та може бути застосовано до поліцейського, який має стаж служби в поліції не менше п'яти років.

6. До поліцейського, до якого застосовано заохочення у виді дострокового присвоєння чергового спеціального звання, повторно такий вид заохочення може бути застосований не раніше ніж через три роки, крім випадків застосування зазначеного виду заохочення до поліцейських за виявлені мужність і героїзм під час рятування життя громадян або затримання особливо небезпечних злочинців.

7. Відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя» та відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України «Холодна зброя» заохочуються поліцейські за виняткові заслуги у сфері забезпечення національної безпеки, з розкриття особливо тяжких злочинів, затримання особливо небезпечних озброєних злочинців, виявлені честь, доблесть та самопожертву під час рятування життя громадян у разі ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та в особливий період. Реєстрація, зберігання, носіння, використання і застосування зброї здійснюються відповідно до законодавства. Передача відомчої заохочувальної відзнаки іншим особам або її відчуження забороняються.

Дострокове зняття дисциплінарного стягнення є одним із видів заохочень, що застосовується до осіб, які були піддані дисциплінарній відповідальності через накладення таких дисциплінарних стягнень, як догана, сувора догана, попередження про неповну службову відповідність. Дострокове зняття дисциплінарного стягнення до поліцейського, якому оголошено зауваження, не застосовується. Не може воно застосовуватися і щодо таких дисциплінарних стягнень, як пониження у спеціальному званні на один ступінь, звільнення з посади та звільнення із служби в поліції.

Дострокове зняття дисциплінарного стягнення застосовується у разі, якщо воно виконало свою виховну функцію, а поліцейський своїм ставленням до служби і поведінкою довів своє виправлення. Даний факт підтверджується позитивними характеристиками безпосереднього керівництва та колективу, відсутністю накладених за вказаний період дисциплінарних стягнень, високими показниками в роботі.

Одноразово може бути знято лише одне дисциплінарне стягнення. Достроковому зняттю підлягає більш тяжке дисциплінарне стягнення, що накладалось на працівника поліції, до якого застосовується такий вид заохочення.

Зняття дисциплінарного стягнення оформляється відповідним наказом про заохочення та може бути застосоване до особи після спливу не менше трьох місяців з дня видання наказу про застосування дисциплінарного стягнення. Обчислення даного терміну розпочинається з дня наступного за днем видання наказу та завершується після спливу трьох місяців. При цьому, якщо останній день даного терміну припадає на вихідний, святковий чи неробочий день, то наказ про заохочення поліцейського через зняття дисциплінарного стягнення може бути виданий тільки наступного робочого дня.

Дане правило не стосується державних нагород, які присвоюються працівнику поліції незалежно від наявності в нього дисциплінарних стягнень. До таких державних нагород відносяться звання Герой України, орден, медаль, відзнака «Іменна вогнепальна зброя», почесне звання України, Державна премія України, президентська відзнака.[86]

Звання Герой України присвоюється працівникам поліції за здійснення визначного геройського вчинку або визначного трудового досягнення. Присвоєння вказаного звання здійснюється Президентом України та оформляється відповідним його Указом.

Згідно чинного законодавства поліцейським може бути ***вручено такі ордени:***

---

[86] Про державні нагороди України: Закон України від 16.03.2000 № 15-49-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 21. Ст. 162

- орден Свободи – для відзначення видатних та особливих заслуг громадян в утвердженні суверенітету та незалежності України, консолідації українського суспільства, розвитку демократії, соціально-економічних та політичних реформ, відстоювання конституційних прав і свобод людини і громадянина;

- орден князя Ярослава Мудрого I, II, III, IV, V ступеня - для нагородження громадян за видатні заслуги перед Україною в галузі державного будівництва, зміцнення міжнародного авторитету України, розвитку економіки, науки, освіти, культури, мистецтва, охорони здоров'я, за визначні благодійницьку, гуманістичну та громадську діяльність;

- орден «За заслуги» I, II, III ступеня - для відзначення видатних заслуг громадян в економічній, науковій, соціально-культурній, військовій, державній, громадській та інших сферах суспільної діяльності;

- орден Богдана Хмельницького I, II, III ступеня - для нагородження громадян України за особливі заслуги у захисті державного суверенітету, територіальної цілісності, у зміцненні обороноздатності та безпеки України;

- орден «За мужність» I, II, III ступеня - для відзначення військовослужбовців, працівників правоохоронних органів та інших осіб за особисті мужність і героїзм, виявлені при рятуванні людей, матеріальних цінностей під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, у боротьбі зі злочинністю, а також в інших випадках при виконанні військового, службового, громадянського обов'язку в умовах, пов'язаних з ризиком для життя;

- орден Данила Галицького - для нагородження військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також державних службовців за значний особистий внесок у розбудову України, сумлінне та бездоганне служіння Українському народу.[87]

Орден вручається в урочистій обстановці. Поліцейський отримує нагороду та посвідчення до неї.

В порядку заохочення за особливі заслуги в несенні служби поліцейському можуть бути ***вручені наступні медалі:***

- «За військову службу Україні» - для нагородження військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, а також Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв’язку та захисту інформації України, інших осіб за мужність і відвагу, самовіддані дії, виявлені у захисті державних інтересів України;

---

[87] Про державні нагороди України: Закон України від 16.03.2000 № 15-49-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 21. Ст. 162

- «За бездоганну службу» I, II, III ступеня - для нагородження осіб офіцерського складу і прапорщиків Збройних Сил України, поліцейських, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, військ Цивільної оборони, які досягли високих показників у бойовій і професійній підготовці, є взірцем вірності присязі та виконання військового (службового) обов'язку, успішно керують підлеглими, зразково виконують інші військові обов'язки;

- «Захиснику Вітчизни» - для нагородження ветеранів війни, осіб, на яких поширюється Закон України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту", осіб, які брали участь у визволенні України від фашистських загарбників, та інших громадян України за виявлені у захисті державних інтересів особисті мужність і відвагу, зміцнення обороноздатності та безпеки України.

- «За врятоване життя» - для нагородження громадян за врятування життя людини, активну благодійну, гуманістичну та іншу діяльність у справі охорони здоров'я громадян, запобігання нещасним випадкам з людьми[88].

За значний внесок у розбудову правової держави поліцейському може бути присвоєно почесне звання «Заслужений юрист України». Особі, удостоєній почесного звання, вручаються нагрудний знак та посвідчення до почесного звання встановленого зразка, що проводиться в урочистій обстановці з висвітленням у засобах масової інформації.

Нагрудні знаки та посвідчення до почесних звань вручає Президент України або за його дорученням Голова Верховної Ради України, заступники Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри, інші керівники відповідних центральних органів виконавчої влади[89] або інші уповноважені на те посадові особи.

Ще одним видом заохочення, що застосовується до поліцейських не зважаючи на наявність у них не знятих дисциплінарних стягнень є президентські відзнаки, які встановлюються Президентом України відповідно до Конституції України.

Про заохочення поліцейського будь-якою з указаних державних нагород видається указ Президента, копія якого долучається до його особової справи.

---

[88] Про державні нагороди України: Закон України від 16.03.2000 № 15-49-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 21. С. 162

[89] Про почесні звання України: Указ Президента України від 29.06.2001 № 476/2001. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/476/2001 (дата звернення 18.11.18)

Нагородженому вручається державна нагорода та документ, що посвідчує нагородження нею.

Заохочення грошовою винагородою може застосовуватися до поліцейського як окремий вид заохочення або одночасно із заохоченням відомчою заохочувальною відзнакою Національної поліції України або Міністерства внутрішніх справ України. Керівники органів поліції мають право преміювати поліцейських відповідно до особливостей проходження служби та особистого внеску поліцейського в загальні результати служби з урахуванням специфіки і особливостей виконання покладених на нього завдань та у межах асигнувань, затверджених на грошове забезпечення для утримання Національної поліції.

Підстави та можливі розміри преміювання визначаються відповідними положеннями про преміювання та наявним фондом грошового забезпечення. Розмір премії для конкретного працівника поліції визначається рішенням керівника органу поліції, де він працює, та відображається в його наказі.

Накази про преміювання поліцейських видаються до 25 числа кожного місяця на підставі списків начальників структурних підрозділів органу поліції, погоджених з фінансовим підрозділом у частині розміру фонду преміювання. Виплата премії проводиться щомісяця в останній день місяця за поточний місяць разом з виплатою грошового забезпечення. У випадку допущення поліцейськими проступків, які впливають на розмір премії, до наказу вносяться відповідні зміни та проводиться перерахунок премії в наступному місяці[90].

Дострокове присвоєння чергового спеціального звання як заохочення може бути застосоване до поліцейського, який має стаж роботи в органах поліції не менше п’яти років. Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» достроково спеціальні звання можуть бути присвоєні в порядку заохочення після закінчення не менше половини визначеного строку вислуги в спеціальному званні (у разі дострокового присвоєння спеціального звання посмертно - незалежно від строку вислуги в попередньому спеціальному званні та займаній штатній посаді) у разі відповідності спеціального звання, що присвоюється, спеціальному званню, передбаченому займаною штатною посадою.

Чергові спеціальні звання поліції на один ступінь вище від спеціального звання, передбаченого займаною штатною посадою, можуть присвоюватися в порядку заохочення після закінчення не менше ніж півтора строку вислуги у

[90] Про затвердження Порядку та умов виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та курсантам вищих навчальних закладів МВС із специфічними умовами навчання: Наказ МВС України від 06.04.2016 № 260 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0669-16 (дата звернення 18.11.18)

попередньому спеціальному званні.[91] Підстави та порядок дострокового присвоєння чергового спеціального звання на один ступінь вище від звання, передбаченого займаною посадою, визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України. Даний вид заохочення не застосовується до поліцейських, для яких штатною посадою передбачено звання старшого сержанта поліції або полковника поліції.

Спеціальне звання на один ступінь вище від звання, передбаченого займаною посадою, може бути присвоєне також після закінчення визначеного строку вислуги в наявному спеціальному званні поліцейському, який звільняється зі служби за віком або через хворобу і має в календарному обчислення 25 і більше років вислуги в поліції (органах внутрішніх справ). Даний вид заохочення може бути застосований до поліцейських, які мають спеціальні звання не вище підполковника поліції. Застосування даного виду заохочення здійснюється за поданням прямого начальника та може бути застосоване до поліцейських, які не мають дисциплінарних стягнень та мають позитивну характеристику.

До поліцейського, до якого застосовано заохочення у вигляді дострокового присвоєння чергового спеціального звання, повторно такий вид заохочення може бути застосований не раніше ніж через три роки, крім випадків застосування зазначеного виду заохочення до поліцейських за виявлені мужність і героїзм під час рятування життя громадян або затримання особливо небезпечних злочинців. У вказаному випадку чергове спеціальне звання може бути присвоєне незалежно від попереднього застосування заохочення у вигляді дострокового присвоєння чергового спеціального звання.

Спеціальними заохочувальними відзнаками Міністерства внутрішніх справ, що застосовуються до поліцейських як заходи заохочення, є відзнаки «Вогнепальна зброя» та «Холодна зброя». Ними заохочуються поліцейські за виняткові заслуги у сфері забезпечення національної безпеки, з розкриття особливо тяжких злочинів, затримання особливо небезпечних озброєних злочинців, виявлені честь, доблесть та самопожертву під час рятування життя громадян у разі ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та в особливий період.

Відзнака «Іменна вогнепальна зброя» встановлюється для нагородження офіцерського складу Збройних Сил України, Державної прикордонної служби України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також Державної спеціальної служби транспорту, поліцейських та державних

[91] Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015. № 40-41. Ст. 379

службовців, які мають офіцерське звання, за визначні заслуги у забезпеченні обороноздатності України, недоторканності її державного кордону, підтримці високої бойової готовності військ, зміцненні національної безпеки, боротьбі зі злочинністю, захисті конституційних прав і свобод громадян, за бездоганну багаторічну службу, зразкове виконання військового та службового обов'язку, виявлені при цьому честь і доблесть.

Відомча заохочувальна відзнака Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя» - це зброя вітчизняного або іноземного виробництва, у тому числі зброя невійськового призначення. Відзнакою нагороджується дієздатна особа, яка має право на придбання, зберігання та використання вогнепальної зброї відповідно до вимог нормативно-правових актів, за сумлінну службу, особливі заслуги в боротьбі зі злочинністю, охороні громадського порядку, захисті конституційних прав та свобод людини і громадянина, за бездоганну багаторічну службу, зразкове виконання військового, службового та громадянського обов’язку, виявлені при цьому честь і доблесть. [92]

Про нагородження поліцейського відзнаками Міністерства внутрішніх справ «Вогнепальна зброя» та «Холодна зброя» видається наказ Міністерства внутрішніх справ України, копія якого разом з відзнакою вручається в урочистій обстановці Міністром внутрішніх справ або іншою уповноваженою ним посадовою особою Міністерства. Передача відзнаки оформляється протоколом вручення відзнаки, форма та зміст якого затверджені Міністерством внутрішніх справ України.

Реєстрація, зберігання, носіння, використання і застосування зброї здійснюються відповідно до законодавства. Так, наказом МВС України від 21.08.98 № 622 затверджено Інструкцію про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів.

Зазначена Інструкція визначає умови та порядок видачі та анулювання дозволів на придбання, зберігання, облік, охорону, носіння, перевезення і використання зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, та патронів до них, боєприпасів, інших предметів, матеріалів та речовин, щодо зберігання і використання яких

[92] Про відомчу заохочувальну відзнаку Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя»: Наказ МВС України від 30.11.2015 № 1521 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-15 (дата звернення 18.11.18)

установлено спеціальні правила, порядок та на які поширюється дія дозвільної системи, правил поводження з ними та їх застосування.[93]

[93] Про затвердження Інструкції про порядок виготовлення, придбання, зберігання, обліку, перевезення та використання вогнепальної, пневматичної, холодної і охолощеної зброї, пристроїв вітчизняного виробництва для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями метальними снарядами несмертельної дії, та патронів до них, а також боєприпасів до зброї, основних частин зброї та вибухових матеріалів: наказом МВС України від 21.08.98 № 622. *Офіційний вісник України.* 1998. № 42, Ст. 1574

Розділ ІІІ
ДИСЦИПЛІНАРНЕ СТЯГНЕННЯ

Стаття 11. *Відповідальність поліцейського*

1. За порушення службової дисципліни поліцейські незалежно від займаної посади та спеціального звання несуть дисциплінарну відповідальність згідно з цим Статутом.

2. За вчинення адміністративних правопорушень поліцейські несуть дисциплінарну відповідальність відповідно до цього Статуту, крім випадків, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення.

3. Поліцейських, яких в установленому порядку притягнуто до адміністративної, кримінальної або цивільно-правової відповідальності, одночасно може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності згідно з цим Статутом.

Відповідно до статті 1 коментованого Статуту службова дисципліна – це дотримання поліцейським Конституції і законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, наказів Національної поліції України, нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України, Присяги поліцейського, наказів керівників.

Службова дисципліна ґрунтується на створенні необхідних організаційних та соціально-економічних умов для чесного, неупередженого і гідного виконання обов'язків поліцейського, повазі до честі і гідності поліцейського, вихованні сумлінного ставлення до виконання обов'язків поліцейського шляхом зваженого застосування методів переконання, заохочення та примусу. (Більш детально дивись коментар до статті 1 «Службова дисципліна»).

За порушення службової дисципліни поліцейські незалежно від займаної посади та спеціального звання несуть дисциплінарну відповідальність. Підстави та порядок притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності визначаються Дисциплінарним статутом Національної поліції України, що затверджується законом.

Дисциплінарна відповідальність, як один з видів юридичної відповідальності – це обов'язок працівника поліції відповісти та понести дисциплінарні стягнення перед роботодавцем за невиконання або неналежне виконання службових обов'язків, посадових інструкцій, порушення правил етичної поведінки та/або інші порушення обмежень та заборон, визначених законодавством для поліцейських, а також вчиненні дії, що підривають авторитет поліції.

Перелік дисциплінарних стягнень є вичерпним. При накладанні стягнення на поліцейського повинно бути враховано ступінь тяжкості вчиненого проступку, його наслідки, обставини, за яких вчинено проступок, а також попередню роботу поліцейського, його ставлення до служби, стаж служби та рівень кваліфікації.

Необхідно зазначити, що за кожне порушення службової дисципліни може бути застосовано лише одне дисциплінарне стягнення. Якщо поліцейський вчинив кілька дисциплінарних проступків, стягнення застосовується за сукупністю вчинених дисциплінарних проступків та враховується під час визначення виду дисциплінарного стягнення.

Обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність поліцейського визначені статтею 19 «Порядок застосування дисциплінарних стягнень» коментованого Дисциплінарного Статуту. Для застосування конкретного виду дисциплінарного стягнення можуть враховуватися й інші, не зазначені у частині четвертій цієї статті, обставини, що пом'якшують відповідальність поліцейського. У разі вчинення дисциплінарного проступку кількома поліцейськими дисциплінарне стягнення застосовується до кожного окремо.

Відповідно до частини 2 статті 147-1 «Органи, правомочні застосовувати дисциплінарні стягнення» Кодексу законів про працю України на працівників, які несуть дисциплінарну відповідальність за статутами, положеннями та іншими актами законодавства про дисципліну, дисциплінарні стягнення можуть накладатися також органами, вищестоящими щодо органів, яким надано право прийняття на роботу (обрання, затвердження і призначення на посаду) даного працівника.

Дисциплінарна відповідальність здійснюється у формі накладання дисциплінарних стягнень унаслідок скоєння дисциплінарного проступку. Застосування будь-яких інших видів дисциплінарних стягнень до поліцейського, не передбачених Дисциплінарним Статутом Національної Поліції України, забороняється. Стягнення, що будуть застосовані до поліцейського повинні бути оголошені відповідним наказом.

Частина 2 коментованої статті висвітлює питання співвідношення адміністративної та дисциплінарної відповідальності поліцейського. В цьому аспекті відмітимо, що відповідно до статті 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення [94] поліцейські незалежно від займаної посади та спеціального звання будуть нести адміністративну відповідальність

[94] Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10 (дата звернення 15.11.2018)

на загальних підставах за вчинення наступних адміністративних правопорушень:

- порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху;
- порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення санітарних норм;
- порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення правил полювання, рибальства та охорони рибних запасів;
- порушення митних правил;
- вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією;
- порушення тиші в громадських місцях;
- неправомірне використання державного майна;
- незаконне зберігання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації;
- невжиття заходів щодо окремої ухвали суду, ухилення від виконання законних вимог прокурора;
- порушення законодавства про державну таємницю;
- порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію.

Цей перелік необхідно доповнити адміністративними правопорушеннями, які пов'язані із корупцією та визначені у главі 13 КУпАП, а саме:

- ст. 172-4 КУпАП «Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності»;
- ст. 172-5 КУпАП «Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків»;
- ст. 172-6 КУпАП «Порушення вимог фінансового контролю»;
- ст. 172-7 КУпАП «Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів»;
- ст. 172-8 КУпАП «Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень»;
- ст. 172-9 КУпАП «Невжиття заходів щодо протидії корупції».

За усі інші адміністративні правопорушення поліцейські несуть дисциплінарну відповідальність згідно із положеннями коментованого статуту. [95]

---

[95] Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10 (дата звернення 15.11.2018)

Частина 3 коментованої статті говорить про поєднання дисциплінарної відповідальності поліцейського із іншими видами юридичної відповідальності, а отже розглянемо їх більш детально.

Відповідно до статті 92 Конституції України виключно законами України визначаються засади юридичної відповідальності за скоєння протиправних діянь.[96] Юридична відповідальність – це встановлений державою обов'язок особи за вчинення певного правопорушення зазнати примусового позбавлення певних матеріальних, моральних та особистісного характеру благ та цінностей.

Залежно від характеру та видів правопорушень розрізняють види юридичної відповідальності.

Адміністративна відповідальність установлюється законами й підзаконними актами чи їх нормами про адміністративні правопорушення. У цих актах визначаються склади адміністративних правопорушень і санкції, а в деяких випадках - і порядок їх застосування. На відміну від цього, кримінальна відповідальність установлюється виключно законами; дисциплінарна – законодавством про працю, а також іншими законами, підзаконними актами, що визначають особливості становища окремих категорій працівників; матеріальна відповідальність – законодавством про працю, цивільним законодавство.

В основі адміністративної відповідальності лежить адміністративне правопорушення, кримінальної відповідальності - злочин, дисциплінарної - дисциплінарний проступок, матеріальної - заподіяння матеріальної шкоди.

Цивільно-правова відповідальність працівників поліції полягає в накладенні цивільно-правових стягнень за невиконання чи неналежне виконання зобов'язань або за заподіяння майнової шкоди, а також за порушення деяких особистих немайнових прав (честі, гідності, ділової репутації).

Стаття 56 Конституції України проголошує право кожного на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.[97]

---

[96] Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення 13.05.2018)

[97] Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення 13.05.2018)

Так, відповідно до статті 1173 Цивільного кодексу України шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконним рішеннями, дією чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування під час здійснення ними своїх повноважень, відшкодовується державою, Автономною Республікою Крим або органом місцевого самоврядування незалежно від вини цих органів.

Тобто, держава відповідно до закону відшкодовує шкоду, завдану фізичній або юридичній особі рішеннями, дією чи бездіяльністю працівників поліції під час здійснення ними своїх повноважень. Шкода відшкодовується за рахунок державного бюджету. Але треба зазначити, якщо шкода завдана ні в сфері адміністративно-владних відносин, а в сфері господарської або технічної діяльності, вона відшкодовується на загальних підставах (статті 23 «Відшкодування моральної шкоди», 1166 «Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду» Цивільного кодексу України).

Адміністративна відповідальність – це вид юридичної відповідальності, яка полягає у застосуванні адміністративного стягнення, яке застосовується до фізичної особи (в окремих випадках – юридичних осіб), яка вчинила адміністративне правопорушення з метою її перевиховання та запобігання вчиненню правопорушень надалі.

Працівники поліції є спеціальними суб'єктами адміністративних правопорушень, особливості їх відповідальності передбачаються статтею 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення, яка закріплює можливість притягнення до дисциплінарної відповідальності за скоєння адміністративного проступку (див. коментар до ч. 1 та ч. 2 цієї статті).

Основою кримінальної відповідальності є скоєння особою суспільно-небезпечного діяння, яке визначено законом як злочин, тобто має ознаки певного складу злочину. Склад злочину є єдиною підставою кримінальної відповідальності.

Загальнокримінальні злочини складають більшу частину злочинів, які перераховані в Кримінальному кодексі України. До них відносяться злочини проти основ національної безпеки, проти життя та здоров'я особи, проти волі, честі та гідності особи, проти власності, проти громадської безпеки, проти громадського порядку та моральності і т. ін. Поліцейські, винні у вчиненні державних та загальнокримінальних злочинів, несуть кримінальну відповідальність на загальних підставах з усіма громадянами.

Крім того поліцейські є службовими особами, а тому виступають спеціальними суб'єктами злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Кримінальна відповідальність поліцейських, як спеціальних суб'єктів, настає згідно з Кримінальним кодексом України за вчинення наступних злочинів:

- Зловживання владою або службовим становищем» (стаття 364 КК України);
- Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу (стаття 365 КК України);
- Службове підроблення (стаття 366 КК України);
- Декларування недостовірної інформації (стаття 366-1 КК України);
- Службова недбалість (стаття 367 КК України);
- Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (стаття 368 КК України);
- Незаконне збагачення (стаття 368-2 КК України);
- Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі (стаття 369 КК України);
- Зловживання впливом (стаття 369-2 КК України);
- Провокація підкупу (стаття 370 КК України). [98]

Стаття 12. *Дисциплінарний проступок*

1. Дисциплінарним проступком визнається протиправна винна дія чи бездіяльність поліцейського, що полягає в порушенні ним службової дисципліни, невиконанні чи неналежному виконанні обов'язків поліцейського або виходить за їх межі, порушенні обмежень та заборон, визначених законодавством для поліцейських, а також у вчиненні дій, що підривають авторитет поліції.

Дисциплінарні проступки, поряд із адміністративними проступками, злочинами, є одним із видів правопорушень. Як і для решти правопорушень, дисциплінарним проступкам притаманний чотириелементний склад, що включає об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкта, суб'єктивну сторону. Визначення дисциплінарного проступку, наведене у коментованій статті, дозволяє охарактеризувати кожен із цих елементів.

Об'єктом дисциплінарного проступку у трудовому праві вважаються відносини, що виникають у зв'язку з виконанням працівником своїх трудових обов'язків, передбачених правилами внутрішнього трудового

[98] Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III_ВР. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 13.11.2018)

розпорядку певного підприємства, та іншими нормативно-правовими актами[99].

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Дисциплінарного статуту службова дисципліна – дотримання поліцейським Конституції і законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, наказів Національної поліції України, нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України, Присяги поліцейського, наказів керівників, іншими словами, нормативно-правових та індивідуально-правових актів, що регламентують службову діяльність поліцейського; відповідно, це поняття характеризує відносини, що виникають у процесі виконання поліцейським своїх службових обов'язків, а відтак об'єктом дисциплінарного проступку слід розуміти суспільні відносини, що складаються в системі Національної поліції з питань службової дисципліни.

Об'єктивну сторону дисциплінарного проступку складають протиправні дія чи бездіяльність. Конкретніше сутність протиправного діяння, яке характеризує дисциплінарний проступок, розкривається у наступних варіантах дій (бездіяльності), наведених у коментованій статті.

1. Порушення службової дисципліни.

Порушенням службової дисципліни є діяння (дія або бездіяльність) поліцейського, яке полягає у недотриманні ним у своїй діяльності вимог, що містяться у трьох групах джерел:

- нормативно-правові акти, що регламентують діяльність Національної поліції (Конституція і закони України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, акти Президента України і Кабінету Міністрів України, накази Національної поліції України, нормативно-правових акти Міністерства внутрішніх справ України);

- присяга поліцейського. Текст присяги поліцейського міститься у ч. 1 ст. 64 Закону України «Про Національну поліцію». Відповідно до неї, особа, яка вступає на службу в поліції, складає Присягу на вірність Українському народові такого змісту:

«Я, (прізвище, ім'я та по батькові), усвідомлюючи свою високу відповідальність, урочисто присягаю вірно служити Українському народові, дотримуватися Конституції та законів України, втілювати їх у життя, поважати та охороняти права і свободи людини, честь держави, з гідністю

[99] Іванова Г.С. Склад дисциплінарного проступку в трудовому праві. *Право та державне управління.* 2013. № 1. С. 34.

нести високе звання поліцейського та сумлінно виконувати свої службові обов'язки» [100].

- накази керівників. Поняття наказу керівника визначене ст. 4 Дисциплінарного статуту. Відповідно до неї, наказ є формою реалізації службових повноважень керівника, згідно з якими визначаються мета і предмет завдання, строк його виконання та відповідальна особа. Наказ має бути чітко сформульований і не може допускати подвійного тлумачення. Наказ може віддаватися усно чи видаватися письмово, у тому числі з використанням технічних засобів зв'язку.

2. Невиконання або неналежне виконання обов'язків поліцейського.

Невиконанням обов'язків слід вважати невиконання поліцейським дій, які є безумовними для виконання ним по службі.

Неналежним виконанням обов'язків слід вважати такі дії поліцейського в межах його обов'язків, які виконані не так, як того вимагають інтереси служби.

Відповідно до ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію», основними **обов'язками** поліцейського є:

x. неухильно дотримуватися положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, та Присяги поліцейського;

xi. професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва;

xii. поважати і не порушувати прав і свобод людини;

xiii. надавати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я;

xiv. зберігати інформацію з обмеженим доступом, яка стала йому відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків;

xv. інформувати безпосереднього керівника про обставини, що унеможливлюють його подальшу службу в поліції або перебування на займаній посаді.[101]

---

[100] Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (дата звернення 12.11.2018)

[101] Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (дата звернення 12.11.2018)

Окрім цього, поліцейський на всій території України незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу доби в разі звернення до нього будь-якої особи із заявою чи повідомленням про події, що загрожують особистій чи публічній безпеці, або в разі безпосереднього виявлення таких подій зобов'язаний вжити необхідних заходів з метою рятування людей, надання допомоги особам, які її потребують, і повідомити про це найближчий орган поліції.

Звертаючись до особи, або у разі звернення особи до поліцейського, поліцейський зобов'язаний назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити на її вимогу службове посвідчення, надавши можливість ознайомитися з викладеною в ньому інформацією, не випускаючи його з рук.

Додаткові обов'язки, пов'язані з проходженням поліцейським служби в поліції, можуть бути покладені на поліцейського виключно законом.[102]

3. Вихід за межі виконання обов'язків поліцейського.

Така поведінка характеризується діями поліцейського, які виходять за межі його компетенцій та повноважень. Зокрема, виходячи з судової практики у справах про перевищення влади або службових повноважень, до дій, які явно виходять за межі наданих службовим особам прав та повноважень, можна віднести, зокрема, наступні:

b. дії, які є компетенцією вищестоячої службової особи цього відомства чи службової особи іншого відомства;

c. дії, виконання яких дозволяється тільки в особливих випадках, або з особливого дозволу, або з додержанням особливого порядку, – за відсутності цих умов;

d. одноособові дії, які могли бути вчинені лише колегіально;

e. дії, які ніхто не має права виконувати або дозволяти.[103]

4. Порушення обмежень та заборон, визначених законодавством для поліцейських.

Обмеження та заборони для поліцейських визначаються низкою нормативно-правових актів, передусім – Законом України «Про Національну поліцію» та Законом України «Про запобігання корупції».

Так, Закон України «Про запобігання корупції» встановлює до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого

---

[102] Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (дата звернення 12.11.2018)

[103] Про судову практику у справах про перевищення влади або службових повноважень: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.12.2003 № 15 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/go/v0015700-03 (дата звернення: 10.11.2018)

самоврядування, до яких належать і поліцейські, наступні обмеження і заборони:

- обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища - забороняється використовувати свої службові повноваження або своє становище та пов'язані з цим можливості з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використовувати будь-яке державне чи комунальне майно або кошти в приватних інтересах (ст. 22);
- обмеження щодо одержання подарунків - забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи (ст. 23);
- обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності - забороняється займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку (ст. 25);
- обмеження спільної роботи близьких осіб – забороняється мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам (ст. 27).[104]

Закон України «Про Національну поліцію», окрім обмежень, передбачених Законом України «Про запобігання корупції», передбачає наступні обмеження, пов'язані зі службою в поліції:

- поліцейський не може бути членом політичної партії; окрім цього, поліцейським заборонено висловлювати особисте ставлення до діяльності політичних партій під час виконання службових повноважень, а також використовувати службові повноваження у політичних цілях;
- поліцейський не може організовувати страйки та брати участь у страйках.[105]

---

[104] Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18 (дата звернення 12.11.2018)

[105] Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (дата звернення 12.11.2018)

5. Вчинення дій, що підривають авторитет поліції.

Дії, що підривають авторитет поліції, включають, окрім невиконання наведених вище обов'язків, порушення наведених вище правил та заборон, також дії, які суперечать вимогам професійної етики працівника поліції. Правила етичної поведінки поліцейських затверджені наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179. Окрім наведених вище вимог, вони встановлюють, що під час виконання службових обов'язків поліцейський повинен:

f. виявляти повагу до гідності кожної людини, справедливо та неупереджено ставитися до кожного, незважаючи на расову чи національну приналежність, мову, стать, вік, віросповідання, політичні чи інші переконання, майновий стан, соціальне походження чи статус, освіту, місце проживання, сексуальну орієнтацію або іншу ознаку;

g. поводитися стримано, доброзичливо, відкрито, уважно і ввічливо, викликаючи в населення повагу до поліції і готовність співпрацювати;

h. контролювати свою поведінку, почуття та емоції, не дозволяючи особистим симпатіям або антипатіям, неприязні, недоброму настрою або дружнім почуттям впливати на прийняття рішень та службову поведінку;

i. мати охайний зовнішній вигляд, бути у встановленій формі одягу;

j. дотримуватися норм ділового мовлення, не допускати використання ненормативної лексики.[106]

Дисциплінарним проступкам властивий спеціальний **суб'єкт**, який прямо називається коментованою статтею – поліцейський. Відповідно до ч. 1 ст. 17 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейським є громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу на відповідних посадах у поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції.[107]

Суб'єктивна сторона дисциплінарного проступку характеризується винністю дії або бездіяльності. Виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності.

Правопорушення вважається вчиненим умисно, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків.

---

[106] Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 09.11.2016 № 1179 // Офіційний вісник України від 06.01.2017. 2017. № 2. Стор. 522. – Стаття 55. (Код акта 84380/2016).

[107] Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (дата звернення 12.11.2018)

Правопорушення вважається вчиненим з необережності, коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоча повинна була і могла їх передбачити.

Стаття 13. *Дисциплінарне стягнення та його види*

1. Дисциплінарне стягнення є засобом підтримання службової дисципліни, що застосовується за вчинення дисциплінарного проступку з метою виховання поліцейського, який його вчинив, для безумовного дотримання службової дисципліни, а також з метою запобігання вчиненню нових дисциплінарних проступків.

2. Дисциплінарне стягнення має індивідуальний характер та не застосовується до поліцейського, вина якого у вчиненні дисциплінарного проступку не встановлена у визначеному порядку або який діяв у стані крайньої необхідності чи необхідної оборони.

3. До поліцейських можуть застосовуватися такі види дисциплінарних стягнень:

1) зауваження;
2) догана;
3) сувора догана;
4) попередження про неповну службову відповідність;
5) пониження у спеціальному званні на один ступінь;
6) звільнення з посади;
7) звільнення із служби в поліції.

4. До курсантів (слухачів), які проходять навчання у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, крім видів дисциплінарних стягнень, визначених цією статтею, застосовується дисциплінарне стягнення у виді призначення поза чергою в наряд - до п'яти нарядів.

5. Застосування до поліцейського інших видів дисциплінарних стягнень, не передбачених цим Статутом, забороняється.

Здійснення заходів, спрямованих на забезпечення конституційних прав і свобод людини, поваги до честі та гідності кожної особи, попередження протиправних дій з боку працівників поліції слід вважати пріоритетним напрямом службової діяльності. В свою чергу, стан дотримання службової дисципліни особовим складом поліції є одним з провідних критеріїв оцінки діяльності підрозділів Національної поліції.

Службова дисципліна ґрунтується на створенні необхідних організаційних та соціально-економічних умов для чесного, неупередженого і гідного виконання обов'язків поліцейського, повазі до честі і гідності

поліцейського, вихованні сумлінного ставлення до виконання обов'язків поліцейського шляхом зваженого застосування методів переконання, заохочення та примусу (див. ч. 2 ст. 1 Дисциплінарного статуту Національної поліції України)[108].

За своєю суттю, дисциплінарне стягнення – це форма санкції, яка застосовується до працівника у разі вчинення ним дисциплінарного проступку в порядку притягнення його до дисциплінарної відповідальності.

Метою дисциплінарних стягнень, як засобу забезпечення службової дисципліни є:

а) реальне покарання поліцейського, який вчинив дисциплінарний проступок;

б) превенція порушень службової дисципліни;

в) виховання у поліцейських свідомого ставлення до своїх службових обов'язків та належної правомірної поведінки;

г) стимулювання поліцейських до високих досягнень у службовій діяльності.

Дисциплінарне стягнення застосовується з метою виховного впливу на поліцейського. Під *впливом* необхідно розуміти використання конкретних засобів, за допомогою яких можливо вносити зміни в поведінку конкретної особи (осіб)[109].

У словниках термін «виховний» визначається як такий, що відноситься до виховання, призначений для виховання, справляє благотворний вплив, сприяє вихованню[110]. У педагогіці та психології виховний вплив розуміють як «спрямування різних видів діяльності на вирішення виховних завдань»[111]. Особливістю виконання покарання є поєднання виховного впливу з каральним[112]. Причому під час застосування карального впливу виховний елемент присутній завжди, тоді як виховний вплив не завжди супроводжується покаранням[113].

---

[108] Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19 (дата звернення 22.11.2018)

[109] Стрельцов Є.Л. Заходи кримінально-правового впливу в умовах трансформації держава і права // Заходи кримінально-правового впливу: проблеми нормативної регламентації та ефективності застосування: матер. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 07.02.2014 р.); відп. ред. С.В. Ківалов. Одеса : ВД «Гельветика». 2014. 216 с.

[110] Тлумачний словник сучасної української мови; за ред. В.С. Калашника. Х.: Балкао-книга, 2009. 960 с.

[111] Маленкова Л.И. Теория и методика воспитания: учебник. М.: Педагогическое общество России, 2004. 480 с.

[112] Кримінально-виконавче право України: [підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл]; за ред. В.М. Трубникова. Х. : Право, 2001. 384 с.

[113] Кримінально-виконавче право України: [підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл]; за ред. В.М. Трубникова. Х.: Право, 2001. 384 с

Важливе значення має проведення індивідуальної виховної роботи з поліцейськими, що може бути реалізовано в таких формах, як: діагностична бесіда; індивідуальні доручення і завдання; індивідуальна допомога; індивідуальний контроль, заслуховування звітів та оцінка службової діяльності; використання можливостей виховного впливу колективу; відвідування підлеглого за місцем його проживання в порядку і випадках, визначеними нормативно-правовими актами[114] [115].

Отже, *виховний вплив на поліцейського* – це сукупність заходів, які спрямовані на досягнення єдиної мети – виправлення шляхом формування у працівників високих професійних та морально-етичних якостей, що сприятимуть відповідальному відношенню до виконання завдань за призначенням, безумовному дотриманні службової дисципліни.

Дисциплінарне стягнення застосовується для безумовного дотримання службової дисципліни, тобто обов'язкового (без будь-яких умов, перешкод), дотримання поліцейським Конституції і законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, наказів Національної поліції України, нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України, Присяги поліцейського, наказів керівників.

Дисциплінарне стягнення застосовується з метою запобігання вчиненню нових дисциплінарних проступків, тобто має носити характер офіційного осуду вчиненого проступку і подальшого застереження від його повторення. За своєю сутністю дисциплінарне стягнення переслідує інформаційну мету, що поведінка порушника є недопустимою і негативно впливає на імідж Національної поліції, а також попереджує про те, що у разі вчинення подібних проступків в подальшому, він буде підданий більш суворому покаранню.

Дисциплінарне стягнення має індивідуальний характер. Згідно з положеннями ст. 61 Конституції України «Ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення. Юридична відповідальність особи має *індивідуальний* характер»[116]. Резолюцією Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690

---

[114] Про затвердження Концепції виховної роботи у вищих навчальних закладах МВС України наказ МВС України від 30 листопада 2002 року №1279.

[115] Система організації та проведення роботи щодо підтримання дисципліни і законності, профілактики правопорушень серед особового складу органів і підрозділів ДСНС України: Наказ ДСНС України 27.08.2014. № 482 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0482388-14 (дата звернення 21.11.2018)

[116] Конституція України від 28 06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

(1979) «Декларація про поліцію» зазначено, що офіцер поліції повинен нести особисту відповідальність за свої власні дії та за дії або бездіяльність, здійснені за його наказом, і які є протиправними [117].

З метою належної організації заходів, спрямованих на зміцнення службової дисципліни в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України, запобігання надзвичайним подіям за участю поліцейських, упорядкування питань призначення, проведення службових розслідувань за фактами порушення поліцейськими службової дисципліни, відповідно до ч. 10 ст. 14, ч. 7 ст. 15 Дисциплінарного статуту Національної поліції України[118], наказом МВС України від 07.11.2018 № 893 «Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України» затверджено Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України та Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України[119].

Службове розслідування призначається за письмовим наказом керівника, якому надані повноваження із застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення.

Проведення службового розслідування полягає в діяльності дисциплінарної комісії із збирання, перевірки та оцінки матеріалів і відомостей про дисциплінарний проступок поліцейського з метою своєчасного, повного та об'єктивного з'ясування всіх обставин його вчинення, установлення причин і умов учинення дисциплінарного проступку, вини поліцейського, ступеня тяжкості дисциплінарного проступку, розміру заподіяної шкоди та для підготовки пропозицій щодо усунення причин учинення дисциплінарних проступків.

Провина поліцейського у вчиненні дисциплінарного проступку виступає ключовою умовою. *Вина* характеризується двома моментами: інтелектуальним – усвідомленням працівником шкідливого для іншої сторони характеру своїх діянь (дії чи бездіяльності) і вольовим, тобто бажанням настання шкідливих наслідків або байдужим до них ставленням»[120].

---

[117] Резолюція N 690 (1979) Парламентської асамблеї Ради Європи «Декларація про поліцію» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_803 (дата звернення 22.11.2018)

[118] Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19 (дата звернення 20.11.2018)

[119] Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України : наказ МВС України від 07.11.2018 № 893.

[120] Хуторян Н. М. Проблеми правового регулювання дисциплінарної відповідальності працівника в проекті трудового кодексу України. *Міждисциплінарні гуманітарні студії.* 2014. Вип. 1. С. 51–58. (Серія: Правничі науки)

Вина розкриває не лише ставлення поліцейського до вчиненого ним дисциплінарного проступку, а й вказує на її форми – умисел або необережність. Якщо працівник розуміє характер своїх дій і допускає їх настання, то йдеться про *прямий умисел.* Тобто поліцейський бажав або свідомо допускав настання несприятливих наслідків. *Непрямий умисел* характерний для дій поліцейського, коли він усвідомлював настання несприятливих наслідків і допускав таку можливість через байдуже ставлення до наслідків своїх дій чи бездіяльності.

Треба зазначити, що дисциплінарні проступки можуть бути здійснені і не навмисно, у такому разі необхідно говорити про необережність (самовпевненість та недбалість). Перший вид характеризується тим, що поліцейський передбачає суспільно шкідливі наслідки своєї поведінки, але легковажно розраховує їх попередити. У другому – поліцейський не передбачає шкідливих наслідків своєї поведінки, хоча, повинен був їх передбачити. Отже, недбалість вказує на безвідповідальне та зневажливе ставлення поліцейського до виконання покладених на нього державною обов'язків[121].

Працівники поліції є спеціальними суб'єктами адміністративних правопорушень, особливості їх відповідальності передбачаються ст. 15 Кодексу України про адміністративні правопорушення, яка закріплює можливість притягнення до дисциплінарної відповідальності за скоєння адміністративного проступку[122].

Дисциплінарне стягнення не застосовується до поліцейського, який діяв у стані *крайньої необхідності чи необхідної оборони.*

Так, згідно зі ст. 18 Кодексу України про адміністративні правопорушення «не є адміністративним правопорушенням дія, яка хоч і передбачена законодавством, що встановлює відповідальність за адміністративні правопорушення, але вчинена *в стані крайньої необхідності,* тобто для усунення небезпеки, яка загрожує державному або громадському порядку, власності, правам і свободам громадян, установленому порядку управління, якщо ця небезпека за даних обставин не могла бути усунута іншими засобами і якщо заподіяна шкода є менш значною, ніж відвернена шкода»[123].

---

[121] Гусов К. Н. Ответственность по российскому трудовому праву: науч.-практ. пособие. М.: ТК Велби, Изд-во Проспект. 2008. 272 с.

[122] Кодекс України про адміністративні правопорушення Закон, України від 07.12.1984 № 8073-X // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10 (дата звернення 20.11.2018)

[123] Кодекс України про адміністративні правопорушення Закон, України від 07.12.1984 № 8073-X // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10 (дата звернення 20.11.2018)

Тобто, у разі вчинення особою діяння у стані крайньої необхідності така особа не лише звільняється від адміністративної відповідальності, а такі дії взагалі не розглядаються як адміністративне правопорушення, оскільки в діянні немає ознак вини. Схожа норма міститься у Кримінальному кодексі України. Так, згідно зі ст. 39 Кримінального кодексу України не є злочином заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам *у стані крайньої необхідності,* тобто для усунення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі чи охоронюваним законом правам цієї людини або інших осіб, а також суспільним інтересам чи інтересам держави, якщо цю небезпеку в даній обстановці не можна було усунути іншими засобами і якщо при цьому не було допущено перевищення меж крайньої необхідності[124].

Таким чином, у разі крайньої необхідності відбувається зіткнення двох інтересів: загроза заподіяння шкоди одним охоронюваним законом інтересам усувається шляхом заподіяння шкоди, хоча й меншої, іншим.

Так, згідно з ч. 9 ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейському заборонено застосовувати вогнепальну зброю в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам, а також у вогненебезпечних та вибухонебезпечних місцях, крім випадків необхідності відбиття нападу або *крайньої необхідності.*

Стаття 36 Кримінального кодексу України визначає поняття *необхідної оборони* як дію, вчинену з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання шляхом заподіяння тому, хто посягає, шкоди, необхідної і достатньої в даній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони.[125] Для цього мають бути дотримані певні *умови:*

– посягання має бути суспільно небезпечним, тобто таким, що стосується інтересів, які охороняються законом;

– посягання повинно відбуватися в межах якогось часу: воно починається з безпосередньої реальної загрози його виконання і закінчується в ту хвилину, коли його переривають захистом, або припиняється самою особою, яка посягає;

---

[124] Кримінальний кодекс України Закон України від 05.04.2001 № 2341-III// База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення 20.11.2018)

[125] Кримінальний кодекс України Закон України від 05.04.2001 № 2341-III// База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення 20.11.2018)

– посягання має бути справжнім, тобто існуючим об’єктивно, а не лише в уяві того, хто захищається;

– шкода повинна завдаватися тільки тому, хто посягає або затримується, а не стороннім особам;

– оборона допускається лише у випадках, коли треба захистити інтереси громадян, суспільства або держави; захист не повинен перевищувати меж необхідної оборони.

Перевищенням меж необхідної оборони визнається явна невідповідність захисту характерові і суспільній шкідливості посягання. Щоб установити наявність або відсутність ознак перевищення меж необхідної оборони, слід враховувати не лише відповідність чи невідповідність знарядь захисту і нападу, а й характер небезпеки, що загрожувала особі, яка захищалася, та обставини, що могли вплинути на реальне співвідношення сил, зокрема: місце і час нападу, його раптовість, неготовність до його відбиття, кількість нападників і тих, хто захищався, їхні фізичні дані (вік, стать, стан здоров'я) та інші обставини.

Отже, працівники поліції не підлягають кримінальній відповідальності за шкоду, заподіяну під час виконання службових обов'язків щодо запобігання суспільно небезпечним посяганням і затриманню правопорушників, якщо вони не допустили перевищення заходів, необхідних для правомірного затримання злочинця, визначених законодавством.

Характеризуючи порядок притягнення працівників до дисциплінарної відповідальності слід звернути увагу на те, що у чинному законодавстві про працю передбачені два види дисциплінарної відповідальності, кожному з яких притаманні свої характерні особливості щодо видів, порядку застосування і оскарження дисциплінарних стягнень.

Так, виокремлюють загальну і спеціальну дисциплінарні відповідальності.

Загальна дисциплінарна відповідальність передбачена Кодексом законів про працю України і правилами внутрішнього трудового розпорядку для всіх категорій працівників, крім тих правове регулювання трудової діяльності яких лежить в площині застосування спеціального законодавства України або відомчих актів (статутів чи положень про дисципліну).

Слід зазначити, що за загальним правилом за порушення трудової дисципліни до працівника може бути застосовано тільки один з таких заходів стягнення, як догана та звільнення, але це стосується тільки загальної дисциплінарної відповідальності.

Для спеціальної ж дисциплінарної відповідальності є характерною можливість застосування до порушника трудової дисципліни крім догани і

звільнення, ще й таких заходів дисциплінарного стягнення та впливу, зокрема, як: пониження в класному чині, пониження в посаді, позбавлення нагрудного знаку, звільнення з позбавленням класного чину, попередження про неповну службову відповідність, затримка до одного року у присвоєнні чергового рангу або у призначенні на вищу посаду, усне зауваження, зауваження, сувора догана, пониження в спеціальному званні на один ступінь та ін.

Отже, у разі якщо за результатами розгляду матеріалів службового розслідування (справи) дисциплінарна комісія встановить наявність у діях (бездіяльності) поліцейського дисциплінарного проступку, керівнику, який призначив службове розслідування, вносяться пропозиції щодо накладення на поліцейського дисциплінарного стягнення.

Враховуючи характер проступку, обставини, за яких він був учинений, особу порушника, ступінь його вини, обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, попередню поведінку поліцейського, його ставлення до служби, уповноважений керівник визначає *вид дисциплінарного стягнення,* що підлягає застосуванню до поліцейського, та видає письмовий наказ про його застосування. У разі якщо керівник не уповноважений на застосування дисциплінарних стягнень, він порушує перед старшим прямим керівником клопотання про притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності.

Таким чином, до поліцейських можуть бути застосовані такі види дисциплінарних стягнень:

1) Зауваження як дисциплінарне стягнення може застосовуватися до усіх працівників Національної поліції України. За своїм характером і ступенем тяжкості воно є самим м’яким і накладається за незначні прорахунки у порушені службової дисципліни. Суть зауваження полягає в тому, що поліцейському вказується на відповідне порушення, звертається його увага на неможливість повторного дисциплінарного проступку.

2) Догана є дисциплінарним стягненням особистого немайнового характеру. Це стягнення полягає у негативній оцінці і засудженні поведінки працівника. Догана має на меті попередити особу про можливість застосування більш суворого дисциплінарного стягнення у випадку повторних порушень дисципліни та спонукати працівника належним чином виконувати свої функціональні обов'язки.

3) Сувора догана – дисциплінарне стягнення, яке виноситься тоді, коли до поліцейського вже застосовувалися зауваження або догана, або має місце факт серйозного порушення.

4) Попередження про неповну службову відповідність. Характерною особливістю такого виду стягнення як попередження про неповну посадову відповідність є те, що воно, як правило, застосовується не за окремі порушення дисципліни, а за невміння виконувати службові обов'язки та\або керувати підпорядкованим підрозділом. Таке стягнення є сигналом докорінного виправлення справ, різкого покращання службової діяльності. Особа, на яку накладається такий вид стягнення, попереджається не про один будь-який негативний факт по службі, а про те, що загальний стан справ потребує невідкладних заходів покращання роботи в цілому. Якщо після застосування вказаного стягнення змін у службовій діяльності особи так і не відбулося і, відповідно, покращання в роботі не настало, то дана посадова особа повинна бути звільнена із займаної посади чи понижена в посаді, або взагалі звільнена зі служби в поліції.

5) Пониження у спеціальному званні на один ступінь – це більш серйозне дисциплінарне стягнення. Згідно зі ст. 85 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський може бути понижений у спеціальному званні на один ступінь унаслідок застосування відповідного дисциплінарного стягнення на підставах і в порядку, визначених Дисциплінарним статутом Національної поліції України[126]. Поліцейським, пониженим у спеціальному званні на один ступінь, чергові спеціальні звання присвоюються в порядку, визначеному Законом України «Про Національну поліцію». Отже, поліцейським після застосування до них такого дисциплінарного стягнення, як пониження у спеціальному званні на один ступінь, чергові спеціальні звання присвоюються на загальних засадах. Згідно з ч. 4 ст. 83 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейським пониженим у спеціальному званні на один ступінь, строк вислуги для присвоєння чергового спеціального звання починає обраховуватися з дня видання наказу по особовому складу про пониження в попередньому спеціальному званні на один ступінь.

6) Звільнення з посади – це дуже серйозний вид дисциплінарного стягнення, пов'язаний не тільки з негативними, моральними, але й матеріальними наслідками. Ця міра застосовується, як правило, тоді, коли інші дисциплінарні стягнення не дали позитивних результатів.

Поліцейського, до якої застосовано зазначене дисциплінарне стягнення, можна призначити на посаду, нижчу за попередню чи рівнозначну до неї. Водночас, питання про просування по службі працівників, які мають дане стягнення, вирішується у кожному окремому випадку в атестаційному

---

[126] Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 40-41. Ст. 379

порядку на загальних підставах. Наявність у минулому такого стягнення під час призначення на більш високу посаду є підставою для додаткової перевірки усіх обставин, пов'язаних із застосуванням цієї міри.

7) Звільнення із служби в поліції. Крайній захід дисциплінарної впливу. Воно застосовується тоді, коли інші заходи вичерпані, коли поліцейський систематично порушує дисципліну або вчиняє поступки, не сумісні з перебуванням на службі. Крім того, це серйозне стягнення застосовується в тих випадках, коли працівники Національної поліції України вчинили адміністративне або кримінальне правопорушення.

Так, згідно з п. 6 та п. 10 ст. 77 Закону України «Про Національну поліцію» поліцейський звільняється зі служби в поліції, а служба в поліції припиняється: у зв'язку із реалізацією дисциплінарного стягнення у вигляді звільнення зі служби, накладеного відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України; у разі набрання законної сили рішенням суду щодо притягнення до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, або кримінального правопорушення.[127]

Стосовно звільнення зі служби у разі набрання законної сили рішення суду щодо притягнення до відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, або кримінального правопорушення слід підкреслити, що підставою для звільнення зі служби є саме набрання вироком суду законної сили. Саме по собі винесення обвинувального вироку, яким призначається покарання, що перешкоджає продовженню роботи, не є підставою для звільнення. Не може бути підставою для звільнення зі служби застосування до поліцейського, обвинувачуваного у скоєнні злочину, запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.

Під час накладання дисциплінарних стягнень необхідно визначати, що є систематичним порушенням службової дисципліни, а також містити конкретний і обґрунтований перелік грубих порушень службової дисципліни, за які може бути застосовано таке дисциплінарне стягнення, як звільнення зі служби в поліції.

Днем звільнення зі служби в поліції вважається день видання наказу про звільнення або дата, зазначена в наказі про звільнення. День звільнення вважається останнім днем служби.

Застосування до поліцейського, винного у вчиненні дисциплінарного проступку, дисциплінарних стягнень та їх виконання здійснюються з

---

[127] Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 40-41. Ст. 379

урахуванням вимог статей 19-22 Дисциплінарного статуту Національної поліції України, а також згідно наказу МВС України від 07.11.2018 № 893 «Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України», яким затверджено Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України та Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України[128] та наказу Національної поліції України від 04.10.2018 № 929 «Про затвердження Переліку посад керівників Національної поліції України та їх повноважень щодо застосування заохочень і дисциплінарних стягнень», зокрема, яким передбачено такий *перелік посад керівників Національної поліції України та їх повноважень щодо застосування дисциплінарних стягнень (Детальніше див. коментар до статті 20).*

Необхідно також зазначити, що на сьогоднішній день підготовлено проект наказу МВС України, яким затверджується Положення про повноваження ректора закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання (ЗВО), який здійснює підготовку поліцейських, із застосуванням заохочень і дисциплінарних стягнень. [129]

Наказ про застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення виконується шляхом його оголошення в органі (підрозділі, закладі, установі) поліції, ЗВО та особистого ознайомлення поліцейського з ним, що здійснюється кадровим підрозділом органу (підрозділу, закладу, установи), ЗВО за місцем проходження служби зазначеним поліцейським. Таке ознайомлення засвідчується шляхом проставляння поліцейським, притягнутим до дисциплінарної відповідальності, підпису, прізвища та ініціалів на останньому аркуші копії наказу, долученої до його особової справи.

У разі відмови особи від ознайомлення з наказом про це складається акт довільної форми, що підписується працівником кадрового підрозділу та іншими присутніми під час відмови особами, який долучається до особової справи поліцейського, притягнутого до дисциплінарної відповідальності.

Виконання таких дисциплінарних стягнень, як звільнення з посади, пониження в спеціальному званні на один ступінь та звільнення зі служби в поліції, шляхом видання наказів по особовому складу покладається на підрозділи кадрового забезпечення (служби персоналу) територіальних органів поліції, установ та закладів поліції, а також ЗВО.

---

[128] Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України : наказ МВС України від 07.11.2018 № 893

[129] Проект наказу Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Положення про повноваження ректора закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських, із застосуванням заохочень і дисциплінарних стягнень»

Ректори, інші працівники ЗВО МВС, які перевищили надані їм повноваження щодо застосування дисциплінарних стягнень, несуть відповідальність у порядку, передбаченому чинним законодавством.

Також зазначимо, що Кодексом законів про працю України передбачено, що дисциплінарні стягнення на працівників, які несуть дисциплінарну відповідальність за статутами, положеннями та іншими актами законодавства про дисципліну можуть також накладатися органами, які є вищестоящими по відношенню до органа, який уповноважений приймати працівника на роботу. Якщо працівник перебуває на виборній посаді, його може бути звільнено тільки за рішенням органу, який його обрав[130]. *(Детальніше див. коментар до статті 20).*

До курсантів (слухачів), які проходять навчання у закладах вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, крім видів дисциплінарних стягнень, визначених частиною 3 коментованої статті, застосовується дисциплінарне стягнення у виді *призначення поза чергою в наряд – до п'яти нарядів.*

Курсанти (слухачі) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, призначені поза чергою в наряд, залучаються до виконання робіт у своєму підрозділі або на території навчального закладу в будь-які дні тижня у вільний від занять час.

Перелік дисциплінарних стягнень, визначених ст. 13 Дисциплінарного статуту Національної поліції України є вичерпним. Однак, крім дисциплінарних стягнень, до працівника можуть застосовуватися такі заходи впливу, як позбавлення чи обмеження пільг, заохочень. Це може позначатися на преміальних, винагородах за підсумками роботи за рік, інших привілеях, що надаються як заохочення за сумлінну працю. Виплати, які мають обов'язковий характер, надають незалежно від дисциплінарного стягнення.

Необхідно зазначити, що оголошувати дисциплінарні стягнення офіцерам у присутності підлеглих заборонено.

Також, забороняється зривання погонів, зрізання нашивок, шевронів та інших дій, що принижують гідність поліцейського. Під час оголошення стягнення про пониження у спеціальному званні на один ступінь поліцейському надається час для заміни відповідних знаків розрізнення.

Дисциплінарне стягнення повинно бути належно оформлене відповідно до вимог закону України «Про Національну поліцію»[131], закону України

---

[130] Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08

[131] Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 40-41. Ст. 379

«Про Дисциплінарний статут Національної поліції України»[132], наказу МВС України від 07.11.2018 № 893 «Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України», яким затверджено Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України та Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України[133], наказу Національної поліції України від 04.10.2018 № 929 «Про затвердження Переліку посад керівників Національної поліції України та їх повноважень щодо застосування заохочень і дисциплінарних стягнень» [134] та ін.

Поліцейський має право оскаржити застосоване до нього дисциплінарне стягнення в порядку та строки, визначені статтею 24 Дисциплінарного статуту Національної поліції України.

Стаття 14. *Службове розслідування*

1. Службове розслідування - це діяльність із збирання, перевірки та оцінки матеріалів і відомостей про дисциплінарний проступок поліцейського.

2. Службове розслідування проводиться з метою своєчасного, повного та об'єктивного з'ясування всіх обставин вчинення поліцейським дисциплінарного проступку, встановлення причин і умов його вчинення, вини, ступеня тяжкості дисциплінарного проступку, розміру заподіяної шкоди та для підготовки пропозицій щодо усунення причин вчинення дисциплінарних проступків.

3. Службове розслідування призначається за письмовим наказом керівника, якому надані повноваження із застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення.

4. Підставою для призначення службового розслідування є заяви, скарги та повідомлення громадян, посадових осіб, інших поліцейських, засобів масової інформації (далі - повідомлення), рапорти про вчинення порушення, що має ознаки дисциплінарного проступку, або безпосереднє виявлення ознак такого проступку посадовою особою поліції, за наявності достатніх даних, що вказують на ознаки дисциплінарного проступку.

---

[132] Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 березня 2018 року № 2337-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19 (дата звернення 20.11.2018)

[133] Про реалізацію окремих положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України : наказ МВС України від 07.11.2018 № 893

[134] Про затвердження Переліку посад керівників Національної поліції України та їх повноважень щодо застосування заохочень і дисциплінарних стягнень : наказ Національної поліції України від 04.10.2018 № 929

5. У разі надходження до органу поліції матеріалів про вчинення поліцейським адміністративного правопорушення, що складені в порядку, визначеному Кодексом України про адміністративні правопорушення, службове розслідування не призначається, а рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності приймається на підставі зазначених матеріалів.

6. Службове розслідування проводиться на засадах неупередженості та рівності всіх поліцейських перед законом незалежно від займаної посади, спеціального звання, наявних у них державних нагород та заслуг перед державою.

7. У разі вчинення поліцейським більше двох дисциплінарних порушень проводиться одне службове розслідування. Якщо протягом проведення службового розслідування поліцейським вчинено інший дисциплінарний проступок, розпочинається нове службове розслідування.

8. У разі надходження скарги на рішення, дії чи бездіяльність поліцейського, щодо яких вже проводиться службове розслідування, така скарга долучається до матеріалів службового розслідування.

9. У разі надходження скарги на рішення, дії чи бездіяльність поліцейського, щодо яких є висновок дисциплінарної комісії, такі скарги не розглядаються, якщо не містять інформації, яка не була досліджена під час проведення службового розслідування. Про відмову у розгляді скарги заявник інформується у десятиденний строк.

10. Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України встановлюється Міністерством внутрішніх справ України.

Відповідно до ст. 12 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» дисциплінарний проступок – протиправна винна дія чи бездіяльність поліцейського, що полягає в порушенні ним службової дисципліни, невиконанні чи неналежному виконанні обов'язків поліцейського або виходить за їх межі, порушенні обмежень та заборон, визначених законодавством для поліцейських, а також у вчиненні дій, що підривають авторитет поліції. (*Детальніше див. коментар до статті 12*).

Сутністю проведення службового розслідування є визначення наявності вини та складу проступку в діяннях службовця, стосовно якого воно проводилося щодо виконання його службових повноважень.[135] Склад дисциплінарного проступку, як і взагалі правопорушення, включає об'єкт,

[135] Фоміч Г.В. Процедура службового розслідування щодо публічних службовців. *Актуальні проблеми держави і права.* 2011. Вип. 62. С. 90-97. С. 91

об’єктивну сторону, суб’єкт, суб’єктивну сторону. Об’єктом дисциплінарного проступку є суспільні відносини, що регламентуються вимогами законодавства, яке регламентує діяльність поліції в тій чи іншій сфері. Деякі автори вважають, що наявність шкоди, як складі об’єктивної сторони дисциплінарного проступку не є обов’язковим, достатньо лише самого діяння, яке порушує вимоги чинного законодавства.[136]

Варто не погодитись з цією думкою, адже будь-яке порушення вимог нормативно-правових актів або вказівок керівництва, тягне за собою порушення порядку управління в державі або прав і свобод людини, а це і є шкодою, що настає у разі вчинення поліцейським дисциплінарного проступку.

Суб’єктом дисциплінарного проступку є поліцейський, який проходить службу в органах (підрозділах) Національної поліції України. Будь-які інші вимоги до суб’єкта не висуваються. Суб’єктивною стороною є вина особи, яка найчастіше, проявляється у формі умислу.

Службове розслідування – це діяльність уповноважених органів та працівників органів поліції щодо підтвердження/спростування існування самого факту порушення, встановлення особи, яка його вчинила, ступню винності особи, яка вчинила даний проступок.

Службове розслідування має встановити:

– наявність чи відсутність складу дисциплінарного проступку в діянні (дії чи бездіяльності) поліцейського, з приводу якого (якої) було призначено службове розслідування;

– наявність чи відсутність порушень положень законів України чи інших нормативно-правових актів, організаційно-розпорядчих документів або посадових інструкцій;

– ступінь вини кожної з осіб, що вчинили дисциплінарний проступок;

– обставини, що пом'якшують або обтяжують ступінь і характер відповідальності поліцейського чи знімають безпідставні звинувачення з нього;

– відомості, що характеризують поліцейського, а також дані про наявність або відсутність у нього дисциплінарних стягнень;

– вид і розмір заподіяної шкоди;

– причини та умови, що призвели до вчинення дисциплінарного проступку.

---

[136] Прогонюк Л.Ю. Поняття дисциплінарного проступку. *Збірний наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО»*. Випуск № 12. 2009. С. 58-65. С. 61

Процес збирання та перевірки матеріалів і відомостей про дисциплінарний проступок полягає у витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій та актів перевірок, проведення інших процесуальних дій;[137] виявленні доброякісності зібраних доказів для встановлення обставин вчиненого правопорушення.[138] Оцінка зібраних матеріалів полягає у здійснені розумової діяльності з точки зору належності, допустимості, достовірності.

До матеріалів та відомостей варто відносити будь-які фактичні дані, які підтверджують або спростовують факт порушення, про встановлення особу порушника, про обставини порушення та винність (невинуватість) особи. Джерелами таких даних є належним чином оформленні документи, рапорти та пояснення осіб, що мають відношення до проступку, а також будь-які інші матеріальні носії інформації, на яких містяться необхідні дані. Варто зазначити, що обов'язковим матеріалом, який має вивчатися та перевірятися є пояснення особи, що вчинила проступок.

Своєчасність службового розслідування полягає у здійснені усього комплексу дій пов'язаного із встановленням усіх обставин проступку в момент появи на це потреби. В даному випадку своєчасність можна вважали синонімом слова необхідність та потреба, тобто службове розслідування має на меті оперативне встановлення усіх необхідних обставин вчиненого поліцейським діяння у найкоротший можливий термін від факту виявлення порушення.

З'ясування усіх обставин передбачає становлення об'єктивної істини стосовно усіх обставин вчиненого проступку. Службове розслідування проводиться для встановлення реальної картини проступку з урахуванням абсолютно усіх факторів, що сприяли вчиненню або невчиненню такого діяння.

Така характеристика як об'єктивність, яку деякі науковці розкривають з використанням поняття неупередженості[139], полягає у тому, що діяльність членів дисциплінарної комісії має бути спрямована на встановлені та

---

[137] Азаров Ю. І., Хабло О. Ю., Конюшенко Я. Ю. Окремі питання збирання доказів у кримінальному провадженні. *Юридична наука*. 2015. №. 5. С. 135-141. С. 135

[138] Шевчишин А.В. Перевірка та оцінка доказів як структурні елементи доказування у кримінальних провадженнях про корупційні злочини у сфері службової та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. *Міжнародний науковий журнал «Верховенство права».* 2017. № 4. С. 136- 141. С. 137

[139] Федоров С. Є. Принцип об'єктивності державного фінансового контролю: особливості сприйняття. // Форум права. 2013. № 1 С. 1066-1073 URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3836/1/Fedorov.pdf (дата звернення 17.11.2018)

з’ясуванні усіх обставин проступку без урахування суб’єктивних факторів (власного відношення до особи, що вчинила проступок; суб’єктивного ставлення до самого проступку і т.ін.).

Встановлення причин та умов вчиненого проступку передбачає з’ясування тих обставин, які підштовхнули особу поліцейського вчинити так, а не інакше, а також факторів, що сприяють такій діяльності.

У випадку вчинення поліцейським дисциплінарного проступку варто враховувати при проведенні службового розслідування ступеня тяжкості вчиненого діяння. В нормативно-правових актах України чи науковій літературі не встановлено чітких рівнів ступеня тяжкості дисциплінарних проступків, але в залежності від розміру шкоди, яку заподіяно проступком, юридичної сили нормативного документу, вимоги якого порушені, можлива класифікація проступків на ті, що порушили вимоги Конституції, вимоги Законів України, вимоги підзаконних нормативно-правових актів, вимоги відомчих правових актів, а також вимоги наказів та розпоряджень керівництва.

Головною метою самого факту проведення службового розслідування є профілактика та недопущення таких порушень в подальшому. Відтак на основі з’ясованих причин та умов, що сприяли вчиненню проступку, дисциплінарна комісія має розробити пропозиції, які б мінімізували, а краще взагалі викорінили випадки вчинення дисциплінарних проступків в подальшій службовій діяльності.

Міністр внутрішніх справ України уповноважений застосовувати дисциплінарні стягнення, визначені цим Статутом, до заступників керівника Національної поліції України та порушувати перед Кабінетом Міністрів України питання про притягнення до дисциплінарної відповідальності керівника Національної поліції України.

Керівник Національної поліції України уповноважений застосовувати дисциплінарні стягнення, передбачені цим Статутом, до всіх поліцейських.

Інші керівники застосовують дисциплінарні стягнення в межах повноважень, визначених керівником Національної поліції України.

Повноваження ректорів вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, щодо застосування дисциплінарних стягнень до поліцейських, які проходять службу або навчаються в таких навчальних закладах, визначаються Міністерством внутрішніх справ України.

Відповідно до Порядку проведення службових розслідувань у Національній поліції[140] підставою для призначення службового розслідування є заяви, скарги та повідомлення громадян, посадових осіб, інших поліцейських, засобів масової інформації, рапорти про вчинення порушення, що має ознаки дисциплінарного проступку, або безпосереднє виявлення ознак такого проступку посадовою особою поліції, за наявності достатніх даних, що вказують на ознаки дисциплінарного проступку.

В обов'язковому порядку службове розслідування призначається уповноваженим керівником (начальником) у разі:

1) внесення до Єдиного реєстру досудових розслідувань відомостей про скоєння поліцейським кримінального правопорушення;

2) повідомлення поліцейському про підозру в учиненні ним кримінального правопорушення.

Службове розслідування не проводиться в разі отримання інформації щодо повідомлення поліцейському про підозру в учиненні кримінального правопорушення, якщо його було проведено на підставі підпункту 1 цього переліку і за його результатами було встановлено порушення поліцейським службової дисципліни та до винного (-их) в його скоєнні вжито заходів дисциплінарного впливу;

3) надходження подання спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції або припису Національного агентства з питань запобігання корупції, у якому міститься вимога щодо проведення службового розслідування з метою виявлення причин та умов, за яких стало можливим учинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення або невиконання вимог Закону України «Про запобігання корупції»[141] в інший спосіб;

4) наявності відомостей про ознаки дисциплінарного проступку, що призвів до загибелі або поранення (контузії, травми або каліцтва) поліцейського під час виконання ним службових повноважень;

5) наявності даних щодо недотримання підстав та порядку застосування або використання вогнепальної зброї, спеціальних засобів або заходів фізичного впливу;

6) недотримання поліцейським норм кримінального процесуального законодавства України під час проведення досудового розслідування;

---

[140] Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України: наказ МВС України від 07.11.2018 № 893. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE32807.html (дата звернення 25.11.2018)

[141] Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18 (дата звернення 25.11.2018)

7) втрати поліцейським службового посвідчення та спеціального нагрудного знака (жетона), табельної, добровільно зданої чи вилученої зброї або боєприпасів, нагородної зброї, якщо вона зберігалася в територіальному органі поліції чи його територіальному (відокремленому) підрозділі, а також закладі, установі Національної поліції України, що належать до її управління, а також втрату спеціальних засобів поліцейським чи відсутність їх в органі (підрозділі, закладі, установі) поліції, матеріалів досудового розслідування, справ оперативного обліку та справ про адміністративні правопорушення, речових доказів, а також тимчасово вилученого майна під час кримінального провадження;

8) розголошення конфіденційної, таємної, службової або іншої інформації, яка містить таємницю, що охороняється законом;

9) порушення законодавства України у сфері фінансово-господарської діяльності органів поліції, а також установ, які належать до сфери управління Національної поліції України, виявлені під час ревізій або перевірок, внутрішніх аудитів;

10) перебування поліцейського на роботі (службі) у стані алкогольного сп'яніння або стані, викликаному вживанням наркотичних чи інших одурманюючих засобів, або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції;

11) приховування від обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні та адміністративні правопорушення, які були відомі поліцейському, але не отримали реєстраційного номера або не були зафіксовані ним у встановленому законодавством України порядку.

Відповідно до ч. 2 ст. 15 КУпАП[142] поліцейські у випадках, прямо передбачених дисциплінарними статутом Національної поліції України або іншим положенням про дисципліну, несуть за вчинення адміністративних правопорушень дисциплінарну відповідальність, а в інших випадках – адміністративну відповідальність на загальних підставах.

У випадку надходження до органу поліції матеріалів про вчинення поліцейським адміністративного правопорушення рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності має ґрунтуватися не лише на протоколі про адміністративне правопорушення, а на постанові по справі про притягнення до адміністративної відповідальності.

Адже у випадку притягнення особи до дисциплінарної відповідальності за матеріалами про адміністративне порушення (за відсутності постанови), а

---

[142] Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10 (дата звернення 15.11.2018)

в подальшому розгляд справи компетентним органом та прийняття рішення по справі буде виправдовувати поліцейського (наприклад суд не вбачає порушення або вини поліцейського), в даному випадку притягнення до відповідальності буде протизаконним. Тому притягнення до дисциплінарної відповідальності має базуватися на рішенні компетентного органу, який приймає рішення по справі про адміністративне правопорушення.

Службове розслідування проводиться на засадах неупередженості та рівності всіх поліцейських перед законом незалежно від займаної посади, спеціального звання, наявних у них державних нагород та заслуг перед державою. Але в обов'язковому порядку відомості про особу, щодо якої проводиться службове розслідування вивчаються в повному обсязі та враховуються під час вибору дисциплінарного стягнення як обставини, що пом'якшують/обтяжують відповідальність поліцейського. (*Детальніше див. коментар до статті 19*).

Як вже зазначалося, рішення щодо початку службового розслідування приймає керівник, на якого покладено повноваження щодо притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності. У випадку, коли є підстави для призначення службового розслідування воно розпочинається за кожним фактом. Але наявність відомостей, що вказують на вчинення більше як двох порушень дисципліни, встановлення усіх обставин проступку та винності особи здійснюється в рамках одного дисциплінарного провадження, і, як наслідок, на поліцейського, який скоїв порушення, накладається одне дисциплінарне стягнення. Однак у випадку вчинення поліцейським ще одного порушення під час проведення службового розслідування стосовно нього, але за іншими фактами, керівники зобов'язані призначити ще одне службове розслідування за новим фактом.

Якщо скарга, тобто звернення з вимогою про поновлення прав і захист законних інтересів громадян, порушених діями (бездіяльністю), рішеннями поліцейського[143], що надійшла до органу поліції, стосується тих фактів, стосовно яких вже проводиться службове розслідування, таку скаргу варто долучити до матеріалів службового розслідування та в обов'язковому порядку повідомити заявникові про проведення службового розслідування стосовно поліцейського стосовно фактів порушених у скарзі у п'ятиденний строк з дня отримання органом поліції скарги.

Якщо скарга на рішення, дії чи бездіяльність поліцейського надійшла до органу поліції і в ній оскаржуються діяння поліцейського, відносно

---

[143] Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення 21.11.2018)

вчинення яких вже проведено службове розслідування та є рішення дисциплінарної комісії, то заявникові повідомляється про вже проведене розслідування та його результати.

Виникає питання щодо колізії диспозиції сформульованої в останньому реченні п. 9 коментованої статті, адже у Законі України «Про звернення громадян»[144], а саме у ст. 8 «Звернення, які не підлягають розгляду та вирішенню», не передбачено підстави для відмови у розгляді рішення визначеної положенням п. 9 ст. 14 Дисциплінарного статуту Національної поліції України. Перелік підстав для відмови у розгляді, що передбачений Законом України «Про звернення громадян» є вичерпним.

Крім того, варто зазначити, що відповідно до п. 7 IV розділу Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України, затвердженого наказом МВС України від 15.11.2017 № 930[145], щодо кожного звернення не пізніше ніж у п'ятиденний термін повинно бути прийняте одне з таких рішень:

1) прийняти до розгляду;

2) передати на вирішення до підпорядкованого органу (підрозділу) поліції;

3) надіслати за належністю до іншого державного органу або посадовій особі, якщо питання, порушені у зверненні, не належать до компетенції поліції, про що одночасно необхідно повідомити автора звернення;

4) залишити без розгляду за наявності підстав, визначених статтею 8 Закону України «Про звернення громадян».

Тобто враховуючи викладене, варто підсумувати, що у разі прийняття рішення щодо відмови у розгляді скарги, про це повинен сповіщатися заявник у день прийняття такого рішення.

Службове розслідування призначається за письмовим наказом керівника, якому надані повноваження із застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення.[146]

У наказі про призначення службового розслідування та утворення дисциплінарної комісії визначаються голова та члени дисциплінарної комісії,

---

[144] Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80 (дата звернення 15.11.2018)

[145] Про затвердження Порядку розгляду звернень та організації проведення особистого прийому громадян в органах та підрозділах Національної поліції України: наказ МВС України від 15.11.2017 № 930 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1493-17 (дата звернення 18.11.2018)

[146] Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України: наказ МВС України від 07.11.2018 № 893. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE32807.html (дата звернення 25.11.2018)

зазначається підстава проведення службового розслідування, а також прізвище, ім'я, по батькові, посада поліцейського, стосовно якого воно проводитиметься (у разі якщо на час призначення службового розслідування це відомо).

За рішенням уповноваженого керівника в межах повноважень підготовку проекту наказу про призначення службового розслідування може бути доручено іншому органу (підрозділу) поліції.

Склад дисциплінарної комісії визначається з урахуванням вимог статті 15 Дисциплінарного статуту Національної поліції України *(Детальніше див. коментар до статті 15)*. Порядок утворення дисциплінарних комісій та їх повноваження визначено Положенням про дисциплінарні комісії в Національній поліції України, затвердженим наказом Міністерства внутрішніх справ України від 7.11.2018 № 893.

На час проведення службового розслідування поліцейський може бути відсторонений від виконання службових обов'язків (посади) у разі, якщо обставини виявленого дисциплінарного проступку унеможливлюють виконання посадових (функціональних) обов'язків ним або іншим поліцейським, а також якщо виконання поліцейським посадових (функціональних) обов'язків перешкоджає встановленню обставин виявленого дисциплінарного проступку.

Відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади) здійснюється на підставі письмового наказу керівника, до повноважень якого належать призначення на посаду та звільнення з посади поліцейського, воно не може тривати більше строку, передбаченого для проведення службового розслідування або зазначеного в рішенні суду *(Детальніше див. коментар до статті 17)*.

Поліцейський має право ознайомитися та отримати копію наказу про відсторонення його від виконання службових обов'язків (посади).

Особливості відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади) визначено частинами четвертою - шостою статті 17 Дисциплінарного статуту Національної поліції України.

На період відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади) у поліцейського вилучаються службове посвідчення, спеціальний нагрудний знак, табельна вогнепальна зброя та спеціальні засоби.

Зібрані під час проведення службового розслідування матеріали та підготовлені дисциплінарною комісією документи формуються нею у справу.

Підсумковим документом службового розслідування є висновок службового розслідування, який складається зі вступної, описової та

резолютивної частин. Висновок службового розслідування готує і підписує дисциплінарна комісія.[147]

При проведенні службових розслідувань за фактами витоку секретної інформації зазначаються форма допуску до робіт, пов'язаних з державною таємницею, поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, або осіб, дані яких зазначаються у висновку службового розслідування, а також номер, дата наказу про надання доступу до секретної інформації та найменування органу і посадової особи, який видав(ла) наказ.

У разі наявності у висновку службового розслідування відомостей, які в установленому законодавством України порядку віднесено до державної таємниці або інформації, що належить до службової, такому висновку службового розслідування надається відповідний гриф обмеження доступу.

Висновок службового розслідування підписують голова, заступник голови та члени дисциплінарної комісії.

У разі якщо за результатами службового розслідування в діях поліцейського встановлено склад дисциплінарного проступку, дисциплінарна комісія разом з висновком службового розслідування подає уповноваженому керівнику **проект наказу про накладення на цього поліцейського дисциплінарного стягнення.**[148]

Висновок службового розслідування затверджує керівник, який його призначив, або особа, яка виконує обов'язки керівника.

Враховуючи думку членів дисциплінарної комісії та на підставі поданих матеріалів службового розслідування уповноважений керівник може прийняти рішення про накладення на поліцейського іншого виду дисциплінарного стягнення, що відрізняється від запропонованого дисциплінарною комісією.

У разі якщо уповноважений керівник не має права на накладення конкретного виду дисциплінарного стягнення на поліцейського, він затверджує висновок службового розслідування і одночасно порушує перед старшим прямим керівником, наділеним правом накладати таке стягнення, клопотання про притягнення до дисциплінарної відповідальності поліцейського.

У разі надходження до керівника органу поліції вищого рівня скарги на рішення, дії чи бездіяльність поліцейського, щодо якого є висновок

---

[147] Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України: наказ МВС України від 07.11.2018 № 893. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE32807.html (дата звернення 25.11.2018)

[148] Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України: наказ МВС України від 07.11.2018 № 893. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE32807.html (дата звернення 25.11.2018)

службового розслідування, якщо в ній містяться відомості, які не були досліджені під час проведення службового розслідування, чи безпосереднього виявлення таких відомостей уповноважений керівник органу поліції вищого рівня призначає нове службове розслідування за такими відомостями, проведення якого доручається дисциплінарній комісії органу поліції вищого рівня.

За наявності підстав у таких випадках може призначатися службове розслідування за фактом учинення членами дисциплінарної комісії дисциплінарного проступку.

Наказ про застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення виконується шляхом його оголошення в органі (підрозділі, закладі, установі) поліції, ЗВО та особистого ознайомлення поліцейського з ним, що здійснюється кадровим підрозділом органу (підрозділу, закладу, установи), ЗВО за місцем проходження служби зазначеним поліцейським. Таке ознайомлення засвідчується шляхом проставляння поліцейським, притягнутим до дисциплінарної відповідальності, підпису, прізвища та ініціалів на останньому аркуші копії наказу, долученої до його особової справи.

У разі відмови особи від ознайомлення з наказом про це складається акт довільної форми, що підписується працівником кадрового підрозділу та іншими присутніми під час відмови особами, який долучається до особової справи поліцейського, притягнутого до дисциплінарної відповідальності.

Виконання таких дисциплінарних стягнень, як звільнення з посади, пониження в спеціальному званні на один ступінь та звільнення зі служби в поліції, шляхом видання наказів по особовому складу покладається на підрозділи кадрового забезпечення (служби персоналу) територіальних органів поліції, установ та закладів поліції, а також ЗВО. [149]

Поліцейський має право оскаржити застосоване до нього дисциплінарне стягнення в порядку та строки, визначені статтею 24 коментованого Дисциплінарного статуту Національної поліції України.

Після закінчення проведення службового розслідування оригінал висновку службового розслідування та матеріали службового розслідування, сформовані у справу, а також копія наказу про накладення дисциплінарного стягнення (за наявності) передаються до канцелярії (секретаріату) органу

[149] Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України: наказ МВС України від 07.11.2018 № 893. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE32807.html (дата звернення 25.11.2018)

(підрозділу, закладу, установи) поліції, ЗВО, в якому проходить службу голова дисциплінарної комісії, що проводила службове розслідування.

У разі призначення головою дисциплінарної комісії працівника Міністерства внутрішніх справ України, керівника органу (підрозділу, закладу, установи) поліції чи ЗВО місце зберігання оригіналів матеріалів службового розслідування (справи) визначається уповноваженим керівником, що призначив службове розслідування.

Копії висновків службових розслідувань, під час проведення яких установлено факти порушення поліцейськими службової дисципліни, та копії наказів про застосування до поліцейських дисциплінарних стягнень протягом трьох робочих днів з дати затвердження (підписання) надсилаються до підрозділів кадрового забезпечення (служби персоналу) для обліку, узагальнення та долучення до особових справ поліцейських.

За результатами вивчення висновків службових розслідувань та наказів про застосування до поліцейських дисциплінарних стягнень Департаментом кадрового забезпечення Національної поліції України за наявності відповідних підстав готуються пропозиції керівникові Національної поліції України щодо скасування або пом'якшення накладеного дисциплінарного стягнення чи застосування суворішого дисциплінарного стягнення.

Додаток до Порядку проведення
службових розслідувань у Національній поліції України
(пункт 14 розділу V) [150]

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ

_____

(найменування підрозділу, працівник якого отримує пояснення)

ПОЯСНЕННЯ

___ _____ 20__ р. м. _____

Я, _____,

(посада, звання, прізвище, ініціали особи, яка отримує пояснення)

отримав пояснення від _____

(звання особи, від якої отримується пояснення)

1. Прізвище _____

2. Ім'я, по батькові _____

[150] Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України: наказ МВС України від 07.11.2018 № 893. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE32807.html (дата звернення 25.11.2018)

3. Дата народження _____

4. Місце народження _____

_____

5. Освіта _____

6. Сімейний стан _____

7. Місце роботи, посада _____

8. Місце проживання _____

_____

9. Період служби в поліції та період перебування на посаді _____

З вимогами статті 63 Конституції України (особа не несе відповідальності за відмову давати показання

або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом) ознайомлений.

_____

(підпис)

Я, _____, даю свою згоду на обробку та використання

(прізвище, ініціали особи, від якої отримується пояснення)

в службових документах органу (підрозділу) поліції моїх персональних даних у порядку, передбаченому Законом України "Про захист персональних даних".

_____

(підпис)

З приводу поставлених запитань можу пояснити таке: _____

_____

_____

(підпис, прізвище, ініціали особи, яка надала пояснення)

_____

підпис, прізвище, ініціали особи, яка отримала пояснення)

Стаття 15. *Дисциплінарні комісії*

1. Проведення службових розслідувань за фактом порушення поліцейським службової дисципліни здійснюють дисциплінарні комісії.

2. Дисциплінарні комісії формуються з поліцейських та працівників поліції, які мають відповідні знання та досвід, необхідні для ефективного проведення службового розслідування.

3. До складу дисциплінарних комісій можуть також включатися представники громадськості, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет.

4. Забороняється включення до складу дисциплінарної комісії осіб, які є підлеглими поліцейського, стосовно якого призначено службове розслідування, осіб, які сприяли вчиненню або приховуванню дисциплінарного проступку, та осіб, зацікавлених у результатах розслідування. У разі виникнення таких обставин член дисциплінарної комісії зобов'язаний негайно письмово повідомити про це керівнику, який призначив службове розслідування.

5. Кожна посадова особа поліції відповідно до своїх повноважень зобов'язана сприяти проведенню службового розслідування.

6. Посадові особи, які перешкоджають діям дисциплінарної комісії, притягаються до відповідальності в порядку, встановленому законодавством.

7. Порядок утворення дисциплінарних комісій та їх повноваження визначаються Міністерством внутрішніх справ України.

8. У разі проведення службового розслідування стосовно заступників керівника Національної поліції України чи керівників територіальних органів Національної поліції України до складу дисциплінарної комісії можуть включатися працівники Міністерства внутрішніх справ України.

9. Уповноважений член дисциплінарної комісії, що проводить службове розслідування, має право:

1) одержувати пояснення щодо обставин справи від поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, та від інших осіб;

2) одержувати в органах, закладах, установах поліції та їхніх підрозділах чи за запитом в інших органах державної влади та органах місцевого самоврядування необхідні документи або їх копії та долучати до матеріалів справи;

3) отримувати консультації спеціалістів з питань, що стосуються службового розслідування.

10. За рішенням керівника, який призначив службове розслідування, розгляд справи може здійснюватися дисциплінарною комісією у відкритому засіданні. У такому разі поліцейський, який притягається до відповідальності, у письмовій формі не пізніше ніж за три дні

повідомляється про час, дату та місце розгляду справи дисциплінарною комісією.

11. У разі відсутності поліцейського на службі дисциплінарна комісія викликає його для участі в засіданні комісії. Виклик надсилається рекомендованим листом з повідомленням на адресу місця проживання поліцейського, що зазначена в його особовій справі. Виклик надсилається з таким розрахунком, щоб поліцейський, який викликається, мав не менше двох діб для прибуття на засідання дисциплінарної комісії.

12. Фактом, що підтверджує отримання або неотримання поліцейським виклику, є отримання органом, що проводить службове розслідування, поштового повідомлення про вручення або про відмову від отримання такого виклику чи повернення поштового відправлення з позначкою про невручення.

13. Поліцейський, який з поважних причин не може прибути на засідання дисциплінарної комісії, зобов'язаний не менше ніж за добу до визначеного часу повідомити про це дисциплінарну комісію з наданням підтвердних документів.

14. Якщо поліцейський, викликаний на засідання дисциплінарної комісії у визначеному цією статтею порядку, не з'явився та не повідомив про причини свого неприбуття, він вважається належним чином повідомленим. У такому разі засідання дисциплінарної комісії проводиться без його участі.

15. За результатами проведеного службового розслідування дисциплінарна комісія приймає рішення у формі висновку.

Дисциплінарні комісії як суб'єкт юрисдикційної діяльності створюються практично у всіх органах державної влади, органах місцевого самоврядування, недержавних самоврядних інститутах тощо. В деяких органах створюються кваліфікаційно-дисциплінарні комісії, наприклад, кваліфікаційно-дисциплінарні комісії суддів, прокурорів, адвокатури), дисциплінарна комісія з розгляду дисциплінарних справ стосовно державних службовців тощо.[151]

---

[151] Про прокуратуру України: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII: // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18 (дата звернення 15.11.2018)

Положення про порядок роботи Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів від 27.04.2017. URL: http://www.kdkp.gov.ua/ua/dokuments_vkp.html (дата звернення 15.11.2018)

Щодо порядку застосування до державних службовців дисциплінарних стягнень: Роз'яснення Національного агентства України з питань державної служби від 15.09.2017 № 31-р/з. URL: https://nads.gov.ua/sites/default/files/imce/31-r-z_001.pdf (дата звернення 15.11.2018)

Дисциплінарна комісія створюється за письмовим наказом Міністра внутрішніх справ України, службової особи поліції або ректора закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських, наділених повноваженнями із застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення (далі - уповноважений керівник), одночасно з прийняттям рішення про призначення службового розслідування.

Комісія утворюється у складі не менше трьох осіб, з яких визначається голова дисциплінарної комісії. У разі призначення службового розслідування за відомостями про скоєння поліцейським дисциплінарного проступку, що потребує значного обсягу дій, зокрема опитування великої кількості поліцейських та інших осіб, витребування та аналізу значного обсягу матеріалів, уповноважений керівник може призначати заступника голови дисциплінарної комісії. Головою дисциплінарної комісії, утвореної в поліції, може бути лише поліцейський.

Комісія створюється із числа поліцейських та інших працівників органу (підрозділу) поліції, де призначено службове розслідування, або працівників інших органів (підрозділів) поліції за наявності згоди їх керівників, які мають відповідні знання та досвід служби (роботи) в поліції та відповідну фахову підготовку щодо предмета проведення службового розслідування.[152]

До складу дисциплінарних комісій можуть включатися представники громадськості, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет

Як зазначає Нестерович В.Ф., громадськість – це організована сукупність фізичних та юридичних осіб приватного права, яка на добровільних засадах бере участь у процесі підготовки та прийняття органами публічної влади нормативно-правових актів, а також здійснює контроль за їх виконанням з метою захисту прав, свобод та законних інтересів.[153]

Регламент кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону від 16.02.2013. № 77. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/reglamenti/reglament-kdka.pdf (дата звернення 15.11.2018)

Регламент Вищої кваліфікаційної комісії суддів України: затверджено рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 13.10.2016. № 81/зп-16. URL: https://vkksu.gov.ua/userfiles/doc/reglament2018.pdf (дата звернення 15.11.2018)

[152] Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України: Наказ МВС України від 07.11.2018 № 893 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1356-18 (дата звернення 23.11.2018)

[153] Нестерович В.Ф. Вплив громадськості на прийняття нормативно-правових актів: проблеми конституційної теорії та практики: Монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2014. 736 с. с. 91

Щодо визначення таких якостей представників громадськості, як «бездоганна репутація, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет» пропонуємо варіанти застосування вказаних визначень у чинному законодавстві.

Бездоганна ділова репутація – сукупність підтвердженої інформації про фізичну особу, що дає можливість зробити висновок про відповідність її діяльності вимогам законодавства, а також про відсутність судимості, яка не знята або не погашена в установленому законом порядку.[154]

Про високі професійні та моральні якості члена дисциплінарної комісії може свідчити: виявлення поваги до гідності кожної людини, справедливе та неупереджене ставлення до кожного, незважаючи на расову чи національну приналежність, мову, стать, вік, віросповідання, політичні чи інші переконання, майновий стан, соціальне походження чи статус, освіту, місце проживання, сексуальну орієнтацію або іншу ознаку; доброзичливе, відкрите, уважне і ввічливе ставлення; контроль за своєю поведінкою, почуттями та емоціями; дотримання норм ділового мовлення, не допущення використання ненормативної лексики тощо.

Суспільний авторитет як якість означає загальновизнане значення, вплив. Наявність визнаного авторитету у людини дозволяє йому володіти впливом на тих, хто визнає його авторитет. Авторитет (лат. – влада, вплив) визначається також як значущість, якою володіють індивіди, суспільні групи, соціальні інститути та організації, що не потребують постійному її підтвердженні, в її доказі на ділі. Носій авторитету володіє певним набором властивостей і якостей, які самі по собі знайшли широке громадське визнання. Традиційно передбачається допустимість виділення формального (обумовленого адміністративним становищем особи) і неформального авторитету. Неформальний авторитет здійснює свій вплив на розвиток подій у вигляді соціально-психологічних механізмів, а не владного ресурсу. Прийнято також говорити про можливості володіння моральним, політичним, релігійним авторитетом тощо.

Коментованою статтею забороняється включення до складу дисциплінарної комісії осіб, які є підлеглими поліцейського, стосовно якого призначено службове розслідування, осіб, які сприяли вчиненню або приховуванню дисциплінарного проступку, та осіб, зацікавлених у результатах розслідування.

---

[154] Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 14.10.2014 № 1702-VII**.** // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL:http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18/ed20141014#n9 (дата звернення 24.11.2018)

Особи, які є підлеглими поліцейського – це особи, які виконують службові (трудові) обов'язки в органах та підрозділах Національної поліції України і перебувають з ним у відносинах підпорядкованості.

Сприяння вчиненню дисциплінарного проступку порадами чи вказівками полягає в наданні поліцейському або іншим співучасникам інформації щодо найбільш прийнятних місця, часу, способів вчинення правопорушення та інших обставин, яка є необхідною для реалізації спільних протиправних намірів.

Осіб, зацікавлених у результатах розслідування, на наш погляд, можна розділити на зацікавлених осіб в юридичному сенсі (особи, що мають матеріально-правовий і процесуальний інтерес по справі**,** захищають свої інтереси) або у побутовому сенсі (дружні, родинні, подружні інтереси).

Треба зазначити, що інститут співучасті не актуальний для адміністративної та дисциплінарної відповідальності, але для розуміння змісту термінів, що застосовуються у цій статті аналогію тлумачення можна визнати доцільною.

Перешкоджання діям дисциплінарної комісії полягає в тому, що такі дії порушують нормальну діяльність цього органу, підривають авторитет державної влади, впливають на ефективність функціонування всіх органів і підрозділів Національної поліції України. Перешкоджання виконанню службових обов’язків працівниками поліції ставить під загрозу забезпечення публічної безпеки, правопорядку, права, свободи і законні інтереси окремих фізичних та юридичних осіб.

Перешкоджання може здійснюватися шляхом активних дій: умовляння, шантажування, погроз, пропозицій щодо надання неправомірної вигоди, або невиконанням дій, які необхідно було здійснити (наприклад, ненадання інформації, недотримання строків виконання певних дій), а також у будь-який іншій формі впливу.

Умовляння – це прохання, поради, обіцянка надати будь-які послуги, схиляння до вчинення / невчинення членом комісії будь-яких дій, що перешкоджають прийняттю законного рішення.

Шантажування – це погроза вчинити дії щодо розголошення відомостей, які член комісії хотів би зберегти в таємниці, або які негативно впливають на репутацію особи.

Інші форми впливу - незаконна відмова у наданні певних благ, протиправне позбавлення пільг: втручання в особисте життя тощо. За деякі форми впливу (захоплення, утримання у заручниках, підкуп, погрози насильством тощо) може наставати кримінальна відповідальність.

Персональний склад дисциплінарних комісій із проведення службових розслідувань за відомостями про порушення поліцейським посадових (функціональних) обов'язків, наказів безпосереднього керівника, втрату службового посвідчення та (або) спеціального жетона (знака) формується із числа поліцейських та працівників органу (підрозділу) поліції, в якому проходить службу зазначений поліцейський.

Персональний склад дисциплінарних комісій із проведення службових розслідувань за відомостями про порушення поліцейським норм кримінального процесуального законодавства під час здійснення досудового розслідування в кримінальному провадженні формується із числа працівників органів досудового розслідування Національної поліції України.[155]

Дисциплінарна комісія під час проведення щодо поліцейського службового розслідування має право:

1) відвідувати місце скоєння можливого дисциплінарного проступку, при цьому не перешкоджати здійсненню правоохоронними органами огляду місця події в межах кримінального процесуального чи адміністративного законодавства;

2) викликати поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, а також запрошувати інших працівників органів (підрозділів) поліції, інших осіб (за їх згодою), які обізнані або мають стосунок до обставин, що стали підставою для призначення службового розслідування, й одержувати від них усні або письмові пояснення, здійснювати фіксацію технічними засобами за згодою особи, з якою проводиться бесіда, її усних пояснень, а також одержувати документи, які стосуються службового розслідування;

3) проводити одночасні опитування осіб, у поясненнях яких про обставини дисциплінарного проступку є суттєві розбіжності. Одночасне опитування проводиться за згодою опитуваних осіб, про його проведення складається довідка;

4) одержувати в органах, закладах, установах поліції та їх підрозділах чи за запитом в інших органах державної влади та органах місцевого самоврядування необхідні документи або їх копії та долучати до матеріалів службового розслідування;

---

[155] Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України: Наказ МВС України від 07.11.2018 № 893 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1356-18 (дата звернення 23.11.2018)

5) вивчати документи, що мають стосунок до службового розслідування, у разі потреби знімати з них копії і долучати до матеріалів службового розслідування;

6) користуватися в установленому порядку базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України, Національної поліції України та інших органів державної влади;

7) залучати в разі потреби відповідних фахівців і отримувати консультації спеціалістів з питань, що стосуються службового розслідування;

8) у разі перешкоджання посадовими особами поліції проведенню службового розслідування шляхом подання письмового рапорту (заяви) доповідати про це уповноваженому керівнику, який його призначив, для ініціювання питання призначення службового розслідування щодо такої особи;

9) у разі необхідності проведення значного обсягу дій звертатися з рапортом до керівника, який призначив службове розслідування, про продовження строку службового розслідування та (або) додаткове залучення працівників з метою своєчасного його завершення. [156]

Дисциплінарна комісія створюється на строк проведення службового розслідування. Вона розпочинає свою діяльність із моменту видання уповноваженим керівником письмового наказу про призначення службового розслідування, в якому зазначається інформація про створення дисциплінарної комісії, призначення її голови та затвердження персонального складу.

Її повноваження припиняються в день затвердження уповноваженим керівником висновку службового розслідування.

У разі прийняття уповноваженим керівником рішення про продовження строків проведення службового розслідування повноваження дисциплінарної комісії продовжуються одночасно з виданням письмового наказу про продовження строку проведення службового розслідування.

Стаття 16. *Строки проведення службового розслідування*

1. Службове розслідування проводиться та має бути завершено не пізніше одного місяця з дня його призначення керівником.

2. У разі потреби за вмотивованим письмовим рапортом (доповідною запискою) голови дисциплінарної комісії, утвореної для проведення

---

[156] Положення про дисциплінарні комісії в Національній поліції України: Наказ МВС України від 07.11.2018 № 893 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1356-18 (дата звернення 23.11.2018)

службового розслідування, його строк може бути продовжений наказом керівника, який призначив службове розслідування, або його прямим керівником, але не більш як на один місяць. При цьому загальний строк проведення службового розслідування не може перевищувати 60 календарних днів.

3. До строку проведення службового розслідування не зараховується документально підтверджений час перебування поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, у відрядженні, на лікарняному (у період тимчасової непрацездатності) або у відпустці.

4. Службове розслідування вважається завершеним у день затвердження керівником, який призначив службове розслідування, чи особою, яка його заміщує, висновку за результатами службового розслідування. Якщо закінчення строку проведення службового розслідування припадає на вихідний чи інший неробочий день, останнім днем строку є перший після нього робочий день.

Метою службового розслідування, як визначено у ст. 14 Дисциплінарного статуту Національної поліції України, є своєчасне, повне та об'єктивне з'ясування всіх обставин вчинення поліцейським дисциплінарного проступку, встановлення причин і умов його вчинення, вини, ступеня тяжкості дисциплінарного проступку, розміру заподіяної шкоди та підготовка пропозицій щодо усунення причин вчинення дисциплінарних проступків (*детальніше див. коментар до статті 14*).

Зрозуміло, що з'ясування зазначених обставин потребує певного часу, протягом якого проводиться збирання, перевірка та оцінка матеріалів і відомостей про дисциплінарний проступок поліцейського. Відтак частиною першою коментованої статті для проведення службового встановлено як загальне правило ***місячний строк.***

Визначення чітких строків для здійснення дисциплінарного провадження є певною ***гарантією законності та обґрунтованості*** притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності.

В теорії адміністративного права прийняття рішень протягом розумного часу розглядається як один із провідних принципів належної адміністрації[157], завдяки яким створюється механізм забезпечення реалізації гарантованих Конституцією України прав і свобод людини і громадянина.

Діяльність щодо накладення дисциплінарного стягнення є одним із

---

[157] Пухтецька А.А. Принципи адміністративного права: адміністративно-правові та євроінтеграційні аспекти оновлення змісту та практики застосування: монографія. Х.: ПП Панов. 2016. С. 170.

видів управлінських процедур, тому для неї зазначені принципи також є визначальними. Важливість точного визначення строків службового розслідування обумовлена не тільки окресленням тривалості здійснення відповідних процедурних дій, але й у зв'язку з можливим настанням певних юридичних наслідків для поліцейського, які діють саме протягом строку проведення розслідування.

Зокрема на цей час поліцейського може бути відсторонено від виконання службових обов'язків (посади), внаслідок чого у нього вилучається службове посвідчення, спеціальний нагрудний знак, табельна вогнепальна зброя та спеціальні засоби (*детальніше див. коментар до статті 17*).

Про обґрунтованість встановлення саме місячного строку для проведення службового розслідування свідчать загальні засади здійснення дисциплінарного провадження. Наприклад, ст. 71 Закону України «Про державну службу»[158], який з багатьох питань є базовим для публічної служби в цілому, передбачає таку ж тривалість службового розслідування стосовно державних службовців. Подібні норми діють і в провадженнях в справах про дисциплінарні проступки інших публічних службовців (наприклад, військовослужбовців[159], суддів[160] тощо).

У правовому регулюванні будь яких строків, крім їх тривалості, завжди важливим є чітке, однозначне визначення ***моменту початку їх перебігу і моменту закінчення.*** Частиною першою коментованої статті початком перебігу строку дисциплінарного провадження встановлено день його призначення відповідним керівником, тобто день, коли відповідний керівник, якому надані повноваження із застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення, видав письмовий наказ (*детальніше див. коментар до статті 14*).

Хоча коментованою статтею встановлено місячний строк для проведення службового розслідування щодо дисциплінарного проступку поліцейського, але цей термін є максимальним, тобто це не означає, що зазначене розслідування має тривати саме місяць. Службове розслідування може закінчитись і раніше, якщо здійснено всі необхідні дії, що становлять його зміст.

Частиною другою коментованої статті передбачено можливість

---

[158] Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 4. Ст. 43.

[159] Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999 № 551-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 22-23. Ст. 197.

[160] Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 7-8. Ст. 50.

продовження строку проведення службового розслідування. Для цього встановлено кілька вимог.

По-перше, таке продовження допускається ***у разі потреби,*** тобто якщо службове розслідування неможливо завершити у місячний строк з об'єктивних причин, інакше кажучи, існують реальні, об'єктивні перешкоди для виконання дій, необхідних для повного та об'єктивного з'ясування всіх обставин вчинення поліцейським дисциплінарного проступку, для чого це розслідування й здійснюється.

По-друге, підставою для прийняття рішення про продовження зазначеного строку ***є вмотивований письмовий рапорт (доповідна записка) голови дисциплінарної комісії, утвореної для проведення службового розслідування.*** Вмотивованість у даному випадку означає наведення і обґрунтування причин, які перешкоджають завершенню службового розслідування в місячний строк (наприклад, хвороба члена дисциплінарної комісії, який здійснював певні дії, його тривала відсутність з поважних причин, необхідність проведення певних додаткових перевірок, досліджень тощо).

По-третє, рішення про продовження строку проведення службового розслідування може прийняти лише *керівник, який його призначив, або прямий керівник останнього* (*детальніше див. коментар до статті 2*).

По-четверте, про продовження строку проведення службового розслідування відповідний керівник видає ***окремий наказ.***

По-п'яте, строк проведення службового розслідування може бути продовжено ***не більш як на один місяць. При цьому загальний строк його проведення не може перевищувати 60 календарних днів.*** Реально це означає, що якщо місяць, протягом якого тривала основна частина службового розслідування, мав 31 день, то його строк може бути продовжено ще на 29 днів, тобто це може бути неповний місяць, що відповідає формулі «не більш як на один місяць».

Визначені у частині другій коментованої статті 60 календарних днів надаються для проведення службового розслідування, реально його тривалість від моменту призначення до завершення може бути більшою.

Саме таке правило встановлено у частині третій даної статті, відповідно до якої до строку проведення службового розслідування не зараховується час перебування поліцейського, стосовно якого воно проводиться, у відрядженні, на лікарняному (у період тимчасової непрацездатності) або у відпустці.

Це означає, що на час, коли поліцейський відсутній з поважних причин, службове розслідування не проводиться, тобто зупиняється

(переривається), тому до строку його проведення цей час не включається.

Варто звернути увагу на перелік поважних причин, через які службове розслідування зупиняється. Цей перелік є вичерпним, тобто інші можливі поважні причини (наприклад, певні сімейні обставини тощо) на проведення службового розслідування не впливають:

10) перебування поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, у відрядженні;

11) перебування поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, на лікарняному (у період тимчасової непрацездатності);

12) перебування поліцейського, стосовно якого проводиться службове розслідування, у відпустці.

Кожна з цих обставин має бути ***підтверджена документально.*** Так, підтвердженням перебування у відрядженні є посвідчення про відрядження з відмітками про час вибуття у відрядження і час прибуття з нього. Тимчасову непрацездатність із зазначенням її тривалості підтверджує листок непрацездатності (лікарняний листок), виданий у встановленому порядку[161]. Час перебування у відпустці (чергові, короткострокові, канікулярні, творчі тощо[162]) може бути підтверджено витягом із відповідного наказу.

Завершальним етапом службового розслідування є фіксування його результатів[163], для чого оформляється відповідний висновок (*детальніше див. коментар до статті 19*).

Висновок за результатами службового розслідування затверджується керівником, який його призначив, чи особою, яка його заміщує. Саме ***день затвердження висновку*** (фактично, дата підписання висновку керівником) вважається ***днем завершення службового розслідування.***

Закон допускає випадки, коли закінчення строку проведення службового розслідування припадає на вихідний чи інший неробочий день (це може бути, зокрема святковий день)[164]. У таких випадках останнім днем строку проведення службового розслідування є перший після нього робочий день.

Момент завершення службового розслідування має важливе значення для подальшого здійснення дисциплінарного провадження. Зокрема день затвердження висновку за результатами службового розслідування за фактом

---

[161] Служба Нацполіції і страховий стаж для лікарняних. URL: https://www.kadrovik01.com.ua/question/409-slujba-natspolts-strahoviy-staj-dlya-lkarnyanih (дата звернення 24.11.2018)

[162] Дисциплінарно-деліктне право України: навч. посіб.; за заг. ред.. Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова ; Запоріз. нац.. ун-т. К. : Ін Юре, 2016. С. 264.

[163] Там само. С. 256.

[164] Неробочі дні в Україні. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Неробочі_дні_в_Україні (дата звернення 24.11.2018)

вчинення дисциплінарного проступку визнається днем його виявлення (*детальніше див. коментар до статті 21*), з якого розпочинається відлік строку накладення дисциплінарного стягнення.

Стаття 17. *Відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади)*

1. Відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади) є тимчасовим заходом на час проведення службового розслідування та може бути застосовано до поліцейського у разі, якщо обставини виявленого дисциплінарного проступку унеможливлюють виконання посадових (функціональних) обов'язків ним або іншим поліцейським, а також якщо виконання поліцейським посадових (функціональних) обов'язків перешкоджає встановленню обставин виявленого дисциплінарного проступку.

2. Відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади) оформляється письмовим наказом керівника, до повноважень якого належить призначення на посаду та звільнення з посади поліцейського, та не може перевищувати строку, передбаченого для проведення службового розслідування або зазначеного в рішенні суду.

3. Поліцейський має право ознайомитися та отримати копію наказу про відсторонення його від виконання службових обов'язків (посади).

4. Відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади) без видання письмового наказу керівника допускається у разі появи на роботі у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів, або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, та відмови поліцейського від проходження в установленому порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або на вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції.

5. Відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади) у разі вчинення ним корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією, здійснюється відповідно до Закону України «Про запобігання корупції».

6. Поліцейський, якому повідомлено про підозру у вчиненні ним злочину у сфері службової діяльності, підлягає відстороненню від виконання службових обов'язків (посади) в порядку, визначеному законом.

7. На період відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади) у поліцейського вилучається службове посвідчення, спеціальний нагрудний знак, табельна вогнепальна зброя та спеціальні засоби.

8. Під час відсторонення від виконання службових обов'язків (посади) поліцейський зобов'язаний перебувати на робочому місці, визначеному керівником, до повноважень якого належить призначення на посаду та звільнення з посади поліцейського, та сприяти проведенню службового розслідування.

Стаття, що коментується, присвячена такому правовому заходу як відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади). Застосування зазначеного заходу не припиняє правовідносини з проходження служби в Національній поліції України, оскільки громадянин України не перестає бути поліцейським, а також не змінює їх, оскільки ніяких змін посади, місця служби тощо при відстороненні не відбувається. При відстороненні поліцейського від виконання службових обов'язків (посади) відбувається лише тимчасове недопущення його до виконання обов'язків за займаною посадою. За загальним правилом за особою, відстороненою від виконання службових обов'язків (посади), зберігаються всі види грошового забезпечення, які були їй визначені до відсторонення, крім премії (ч. 5 ст. 70 Закону України «Про Національну поліцію»). [165]

Слід звернути увагу на те, що стаття, яка коментується, не закріплює визначення терміну «відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади)», таке визначення містить інший нормативно-правовий акт - Закон України «Про Національну поліцію».

Так, відповідно до ч. 4 ст. 70 Закону відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків є тимчасовим недопущенням поліцейського до виконання обов'язків за займаною посадою. Взагалі ж ст. 70 Закону України «Про Національну поліцію» має назву «Відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади)» та доволі комплексно регламентує відповідне питання.

Частина 1 статті, яка коментується, передбачає, що відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади) можливо застосовувати як тимчасовий захід лише на час проведення службового розслідування. Відповідно до ст. 16 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» службове розслідування проводиться

---

[165] Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 40-41. Ст. 379

та має бути завершено не пізніше одного місяця з дня його призначення керівником. У разі потреби за вмотивованим письмовим рапортом (доповідною запискою) голови дисциплінарної комісії, утвореної для проведення службового розслідування, його строк може бути продовжений наказом керівника, який призначив службове розслідування, або його прямим керівником, але не більш як на один місяць.

При цьому загальний строк проведення службового розслідування ***не може перевищувати 60 календарних днів.*** Вищенаведене свідчить про те, що відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади) не може перевищувати 60 календарних днів.

Аналіз положень ч. 1 статті, яка коментується, дозволяє зробити висновок, що відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади) є правом, а не обов'язком відповідного керівника. Крім цього національний законодавець визначає умови за яких можливо відсторонення поліцейського: по-перше, якщо обставини виявленого дисциплінарного проступку унеможливлюють виконання посадових (функціональних) обов'язків ним або іншим поліцейським, по-друге, якщо виконання поліцейським посадових (функціональних) обов'язків перешкоджає встановленню обставин виявленого дисциплінарного проступку. Отже, лише за наявності однієї або двох вищезазначених умов поліцейського можна відсторонити від виконання службових обов'язків (посади).

Частина 2 статті, яка коментується, встановлює правила оформлення відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади). Таке відсторонення оформляється письмовим наказом керівника, до повноважень якого належить призначення на посаду та звільнення з посади поліцейського. Стаття 4 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» визначає наказ як форму реалізації службових повноважень керівника, згідно з якими визначаються мета і предмет завдання, строк його виконання та відповідальна особа. Наказ може віддаватися усно чи видаватися письмово, у тому числі з використанням технічних засобів зв'язку.

Наказ про відсторонення поліцейського повинен видаватися лише письмово. Такий наказ видається тільки керівником, до повноважень якого належить призначення на посаду та звільнення з посади поліцейського.

Стаття 47 «Призначення на посади поліцейських» Закону України «Про Національну поліцію» передбачає, що призначення на посади поліцейських здійснюють посадові особи органів (закладів, установ) поліції відповідно до

номенклатури посад, яку затверджує Міністерство внутрішніх справ України. [166]

Частина 3 ст. 63 Закону України «Про Національну поліцію» передбачає, що право на укладення від імені поліції контракту про проходження служби надається: 1) Міністрові внутрішніх справ України - з керівником поліції та його заступниками; 2) керівнику поліції - з особами, які згідно із законом та іншими нормативно-правовими актами призначаються на посади його наказами, крім осіб, право на підписання контракту з якими належить Міністру внутрішніх справ України; 3) керівнику вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських, - з курсантами та слухачами цих навчальних закладів про навчання; 4) керівникам територіальних органів поліції в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, науково-дослідних установ, ректорам (керівникам) вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, та прирівняним до них керівникам - з особами, які згідно із законом та іншими нормативно-правовими актами призначаються на посади їхніми наказами. [167]

Частина 2 статті, яка коментується, визначає максимальний строк відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади). По-перше, відсторонення не може перевищувати строку, передбаченого для проведення службового розслідування, по-друге, відсторонення не може перевищувати строку, зазначеного в рішенні суду.

Частина 3 статті, що коментується, закріплює право поліцейського на ознайомлення та отримання копії наказу про відсторонення його від виконання службових обов'язків (посади). Цьому праву кореспондує обов'язок відповідного керівника ознайомити поліцейського з наказом про відсторонення його від виконання службових обов'язків (посади) та надати копію відповідного наказу.

Частина 4 статті, що коментується, передбачає випадок коли відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади) допускається без видання письмового наказу керівника. Це відбувається у разі появи поліцейського на роботі у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів, або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, та відмови поліцейського від проходження в

[166] Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 40-41. Ст. 379

[167] Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 40-41. Ст. 379

установленому порядку огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або на вживання лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції. У зазначеному випадку відповідний наказ може віддаватися усно.

Аналіз положень ч.ч. 1 та 4 статті, що коментується, свідчить про те, що і в цьому випадку керівнику надається право на відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади), а не обов'язок.

Частина 5 коментованої статті передбачає випадок відсторонення поліцейського від виконання службових обов'язків (посади) у разі вчинення ним корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією.

Таке відсторонення здійснюється на підставі норм Закону України «Про запобігання корупції». Так, відповідно до ч. 5 ст. 65 Закону особа, щодо якої складено протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, якщо інше не передбачено Конституцією і законами України, може бути відсторонена від виконання службових повноважень за рішенням керівника органу (установи, підприємства, організації), в якому вона працює, до закінчення розгляду справи судом.[168] У разі закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, у зв'язку з відсутністю події або складу адміністративного правопорушення відстороненій від виконання службових повноважень особі відшкодовується середній заробіток за час вимушеного прогулу, пов'язаного з таким відстороненням.

Частина 6 розглядуваної статті передбачає випадок відсторонення від виконання службових обов'язків (посади) поліцейського, якому повідомлено про підозру у вчиненні ним злочину у сфері службової діяльності. У цьому випадку відсторонення поліцейського здійснюється відповідно до глави 14 «Відсторонення від посади» Кримінального процесуального кодексу України. Зокрема, таке відсторонення здійснюється на підставі рішення слідчого судді під час досудового розслідування чи суду під час судового провадження на строк не більше двох місяців.

Частина 7 статті, що коментується, передбачає необхідність вилучення у поліцейського на період його відсторонення від виконання службових обов'язків (посади) службового посвідчення, спеціального нагрудного знаку, табельної вогнепальної зброї та спеціальних засобів.

---

[168] Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18 (дата звернення 12.11.2018)

Службове посвідчення та спеціальний нагрудний знак поліцейського, відстороненого від виконання службових обов'язків (посади), зберігаються в його безпосереднього керівника. Табельна вогнепальна зброя та спеціальні засоби поліцейського, відстороненого від виконання службових обов'язків (посади), зберігаються в черговій частині органу (закладу, установи), де проходить службу поліцейський.

Частина 8 статті, що коментується, встановлює обов'язок поліцейського під час відсторонення його від виконання службових обов'язків (посади) перебувати на робочому місці, визначеному керівником, до повноважень якого належить призначення на посаду та звільнення з посади поліцейського.

Під робочим місцем у цьому випадку потрібно розуміти, передусім, кабінет у органі (закладі, установі), де проходить службу поліцейський. Під час відсторонення поліцейський не виконує свої службові обов'язки за посадою, однак зобов'язаний сприяти проведенню службового розслідування (давати усні чи письмові пояснення, подавати документи, які мають значення для проведення службового розслідування тощо).

Необхідно відзначити, що поліцейський вважається відстороненим від виконання службових обов'язків з дня видання відповідного наказу до дня видання наказу про допуск до виконання службових обов'язків за займаною посадою. У разі якщо поліцейського, відстороненого від виконання службових обов'язків (посади), звільнено зі служби в поліції до дня видання наказу про допуск до виконання службових обов'язків за займаною посадою, він вважається таким, що був відсторонений від виконання службових обов'язків за посадою до дня звільнення зі служби в поліції.

Протягом періоду, коли поліцейського відсторонено від виконання службових обов'язків (посади), призначення такої особи на будь-яку іншу посаду заборонено.

Якщо поліцейського відсторонено від виконання службових обов'язків (посади), його можуть допустити до виконання службових обов'язків за займаною посадою або призначити на іншу посаду лише після скасування підстави відсторонення та видання відповідного наказу (ч.ч. 6 та 7 ст. 70 Закону України «Про Національну поліцію»). [169]

Стаття 18. *Забезпечення поліцейському права на захист*

1. Під час проведення службового розслідування поліцейський має право на захист, що полягає в наданні йому можливості надавати письмові

[169] Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 40-41. Ст. 379

пояснення щодо обставин вчинення дисциплінарного проступку та докази правомірності своїх дій.

2. Поліцейський, стосовно якого проводиться службове розслідування, має право:

1) надавати пояснення, подавати відповідні документи та матеріали, що стосуються обставин, які досліджуються;

2) подавати клопотання про отримання і залучення до матеріалів розслідування нових документів, отримання додаткових пояснень від осіб, які мають відношення до справи;

3) ознайомлюватися з матеріалами, зібраними під час проведення службового розслідування, робити їх копії за допомогою технічних засобів з урахуванням обмежень, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, законами України «Про захист персональних даних», «Про державну таємницю» та іншими законами;

4) подавати скарги на дії осіб, які проводять службове розслідування;

5) користуватися правничою допомогою.

3. Поліцейський, стосовно якого проводиться службове розслідування, має право відмовитися від надання пояснень. Факт такої відмови фіксується шляхом складення акта, що підписується членом дисциплінарної комісії, присутнім під час відмови, та іншими особами, присутніми під час відмови.

4. Отримання пояснень від поліцейського, який перебуває у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння, не допускається, а підлягає відкладенню до його протверезіння.

5. Отримання пояснень від поліцейського, який перебуває на чергуванні або патрулюванні, здійснюється лише після закінчення ним чергування, патрулювання або заміни його іншим поліцейським.

6. У разі відсутності поліцейського на службі дисциплінарна комісія викликає його для надання пояснень. Виклик для надання пояснень надсилається рекомендованим листом з повідомленням на адресу місця проживання поліцейського, що зазначена в його особовій справі.

7. Виклик про надання пояснень надсилається з таким розрахунком, щоб поліцейський, який викликається, мав не менше двох діб для прибуття на засідання дисциплінарної комісії.

8. Фактом, що підтверджує отримання або неотримання поліцейським виклику про надання пояснень, є отримання органом, що проводить службове розслідування, поштового повідомлення про вручення або про відмову від отримання такого виклику чи повернення поштового відправлення з позначкою про невручення.

9. Поліцейський, який з поважних причин не може прибути для надання пояснень, зобов'язаний не менше ніж за добу до визначеного часу повідомити про це дисциплінарну комісію з наданням підтвердних документів.

10. Якщо поліцейський, викликаний для надання пояснень у визначеному цією статтею порядку, не з'явився та не повідомив про причини свого неприбуття, він вважається таким, що відмовився від надання пояснень.

11. Отримання пояснень від поліцейського, який перебуває під вартою, здійснюється через адміністрацію місця ув'язнення шляхом його повідомлення про необхідність надіслати пояснення на зазначену дисциплінарною комісією адресу.

12. Представником поліцейського може бути адвокат, повноваження якого підтверджені копією свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, ордером та копією договору із представником. Представник користується правами поліцейського, щодо якого проводиться службове розслідування, крім прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо поліцейським і не може бути доручена представнику, а також користується правами з урахуванням обмежень, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, законами України «Про захист персональних даних», «Про державну таємницю» та іншими законами, з моменту надання дисциплінарній комісії підтвердних документів.

Правову основу застосування процедури захисту поліцейського, в першу чергу, становлять ***норми Конституції України***, відповідно до змісту яких:

1) Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

2) Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

3) Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

4) Кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

5) Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

6) Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.[170]

Крім цього чинним законом України «Про Національну поліцію» (стаття 62) встановлюються такі **гарантії професійної діяльності поліцейського:**

- поліцейський у повному обсязі користується гарантіями соціального та правового захисту, передбаченими цим Законом та іншими актами законодавства;
- поліцейський захищає свої права, свободи та законні інтереси всіма способами, що передбачені законом.[171]

Закріплення прав поліцейських щодо надання доказів своїх правомірних дій, є важливою гарантією забезпечення законності проведення службового розслідування.

Під доказами, які може надавати поліцейський слід розуміти є фактичні дані, отримані у законному порядку, на підставі яких дисциплінарна комісія встановлює наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для проведення службового розслідування. Джерелами таких доказів можуть бути пояснення поліцейського, показання інших осіб, речові докази, документи, висновки експертів.

При наданні доказів поліцейському варто звертати на їх належність та допустимість.

Належними є докази, які прямо чи непрямо підтверджують існування чи відсутність обставин, що підлягають доказуванню у процесі службового розслідування, та інших обставин, які мають значення для нього, а також достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів. *Допустимими* є докази, які отримані у порядку встановленому чинним законодавством України.

При визначенні допустимості та належності доказів члени дисциплінарної комісії можуть керуватися положеннями Кримінального процесуального кодексу та Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Під час проведення службового розслідування поліцейський має право ознайомлюватися з матеріалами, зібраними під час проведення службового

---

[170] Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення 13.05.2018)

[171] Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19 (дата звернення 12.11.2018)

розслідування, робити їх копії за допомогою технічних засобів з урахуванням обмежень, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, законами України «Про захист персональних даних», «Про державну таємницю» та іншими законами.

Такі обмеження можуть мати речі і документи, що містять охоронювану законом таємницю, а саме:

- інформацію, що знаходиться у володінні засобу масової інформації або журналіста і надана їм за умови нерозголошення авторства або джерела інформації;
- відомості, які можуть становити лікарську таємницю;
- відомості, які можуть становити таємницю вчинення нотаріальних дій;
- конфіденційну інформацію, в тому числі таку, що містить комерційну таємницю;
- відомості, які можуть становити банківську таємницю;
- особисте листування особи та інші записи особистого характеру;
- інформацію, яка знаходиться в операторів та провайдерів телекомунікацій, про зв'язок, абонента, надання телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо;
- персональні дані особи, що знаходяться у її особистому володінні або в базі персональних даних, яка знаходиться у володільця персональних даних;
- державну таємницю.[172] [173]

Згідно із положеннями Закону України ***«Про державну таємницю»*** до неї, зокрема, відноситься наступна інформація у сфері державної безпеки та охорони правопорядку:

- про особовий склад органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність або розвідувальну чи контррозвідувальну;
- про засоби, зміст, плани, організацію, фінансування та матеріально-технічне забезпечення, форми, методи і результати оперативно-розшукової, розвідувальної і контррозвідувальної діяльності; про осіб, які співпрацюють або раніше співпрацювали на конфіденційній основі з органами, що проводять таку діяльність; про склад і конкретних осіб, що є негласними

---

[172] Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення 12.11.2018)

[173] Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17 (дата звернення 12.11.2018)

штатними працівниками органів, які здійснюють оперативно-розшукову, розвідувальну і контррозвідувальну діяльність;

- про організацію та порядок здійснення охорони адміністративних будинків та інших державних об'єктів, посадових та інших осіб, охорона яких здійснюється відповідно до Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб»;
- про систему урядового та спеціального зв'язку;
- про системи та засоби криптографічного захисту секретної інформації, їх розроблення, виробництво, технологію виготовлення та використання;
- про державні шифри, їх розроблення, виробництво, технологію виготовлення та використання;
- про організацію режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, державні програми, плани та інші заходи у сфері охорони державної таємниці;
- про організацію, зміст, стан і плани розвитку технічного захисту секретної інформації;
- про інші засоби, форми і методи охорони державної таємниці.[174]

Важливими положеннями статті, які потребують додаткового коментування є пункти та 12, відповідно до яких поліцейський має ***право користуватися правничою допомогою,*** а представником поліцейського може бути адвокат, повноваження якого підтверджені копією свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, ордером та копією договору із представником.

Конституційне право кожного на правову допомогу за своєю суттю є гарантією реалізації, захисту та охорони інших прав і свобод людини і громадянина, і в цьому полягає його соціальна значимість. Серед функцій такого права у суспільстві слід окремо виділити превентивну, яка не тільки сприяє правомірному здійсненню особою своїх прав і свобод, а й, насамперед, спрямована на попередження можливих порушень чи незаконних обмежень прав і свобод людини і громадянина з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб.

Правова допомога є багатоаспектною, різною за змістом, обсягом та формами і може включати консультації, роз'яснення, складення позовів і

---

[174] Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 № 3855-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12 (дата звернення 12.11.2018)

звернень, довідок, заяв, скарг, здійснення представництва, зокрема в судах та інших державних органах, захист від обвинувачення тощо. Право на правову допомогу – це гарантована державою можливість кожної особи отримати таку допомогу в обсязі та формах, визначених нею, незалежно від характеру правовідносин особи з іншими суб'єктами права.[175]

Останні зміни, що були внесені до Конституції України, сформулювали право особи на захист таким чином, замість терміну «правова допомога» на теперішній час використовується поняття «право на професійну правничу допомогу».

Термін «професійна правнича допомога» має на увазі те, що таку допомогу надає адвокат, адже згідно чинному законодавству України адвокатська діяльність – незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту.[176]

Що ж до терміну, «правничий» то заміна терміну «правова допомога» на «правнича допомога» обумовлена стандартами української мови, які визначають, що прикметник, застосовуваний для позначення відповідного виду допомоги, походить від іменника, що позначає саму професію особи, яка надає таку допомогу. Іменником для позначення особи, яка надає послуги у сфері права (у юридичній сфері), є слово «правник». Отже, саме особи, що належать до правничої професії, надають професійну правничу допомогу. Більш того, терміни правовий – правничий – правний – юридичний є родовидовими синонімами.[177]

Отже, ***право на професійну правничу допомогу***, що зафіксована в пункті 12 коментованої статті – це гарантована Основним Законом держави можливість поліцейського отримати високоякісні правничі послуги, які може забезпечити лише професійний адвокат, який пройшов спеціальну підготовку, а не будь-яка інша особа.

Фактично держава гарантує, що допомога буде надана адвокатом, який матиме необхідний рівень професійної підготовки, буде пов'язаний правилами професійної етики, законодавчими вимогами доступу до професії

---

[175] Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) від 30.09.2009 № 23-рп/2009 (справа N 1-23/2009) // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09 (дата звернення 11.11.2018)

[176] Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17 (дата звернення 11.11.2018)

[177] Артикуца Н. В. Основи вчення про юридичний термін і юридичну термінологію: [препринт]. 2007. URL: https://goo.gl/R7jFPP (дата звернення 11.11.2018)

та нестиме відповідальність за неналежне виконання ним свого професійного обов'язку, що сприятиме реалізації принципу верховенства права.

Відмітимо, що повноваження адвоката, як представника поліцейського мають бути підтверджені копією свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, ордером та копією договору із представником.

Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» особі, яка склала присягу адвоката України, радою адвокатів регіону у день складення присяги безоплатно видаються свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю та посвідчення адвоката України. Свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю і посвідчення адвоката України не обмежуються віком особи та є безстроковими.[178]

Документами, що посвідчують повноваження адвоката на надання правової допомоги, можуть бути: договір про надання правової допомоги; довіреність; ордер; доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги.

Ордер – це письмовий документ, що посвідчує повноваження адвоката на надання правової допомоги. Ордер видається адвокатом, адвокатським бюро або адвокатським об’єднанням та повинен містити підпис адвоката.

Договір про надання правової допомоги укладається в письмовій формі. Крім того, він може вчинятися усно у випадках:

1) надання усних і письмових консультацій, роз’яснень із правових питань з подальшим записом про це в журналі та врученням клієнту документа, що підтверджує оплату гонорару (винагороди);

2) якщо клієнт невідкладно потребує надання правової допомоги, а укладення письмового договору за конкретних обставин є неможливим - з подальшим укладенням договору в письмовій формі протягом трьох днів, а якщо для цього існують об’єктивні перешкоди - у найближчий можливий строк.

Відмітимо, що укладення та змісту контрактів (договорів) з адвокатами, які надають безоплатну правову допомогу, встановлюються законом, що регулює порядок надання безоплатної правової допомоги.[179]

Важливо зазначити також те, що запропонована Дисциплінарним статутом формула представництва інтересів поліцейського адвокатом не заперечує права поліцейського на ***загальну правничу допомогу***, що

---

[178] Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17 (дата звернення 11.11.2018)

[179] Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17 (дата звернення 11.11.2018)

передбачена пунктом 5 коментованої статті, у тому числі й безоплатну, яку можуть надавати інші, крім професійних адвокатів, фахівці-правники.

Порядок надання загальної правничої допомоги врегульовано нормами закону України «Про безоплатну правову допомогу».[180]

Право на безоплатну правову допомогу – гарантована Конституцією України можливість громадянина України, іноземця, особи без громадянства, у тому числі біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту, отримати в повному обсязі безоплатну первинну правову допомогу, а також можливість певної категорії осіб отримати безоплатну вторинну правову допомогу.

Стосовно поліцейського, то мова повинна вестися стосовно його права на надання саме безоплатної первинної правової допомоги, адже на неї мають усі особи, які перебувають під юрисдикцією України.

Безоплатна первинна правова допомога - вид державної гарантії, що полягає в інформуванні поліцейського про його права і свободи, порядок їх реалізації, відновлення у випадку їх порушення та порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Безоплатна первинна правова допомога включає такі види правових послуг:

- надання правової інформації;
- надання консультацій і роз'яснень з правових питань;
- складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру);
- надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації.

Суб’єктами надання безоплатної первинної правової допомоги в Україні є: органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; фізичні та юридичні особи приватного права; спеціалізовані установи; центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Звернення про надання одного з видів вищеперерахованих правових послуг, передбачених надсилаються або подаються до центральних та місцевих органів виконавчої влади, територіальних органів центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції.

Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування у разі письмового звернення про надання будь-якого з видів правових послуг,

---

[180] Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17 (дата звернення 10.11.2018)

зобов'язані надати такі послуги протягом 30 календарних днів з дня надходження звернення. Якщо у зверненні особи міститься лише прохання про надання відповідної правової інформації, така правова допомога надається не пізніше п'ятнадцятиденного терміну з дня отримання звернення.

Якщо питання, порушені у зверненні, не належать до компетенції органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування, до якого надійшло звернення особи, такий орган протягом п'яти календарних днів повинен надіслати це звернення до відповідного органу та повідомити про це особу, яка подала звернення. [181]

Органи місцевого самоврядування можуть утворювати спеціалізовані установи з надання безоплатної первинної правової допомоги.

Ці спеціалізовані установи, що надають безоплатну первинну правову допомогу, є неприбутковими організаціями, користуються правами юридичної особи, мають власні бланки, печатку із своїм найменуванням. Також органи місцевого самоврядування можуть укладати з юридичними особами приватного права, які відповідно до свого статуту мають право надавати правову допомогу, договори про надання на постійній або тимчасовій основі первинної правової допомоги на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Органи місцевого самоврядування можуть залучати до надання безоплатної первинної правової допомоги адвокатів або інших фахівців у відповідній галузі права. Адвокат, інший фахівець у відповідній галузі права чи юридична особа приватного права, з якими укладено договір про надання первинної правової допомоги, зобов'язані надавати високоякісну допомогу в обсязі та строки, визначені договором. [182]

Важливими аспектами права поліцейського на захист виступають його можливості подавати клопотання про отримання і залучення до матеріалів розслідування нових документів, отримання додаткових пояснень від осіб, які мають відношення до справи, а також подавати скарги на дії осіб, які проводять службове розслідування.

Коментуючи зазначені положення, та беручі до уваги те, що на сьогодні правова база діяльності дисциплінарних комісій не сформована, можна зробити висновок, що клопотання поліцейський або його представник (адвокат) подають уповноваженому члену дисциплінарної комісії, який

---

[181] Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17 (дата звернення 10.11.2018)

[182] Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17 (дата звернення 10.11.2018)

проводить службове розслідування, а скарги – голові відповідної дисциплінарної комісії.

Коментованою статтею забороняється отримування пояснень від поліцейського, який перебуває у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння. Їх треба відкласти до його протверезіння. Зазначена вимога повністю збігається з аналогічними положеннями кримінального процесуального законодавства та законодавства про адміністративні правопорушення.

Особа, що знаходиться в стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння не може в повній мірі усвідомлювати свої дії та керувати ними, отже показання, отримані при таких обставинах можуть бути визнаними недопустимими.

Велика частина статті 18 присвячена врегулюванню процедури виклику поліцейського до дисциплінарної комісії для дачі пояснень на її засіданні. Цікавим моментом аналізованих положень є те, що Статут не містить в собі перелік поважних причин, які можуть бути визнаними комісією достатніми для переносу засідання, на якому поліцейський згоден бути давати свої пояснення, а також не зрозумілим є порядок надання таких документів комісії.

Вважаємо, що поважними причинами пропуску засідання комісії можуть бути відрядження, лікарняний (період тимчасової непрацездатності) відпустка, чергування, перебіг яких, відповідно до статті 16 цього Статуту, не зараховується до строку проведення службового розслідування у разі їх документального підтвердження.

В той же час надання документів, що підтверджують поважність причини неприбуття на засідання комісії може бути здійснено електронною поштою, факсом, або звичайною поштою у випадку достатнього для цього часу.

Крім того, відмітимо, що зазначені дії може вчиняти й адвокат поліцейського, що виступає його представником оскільки відповідно до пункту 12 коментованої статті він користується правами поліцейського, щодо якого проводиться службове розслідування, крім прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо поліцейським і не може бути доручена представнику, з моменту надання дисциплінарній комісії підтвердних документів.

Стаття 19. *Порядок застосування дисциплінарних стягнень*

1. У висновку за результатами службового розслідування зазначаються:

1) дата і місце складання висновку, прізвище та ініціали, посада і місце служби членів дисциплінарної комісії, що проводила службове розслідування;

2) підстава для призначення службового розслідування;

3) обставини справи, зокрема обставини вчинення поліцейським дисциплінарного проступку;

4) пояснення поліцейського щодо обставин справи;

5) пояснення інших осіб, яким відомі обставини справи;

6) пояснення безпосереднього керівника поліцейського щодо обставин справи;

7) документи та матеріали, що підтверджують та/або спростовують факт вчинення дисциплінарного проступку;

8) відомості, що характеризують поліцейського, а також дані про наявність або відсутність у нього дисциплінарних стягнень;

9) причини та умови, що призвели до вчинення проступку, вжиті або запропоновані заходи для їх усунення, обставини, що знімають з поліцейського звинувачення;

10) висновок щодо наявності або відсутності у діянні поліцейського дисциплінарного проступку, а також щодо його юридичної кваліфікації з посиланням на положення закону;

11) вид стягнення, що пропонується застосувати до поліцейського у разі наявності в його діянні дисциплінарного проступку.

2. Висновок підписується всіма членами дисциплінарної комісії, що проводила розслідування. Члени дисциплінарної комісії мають право на окрему думку, що викладається письмово і додається до висновку.

3. Під час визначення виду стягнення дисциплінарна комісія враховує характер проступку, обставини, за яких він був вчинений, особу порушника, ступінь його вини, обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, попередню поведінку поліцейського, його ставлення до служби.

4. Обставинами, що пом'якшують відповідальність поліцейського, є:

1) усвідомлення та визнання своєї провини у вчиненні дисциплінарного проступку;

2) попередня бездоганна поведінка;

3) високі показники виконання повноважень, наявність заохочень та державних нагород;

4) вжиття заходів щодо запобігання, відвернення або усунення негативних наслідків, які настали або можуть настати внаслідок вчинення дисциплінарного проступку, добровільне відшкодування завданої шкоди;

5) вчинення проступку під впливом погрози, примусу або через службову чи іншу залежність;

6) вчинення проступку внаслідок неправомірних дій керівника.

5. Для цілей застосування конкретного виду дисциплінарного стягнення можуть враховуватися й інші, не зазначені у частині четвертій цієї статті, обставини, що пом'якшують відповідальність поліцейського.

6. Обставинами, що обтяжують відповідальність поліцейського, є:

1) вчинення дисциплінарного проступку у стані алкогольного, наркотичного та/або іншого сп'яніння;

2) вчинення дисциплінарного проступку повторно до зняття в установленому порядку попереднього стягнення;

3) вчинення дисциплінарного проступку умисно на ґрунті особистої неприязні до іншого поліцейського, службовця, у тому числі керівника, чи помсти за дії чи рішення стосовно нього;

4) настання тяжких наслідків, у тому числі збитків, завданих вчиненням дисциплінарного проступку;

5) вчинення дисциплінарного проступку на ґрунті ідеологічної, релігійної, расової, етнічної, гендерної чи іншої нетерпимості.

7. У разі встановлення вини поліцейського за результатами проведеного службового розслідування видається письмовий наказ про застосування до поліцейського одного з видів дисциплінарного стягнення, передбаченого статтею 13 цього Статуту, зміст якого оголошується особовому складу органу поліції.

8. Під час визначення виду стягнення керівник враховує характер проступку, обставини, за яких він був вчинений, особу порушника, ступінь його вини, обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, попередню поведінку поліцейського, його ставлення до служби.

9. За кожен дисциплінарний проступок не може застосовуватися більше одного дисциплінарного стягнення. Якщо поліцейський вчинив кілька дисциплінарних проступків, стягнення застосовується за сукупністю вчинених дисциплінарних проступків та враховується під час визначення виду дисциплінарного стягнення.

10. У разі вчинення дисциплінарного проступку кількома поліцейськими дисциплінарне стягнення застосовується до кожного окремо.

11. У разі вчинення поліцейським незначного проступку керівник може обмежитися його попередженням про необхідність дотримання службової дисципліни.

12. У разі притягнення до дисциплінарної відповідальності поліцейського, який має дисциплінарне стягнення і вчинив дисциплінарний проступок, дисциплінарне стягнення, що застосовується, повинно бути суворішим, ніж попереднє.

13. У разі повторного вчинення поліцейським незначного проступку з урахуванням його сумлінного ставлення до виконання обов'язків за посадою або нетривалого перебування на посаді (до трьох місяців) керівник може обмежитися раніше застосованим до такого поліцейського дисциплінарним стягненням.

14. Дисциплінарне стягнення у виді пониження у спеціальному званні на один ступінь до поліцейських, які мають первинні спеціальні звання, та у виді звільнення з посади до поліцейських, які обіймають посади найнижчого рівня, не застосовується.

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» службове розслідування призначається за письмовим наказом керівника, якому надані повноваження із застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення (*детальніше див. коментар до статті 14*). Відповідно, початком службового розслідування вважається дата підписання наказу про його призначення, а завершенням – дата затвердження висновку службового розслідування.

Висновок службового розслідування – це документ, який складається за результатами службового розслідування, містить правову оцінку виявлених фактів та обставин, дій чи бездіяльності осіб рядового і начальницького складу (у тому числі і органів Національної поліції), висновки та пропозиції.[183]

Слід зазначити, що висновок службового розслідування є офіційним документом, адже складання та використання такого документу може спричиняти наслідки правового характеру.

У зв'язку з тим, що у чинному адміністративному законодавстві України не визначено критеріїв, яким повинен відповідати офіційний документ як предмет службового розслідування, у 2011 році Верховний Суд України проаналізував практику застосування судами терміну «офіційний документ» у справах про службові злочини, і дійшов до висновку, що «офіційний документ» у правовому значенні має відповідати усталеним ознакам, які його характеризують.

---

[183] Про затвердження Порядку проведення службових розслідувань у Державній кримінально-виконавчій службі України: Наказ Міністерства юстиції України від 12.03.2015 № 356/5. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0295-15/ed20161227 (дата звернення 10.11.2018)

Так при встановленні ознак офіційного документа слід керуватися наступними критеріями: по-перше, такий **документ має бути складено, видано чи посвідчено відповідною службовою особою в межах її компетенції за визначеною законом формою** (письмовою) та **з належними реквізитами (**бланк, печатку, штамп)**; по-друге, зафіксована в такому документі інформація повинна мати юридично значущий характер - підтверджені чи засвідчені нею конкретні події або факти мають спричиняти чи бути здатними спричинити наслідки правового характеру у вигляді виникнення, зміни або припинення певних прав та/або обов'язків.** Аналіз правових позицій Верховного Суду України щодо встановлення ознак офіційного документа підтверджує, що невідповідність документа хоча б одному з наведених критеріїв перешкоджає визнанню його офіційним.[184]

Отже, висновок службового розслідування можна вважати офіційним документом, який засвідчує факти, що мають юридичне значення. Як і кожен офіційний документ він обов’язково оформлюється у письмовій у формі.

За аналогією до Порядку проведення службових розслідувань у Національній гвардії України, затвердженого Наказом МВС України від 13.03.2018 за № 188 висновок службового розслідування щодо поліцейського складається зі вступної, описової та резолютивної частин.[185]

Так, у вступній частині висновку зазначаються: 1) дата і місце складання висновку; 2) прізвище та ініціали, посада і місце служби голови та членів дисциплінарної комісії, що проводила службове розслідування; 3) підстави для призначення службового розслідування.

В описовій частині висновку викладаються фактичні обставини, які встановлені за результатами проведення службового розслідування, зокрема, обставини вчинення поліцейським дисциплінарного проступку.

У свою чергу у резолютивній частині висновку службового розслідування зазначаються:

13) дані щодо підтвердження (спростування) відомостей, які стали підставою для призначення службового розслідування. Мова йде про наявність документів та матеріалів, що підтверджують та/або спростовують факт вчинення дисциплінарного проступку;

14) письмове пояснення поліцейського, який вчинив дисциплінарний поступок, в якому викладені всі обставини справи (одержання пояснення від

---

[184] Захист держави від держави. Практика ВСУ // Юрист і Закон. № 45 від 30.11.2017. URL: https://ligazakon.net/?type=auth (дата звернення 10.11.2018)

[185] Про затвердження Порядку проведення службових розслідувань у Національній гвардії України: Наказ МВС України від 13.03.2018 № 188. Офіційний вісник України від 02.05.2018. № 34, стор. 18, стаття 1205.

поліцейського – порушника, який перебуває у нетверезому стані, слід відкласти до його витвереження);

15) пояснення інших осіб, яким відомі обставини справи;

16) пояснення безпосереднього керівника поліцейського щодо обставин справи;

17) відомості, що характеризують поліцейського (службова характеристика, атестаційний лист, тощо), а також вказуються дані про наявність або відсутність у поліцейського раніше отриманих дисциплінарних стягнень;

18) причини та умови, що призвели до вчинення проступку, вжиті або запропоновані заходи для їх усунення, обставини, що знімають з поліцейського звинувачення;

19) висновок щодо наявності або відсутності у діянні поліцейського дисциплінарного проступку, а також щодо його юридичної кваліфікації з посиланням на положення закону;

20) вид стягнення, що пропонується застосувати до поліцейського у разі наявності в його діянні дисциплінарного проступку.

Слід звернути увагу на особливості витребування пояснення поліцейського, який вчинив дисциплінарний поступок. За нормами загального трудового законодавства України (стаття 149 КЗпП) передбачено, що перед застосуванням дисциплінарного стягнення від порушника трудової дисципліни від працівника вимагається письмове пояснення.

Якщо порушник дисципліни відмовляється надати письмове пояснення, складається відповідний акт у довільній формі, в якому зазвичай указуються обставини порушення, прізвище, ім'я та по батькові особи, яка вчинила його, де, коли та за яких обставин його вчинено, які наслідки воно мало. Зазначається також, що порушникові було запропоновано надати письмове пояснення, але він відмовився його надати.

Акт підписує посадова особа, яка склала цей акт, та не менше ніж два інших працівники (інші особи), які є свідками порушення і відмови порушника дати вказане пояснення. Таким чином фіксується як факт вчинення конкретним працівником дисциплінарного проступку, так і факт відмови надання ним письмового пояснення.

Незважаючи на те, що до поліцейських застосовуються норми спеціального законодавства вказаний порядок витребування пояснення теж має місце бути. Нагадаємо, що дисциплінарне стягнення не застосовується до поліцейського, вина якого у вчиненні дисциплінарного проступку не встановлена у визначеному порядку або який діяв у стані крайньої необхідності чи необхідної оборони (детальніше див. коментар до статті 13).

Зазначимо також, що викладені в результативній частині висновку причини та умови вчиненого дисциплінарного проступку передбачають з'ясування усіх обставин, які підштовхнули особу поліцейського вчинити (діяти) так, а не інакше, а також факторів, що сприяють такій діяльності (або бездіяльності).

Це надає можливість визначити та викласти обґрунтовані пропозиції щодо усунення встановлених причин, умов та наслідків вчинення поліцейським, стосовно якого проводиться службове розслідування, дисциплінарного проступку.

У разі якщо під час службового розслідування буде встановлено, що вчинене поліцейським порушення службової дисципліни містить ознаки кримінального правопорушення, виконавець (дисциплінарна комісія) вносить керівникові, яким призначено службове розслідування, пропозицію щодо вжиття заходів у порядку, передбаченому КПК України. [186]

Якщо під час службового розслідування буде встановлено, що дії чи бездіяльність особи містять ознаки адміністративного правопорушення, дисциплінарна комісія вносить керівникові, яким призначено службове розслідування, пропозицію щодо вжиття заходів у порядку, передбаченому нормами КпАП України. [187]

За наявності у висновку службового розслідування відомостей, які підпадають під дію Законів України «Про державну таємницю», «Про оперативно-розшукову діяльність», інших нормативно-правових актів у частині віднесення інформації до таємної або службової, такому висновку надається відповідний гриф секретності або обмеження доступу.

Враховуючи те, що дисциплінарна комісія діє у складі не менше шести членів, відповідно, висновок підписується всіма членами дисциплінарної комісії, що проводила розслідування. (*Детальніше див. коментар до статті 15*).

Висновок службового розслідування підписує голова та члени комісії. Після підписання комісією висновку службового розслідування Голова комісії подає його для розгляду та затвердження посадовій особі, яка призначила службове розслідування, або особі, яка виконує її обов'язки.

У разі неможливості підписання висновку службового розслідування членом комісії у зв'язку із його перебуванням у відпустці, тимчасовою

---

[186] Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17 (дата звернення 12.11.2018)

[187] Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10 (дата звернення 15.11.2018)

втратою працездатності, а також з інших документально підтверджених поважних причин про це зазначається у висновку. Після усунення вказаних причин та у випадку незгоди із висновком службового розслідування член комісії, який його не підписав, має право протягом трьох робочих днів подати рапорт із викладенням окремої думки. Неподання такого рапорту вважається згодою з висновком службового розслідування.

Члени комісії з проведення службового розслідування, мають право **викласти свою окрему думку** щодо питань, пов'язаних із проведенням службового розслідування.

З точки зору етимології походження терміну «думка» означає – продукт мислення людини.[188] Отже, у нашому випадку окрема або особиста думка – це форма мислення конкретної особи (члена комісії), яка формується внаслідок міркування і є результатом оціночного судження службової особи щодо обставин справи, відповідності зібраних матеріалів службового розслідування належності, допустимості і достовірності. При цьому в обов'язковому порядку відомості про особу, щодо якої проводиться службове розслідування, вивчаються членами комісії в повному обсязі під час вибору того чи іншого виду дисциплінарного стягнення. У тому числі враховуються обставини, що пом'якшують/обтяжують відповідальність поліцейського.

Думка або мотивоване рішення кожного члена комісії викладається письмово і додається до висновку у службового розслідування та є його невід'ємною частиною.

Під час визначення виду стягнення Дисциплінарний статут зобов'язує членів дисциплінарної комісії врахувати окрім характеру проступку, обставин, за яких він був вчинений, особи порушника, ступеню його вини, з'ясувати всі обставини – як ті, що пом'якшують, так і ті, що обтяжують відповідальність, а також попередню поведінку поліцейського, його ставлення до служби.

Обставинами, які пом'якшують відповідальність поліцейського за вчинення дисциплінарного проступку, є: 1) усвідомлення та визнання своєї провини у вчиненні дисциплінарного проступку; 2) попередня бездоганна поведінка – це означає, що особа не тільки не вчинювала будь-яких протиправних діянь, а й сумлінно ставилася до виконання службових обов'язків, додержувалася загальновизнаних норм поведінки в суспільстві [189],

---

[188] Думка (значення) / Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. 7-е вид. К.; Ірпінь : Перун, 2009. 1732 с.

[189] Мацокін А. Притягнення держслужбовця до дисциплінарної відповідальності: зауваження, догана чи звільнення? // Держслужбовець. 2017. № 8. URL: https://i.factor.ua/ukr/journals/ds/2017/august/issue-8/article-29844.html (дата звернення 15.11.2018)

законності та дисципліни в службовій діяльності; 3) високі показники виконання повноважень, наявність заохочень та державних нагород; 4) вжиття заходів щодо запобігання, відвернення або усунення негативних наслідків, які настали або можуть настати внаслідок вчинення дисциплінарного проступку, добровільне відшкодування завданої шкоди; 5) вчинення проступку під впливом погрози, примусу або через службову чи іншу залежність; 6) вчинення проступку внаслідок неправомірних дій (рішення) керівника підрозділу.

З метою ефективності застосування конкретного виду дисциплінарного стягнення членами дисциплінарної комісії можуть ***враховуватися й інші обставини, що пом'якшують відповідальність поліцейського.***

До таких обставин слід, зокрема, віднести: а) позитивну характеристику поліцейського (тривалий стаж (вислугу років) бездоганної служби, відвернення шкідливих наслідків, добровільне відшкодування заподіяної шкоди, відносини з колегами у колективі, з членами сім'ї та ін.); б) характер самого проступку (вчинений поза службою, має невелику шкідливість, тощо) та причини вчинення проступку (під впливом збігу тяжких особистих чи сімейних обставин та ін.).

Обставинами, **що обтяжують** відповідальність поліцейського, є:

1) вчинення дисциплінарного проступку у стані алкогольного, наркотичного та/або іншого сп'яніння;

2) вчинення дисциплінарного проступку повторно до зняття в установленому порядку попереднього стягнення;

3) вчинення дисциплінарного проступку умисно на ґрунті особистої неприязні до іншого поліцейського, службовця, у тому числі керівника, чи помсти за дії чи рішення стосовно нього;

4) настання тяжких наслідків, у тому числі збитків, завданих вчиненням дисциплінарного проступку;

5) вчинення дисциплінарного проступку на ґрунті ідеологічної, релігійної, расової, етнічної, гендерної чи іншої нетерпимості.

Відповідно до п. 22 ст. 92 Конституції України[190] діяння, які є дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них визначаються виключно законами України. Згідно з частиною другою статті 147 Кодексу законів про працю України перелік заходів стягнень за порушення трудової дисципліни складається з морально-правового – догани, та крайнього заходу – звільнення з роботи. Проте до поліцейських, як

[190] Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення 13.05.2018)

окремої категорії посадових осіб, застосовуються і інші види дисциплінарних стягнень.

Перелік заходів стягнень за порушення дисципліни є вичерпним. Застосування стягнень до працівників підрозділів Національної поліції України за порушення службової дисципліни, не передбачених чинним законодавством, не допускається.

У разі встановлення вини поліцейського за результатами проведеного службового розслідування видається письмовий наказ про застосування до поліцейського одного з видів дисциплінарного стягнення, які передбачені статтею 13 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» (*детальніше див. коментар до статті 13).*

Зміст наказу оголошується особовому складу органу поліції.

Під час визначення виду стягнення керівник враховує характер проступку, обставини, за яких він був вчинений, особу порушника, ступінь його вини, обставини, що пом'якшують або обтяжують відповідальність, попередню поведінку поліцейського, його ставлення до служби.

У контексті Закону України «Про Національну поліцію» правовий статус поліцейського значно відрізняється від правового статусу державних службовців інших видів державної служби, працівників, що є наслідком специфіки їхньої діяльності. Спеціальним законодавством, що регулює правовідносини, пов'язані зі службою в органах Національної поліції, для співробітників встановлена особлива дисципліна – службова дисципліна, а отже й особливі види дисциплінарних стягнень і порядок їх застосування.[191]

Відповідно до статті 61 Конституції України ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення[192], тому за кожне порушення дисципліни може застосовуватися лише одне дисциплінарне стягнення.

Оскільки службове розслідування може проводитись за фактами вчинення поліцейських будь-яких правопорушень, за його результатами особу можна притягнути лише до дисциплінарної відповідальності. Це свідчить про внутрішньовідомчий характер службового розслідування, який також дістає вияв при визначенні кола осіб, від яких можуть бути витребувані пояснення з питань, що виникають у ході проведення розслідування. За кожен дисциплінарний проступок не може застосовуватися

---

[191] Дисциплінарна відповідальність державних службовців: практичний посібник для керівників служб управління персоналом; за заг. ред. Г. Ващенка. К.: Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2018. 68 с.

[192] Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення 13.05.2018)

більше одного дисциплінарного стягнення. Якщо поліцейський вчинив кілька дисциплінарних проступків, стягнення застосовується за сукупністю вчинених дисциплінарних проступків та враховується під час визначення виду дисциплінарного стягнення.

Частина 1 статті 85 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII передбачає можливість пониження у спеціальному званні на один ступінь у порядку притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності. [193]

Пониження у спеціальному званні на один ступінь є різновидом дисциплінарного стягнення та застосовується в разі вчинення дисциплінарного проступку. Проте до поліцейських, які мають первинні спеціальні звання, дисциплінарне стягнення у виді пониження у спеціальному званні на один ступінь, як і такий вид стягнення - звільнення з посади до поліцейських, які обіймають посади найнижчого рівня, не застосовуються.

Стаття 20. *Повноваження керівників щодо застосування дисциплінарних стягнень*

1. Повноваження щодо застосування дисциплінарних стягнень мають керівники в межах, визначених цим Статутом.

2. Міністр внутрішніх справ України уповноважений застосовувати дисциплінарні стягнення, визначені цим Статутом, до заступників керівника Національної поліції України та порушувати перед Кабінетом Міністрів України питання про притягнення до дисциплінарної відповідальності керівника Національної поліції України.

3. Керівник Національної поліції України уповноважений застосовувати дисциплінарні стягнення, передбачені цим Статутом, до всіх поліцейських.

4. Інші керівники застосовують дисциплінарні стягнення в межах повноважень, визначених керівником Національної поліції України.

5. Повноваження ректорів вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, щодо застосування дисциплінарних стягнень до поліцейських, які проходять службу або навчаються в таких навчальних закладах, визначаються Міністерством внутрішніх справ України.

6. Керівник, не уповноважений на застосування дисциплінарних стягнень, може порушити перед уповноваженим керівником клопотання про притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності.

---

[193] Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015. № 63. Ст. 2075.

7. Керівник, який перевищив надані йому дисциплінарні повноваження, несе відповідальність відповідно до цього Статуту. Дисциплінарне стягнення, застосоване з порушенням вимог цього Статуту, скасовується як незаконне керівником, який його застосував, або прямим керівником.

8. Протягом двох місяців з дня підписання наказу про застосування дисциплінарного стягнення прямий керівник посадової особи, яка застосувала дисциплінарне стягнення, має право його скасувати, пом'якшити або застосувати суворіше дисциплінарне стягнення, якщо встановить невідповідність такого стягнення ступеню тяжкості вчиненого дисциплінарного проступку та вини.

9. Застосування дисциплінарного стягнення у виді звільнення із служби в поліції, звільнення з посади, пониження у спеціальному званні на один ступінь здійснюється керівниками, які уповноважені приймати на службу до поліції, призначати на посаду та присвоювати спеціальне звання.

Стаття, що коментується, закріплює повноваження різноманітних керівників Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України щодо застосування дисциплінарних стягнень. ***Повноваження*** – це нормативно закріплене право особи на певний вид діяльності, застосування певних заходів тощо. Повноваження щодо застосування дисциплінарних стягнень мають керівники в межах, які визначено Законом України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України».

Слід звернути увагу на те, що керівники можуть застосовувати дисциплінарні стягнення лише визначені цим Статутом.

Так, відповідно до ст. 13 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» до поліцейських можуть застосовуватися такі види дисциплінарних стягнень: 1) зауваження; 2) догана; 3) сувора догана; 4) попередження про неповну службову відповідність; 5) пониження у спеціальному званні на один ступінь; 6) звільнення з посади; 7) звільнення із служби в поліції. До курсантів (слухачів), які проходять навчання у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, крім видів дисциплінарних стягнень, визначених цією статтею, застосовується дисциплінарне стягнення у виді призначення поза чергою в наряд - до п'яти нарядів. Застосування до поліцейського інших видів дисциплінарних стягнень забороняється.

Частини 2-5 статті, що коментується, закріплює до кого може застосовувати дисциплінарні стягнення та чи інша службова особа. Так, Міністр внутрішніх справ України уповноважений застосовувати дисциплінарні стягнення до заступників керівника Національної поліції України та порушувати перед Кабінетом Міністрів України питання про

притягнення до дисциплінарної відповідальності керівника Національної поліції України.

Керівник Національної поліції України уповноважений застосовувати дисциплінарні стягнення до всіх поліцейських. Інші керівники застосовують дисциплінарні стягнення в межах повноважень, визначених керівником Національної поліції України. Повноваження ректорів вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, щодо застосування дисциплінарних стягнень до поліцейських, які проходять службу або навчаються в таких навчальних закладах, визначаються Міністерством внутрішніх справ України.

Частина 6 статті, що коментується, закріплює дисциплінарні права керівника, не уповноваженого на застосування дисциплінарних стягнень. Мова йде, передусім, про керівника, який не має права призначати на посаду та звільняти з посади поліцейського (наприклад, начальник слідчого відділу, начальник відділу кримінальної поліції тощо). Такий керівник може лише порушити перед уповноваженим керівником клопотання про притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності.

Частина 7 статті, що коментується, передбачає відповідальність керівника, який перевищив надані йому дисциплінарні повноваження. Перевищення дисциплінарних повноважень проявляється в діях службової особи, яка маючи дисциплінарну владу стосовно підлеглих, під час реалізації дисциплінарних повноважень виходить за їх межі. Така службова особа несе дисциплінарну відповідальність відповідно до Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», тобто до неї застосовуються дисциплінарні стягнення, передбачені ст. 13 Закону.

Дисциплінарне стягнення, застосоване з порушенням вимог цього Статуту, визнається незаконним. Воно підлягає скасуванню керівником, який його застосував, або прямим керівником. Керівник, якому поліцейський підпорядкований за службою, у тому числі тимчасово, є прямим керівником для нього. Найближчий до підлеглого прямий керівник є безпосереднім керівником.

Частина 8 статті, що коментується, передбачає право прямого керівника посадової особи, яка застосувала дисциплінарне стягнення, протягом двох місяців з дня підписання наказу про застосування дисциплінарного стягнення його скасувати, пом’якшити або застосувати суворіше дисциплінарне стягнення. Для розуміння того, яке дисциплінарне стягнення є м’якшим, а яке суворішим відзначимо, що у ч. 3 ст. 13 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України»

дисциплінарні стягнення розташовані від найм'якішого (зауваження) до найсуворішого (звільнення із служби в поліції).

Переглянути рішення про застосування дисциплінарного стягнення можливо лише за умови якщо встановлено невідповідність такого стягнення ступеню тяжкості вчиненого дисциплінарного проступку та вини.

Частина 9 статті, що коментується, чітко закріплює хто з керівників може застосовувати до поліцейських більш суворі дисциплінарні стягнення, а саме звільнення із служби в поліції, звільнення з посади, пониження у спеціальному званні на один ступінь. Такі дисциплінарні стягнення можуть застосовуватися лише керівниками, які уповноважені приймати на службу до поліції, призначати на посаду та присвоювати спеціальне звання.

В аспекті коментованої статті слід зазначити, що наказом Національної поліції України від 04.10.2018 № 929 додатково був затверджений Перелік посад керівників Національної поліції України та їх повноважень щодо застосування заохочень і дисциплінарних стягнень.

Найменування посад	**Повноваження щодо застосування дисциплінарних стягнень**
1. Перший заступник Голови Національної поліції України, заступники Голови Національної поліції України	застосовувати до поліцейських тих підрозділів, діяльність яких вони координують та контролюють згідно з розподілом функціональних обов'язків дисциплінарні стягнення у виді: зауваження; догана; сувора догана; попередження про неповну службову відповідність
2. Начальник територіального (у тому числі міжрегіонального) органу Національної поліції України	зауваження; догана; сувора догана; попередження про неповну службову відповідність; пониження в спеціальному званні на один ступінь; звільнення з посади; звільнення зі служби в поліції
3. Начальник державної установи	зауваження;

	догана; сувора догана; попередження про неповну службову відповідність; звільнення з посади; звільнення зі служби в поліції
4. Начальники відділів поліції ГУНП в областях, управлінь поліції ГУНП в м. Києві	зауваження; догана; сувора догана
5. Начальники територіальних (відокремлених) підрозділів міжрегіональних територіальних органів Національної поліції, компетенція яких поширюється на одну чи декілька областей (за виключенням органів поліції охорони)	зауваження; догана; сувора догана
6. Начальники органів поліції охорони	зауваження; догана; сувора догана; попередження про неповну службову відповідність; пониження в спеціальному званні на один ступінь; звільнення з посади; звільнення зі служби в поліції

Наразі у Міністерстві внутрішніх справ України розробляється проект наказу про повноваження ректорів закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, що належать до системи МВС України (далі – ЗВО МВС), щодо застосування заохочень та дисциплінарних стягнень.

Так, відповідний проект закріплює положення, що ректор ЗВО МВС уповноважений застосовувати такі види дисциплінарних стягнень, передбачені статтею 13 Дисциплінарного статуту Національної поліції України:

1) до поліцейських, відряджених до ЗВО МВС із залишенням на службі в поліції:

– зауваження;
– догану;
– сувору догану;
– попередження про неповну службову відповідність;
– пониження в спеціальному званні на один ступінь;
– звільнення з посади;

2) до поліцейських, які здобувають вищу освіту на певному рівні вищої освіти у ЗВО МВС на денній формі навчання:

– призначення поза чергою в наряд - до п’яти нарядів (крім ад’юнктів і докторантів);

– зауваження;

– догану;

– сувору догану;

– пониження в спеціальному званні на один ступінь;

– звільнення з посади;

– звільнення зі служби в поліції (щодо курсантів, яким первинне звання молодшого складу поліції присвоєно керівником ЗВО МВС);

3) до поліцейських, які проходять у ЗВО МВС первинну професійну підготовку поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції:

– призначення поза чергою в наряд - до п’яти нарядів;

– зауваження;

– догану;

– сувору догану;

– звільнення з посади.

Поліцейські, які здобувають вищу освіту на певному рівні вищої освіти у ЗВО МВС на денній формі навчання, до яких застосоване дисциплінарне стягнення у виді звільнення з посади, відраховуються із ЗВО МВС із подальшим направленням до територіального органу Національної поліції України, з яким ними укладено контракт про здобуття освіти, за винятком курсантів, первинне звання молодшого складу поліції яким присвоєно керівником ЗВО МВС.

Дисциплінарне стягнення у виді звільнення з посади, застосоване до поліцейських, які проходять у ЗВО МВС первинну професійну підготовку поліцейських, яких вперше прийнято на службу в поліції, реалізується шляхом відрахування із ЗВО МВС через недисциплінованість із подальшим направленням до органів (закладів, установ) поліції, з яких вони прибули на навчання.

Перші проректори, проректори, керівники структурних підрозділів ЗВО МВС можуть порушити клопотання перед ректором ЗВО МВС про притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності. [194]

Стаття 21. *Строки застосування дисциплінарних стягнень*

1. Дисциплінарне стягнення застосовується не пізніше одного місяця з дня виявлення дисциплінарного проступку і не пізніше шести місяців з дня його вчинення шляхом видання дисциплінарного наказу.

[194] Проект наказу Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Положення про повноваження ректора закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання, який здійснює підготовку поліцейських, із застосуванням заохочень і дисциплінарних стягнень»

2. У разі проведення службового розслідування за фактом вчинення дисциплінарного проступку днем його виявлення вважається день затвердження висновку за результатами службового розслідування.

3. Перебування поліцейського на лікарняному (у період тимчасової непрацездатності) чи у відпустці не перешкоджає застосуванню до нього дисциплінарного стягнення.

Застосування дисциплінарного стягнення може досягти своєї мети (виховання поліцейського, який його вчинив, безумовне дотримання службової дисципліни, запобігання вчиненню нових дисциплінарних проступків – *Детальніше див. коментар до статті 13*) у разі своєчасного застосування, коли не втрачено його актуальність.

З іншого боку, цього вимагає відповідний принцип належного урядування, який у проекті Закону України «Про адміністративну процедуру» визначено як своєчасність і розумний строк. Він означає, що відповідний орган розглядає та вирішує справу, а також вчиняє процедурні дії у найкоротший строк, достатній для здійснення адміністративного провадження без невиправданих зволікань. Цей орган вирішує справу своєчасно, тобто до настання обставин, за яких прийняття адміністративного акта може втратити актуальність.[195]

Виходячи з цього ст. 21 Дисциплінарного статуту Національної поліції України врегульовано строки застосування дисциплінарних стягнень. Закріплення цих строків означає, що після їх закінчення дисциплінарне стягнення в жодному випадку застосовано бути не може. Частина перша коментованої статті встановлює два види таких строків.

По-перше, обмежено строк накладення дисциплінарного стягнення від *моменту виявлення дисциплінарного проступку* – його може бути накладено *не пізніше одного місяця* з дня виявлення проступку. Ця норма передбачає обчислення місячного строку для застосування дисциплінарного стягнення з дня виявлення саме проступку як такого.

Тобто ***під виявленням проступку*** розуміється не лише виявлення факту (певного діяння), а й встановлення поліцейського, який учинив це діяння, його протиправність, вину поліцейського, наявність шкідливих наслідків, причинного зв'язку між правопорушенням та шкідливими наслідками. При цьому день виявлення дисциплінарного проступку не завжди може збігатися з днем його вчинення чи днем виявлення факту.

День виявлення проступку може настати значно пізніше від дня його

---

[195] Проект Закону України «Про адміністративну процедуру». URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/nt1470 (дата звернення 23.05.2018)

вчинення, а також від дня виявлення факту.[196] Фактичним моментом виявлення проступку у даному випадку є його фіксація у відповідному документі – заяві, скарзі чи інших повідомленнях громадян, посадових осіб, інших поліцейських, засобів масової інформації, рапортах про вчинення порушення, що має ознаки дисциплінарного проступку, або безпосереднє виявлення ознак такого проступку посадовою особою поліції, за наявності достатніх даних, що вказують на ознаки дисциплінарного проступку (*детальніше див. коментар до статті 14*).

По-друге, не може бути накладено дисциплінарне стягнення, якщо з ***моменту вчинення дисциплінарного проступку минуло шість місяців.*** Оскільки момент вчинення дисциплінарного проступку і момент його виявлення не завжди співпадають, положення даної норми обмежує можливість застосування дисциплінарного стягнення розумним строком, після закінчення якого застосування заходів впливу втрачає актуальність.

Ще одне положення частини першої коментованої статті практично стосується порядку застосування дисциплінарного стягнення. Зокрема визначено, що дисциплінарне стягнення застосовується шляхом *видання дисциплінарного наказу*, який відповідно до ст.ст. 4 і 5 Дисциплінарного статуту Національної поліції є формою реалізації службових повноважень керівника (*детальніше див. коментар до статей 4 і 5*).

При цьому варто зауважити, що зазначені статті не містять інформації про види наказів. В теорії управління залежно від характеру сформульованих у них вимог виділяють накази по особовому складу (про призначення на посаду, присвоєння звання, заохочення, стягнення, надання відпустки, звільнення і т. ін.).[197] До останніх належать і дисциплінарні накази, тобто накази, які видаються з приводу застосування дисциплінарних стягнень.

У частині другій статті 21 уточнено положення першої частини щодо моменту виявлення дисциплінарного проступку у випадках, коли за фактом його вчинення проводилось службове розслідування. Це має важливе значення, адже це розслідування може тривати кілька місяців, а строк накладення дисциплінарного стягнення обмежено одним місяцем. Тому у цих випадках ***днем виявлення дисциплінарного проступку визнається день затвердження висновку за результатами службового розслідування.*** Висновок за результатами службового розслідування затверджується керівником, який його призначив, чи особою, яка його заміщує. Саме день затвердження висновку вважається днем завершення службового

---

[196] Догана: порядок накладення і зняття. URL: https://hrliga.com/index.php?module=profession&op=view&id=1783 (дата звернення 18.05.2018)

[197] Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підручник; за ред. канд. юрид. наук Ю.Ф. Кравченка. К.: Національна академія внутрішніх справ України, 1999. С. 410.

розслідування (*детальніше див. коментар до статті 16*).

Частина третя статті 21 фактично стосується не строків, а порядку застосування дисциплінарного стягнення. Мова йде про випадки, коли поліцейський, який притягається до дисциплінарної відповідальності, під час вирішення питання про накладення дисциплінарного стягнення перебуває на лікарняному (у період тимчасової непрацездатності) чи у відпустці (*детальніше див. коментар до статті 16*).

У попередні роки існувала заборона на застосування дисциплінарних стягнень до працівників у зазначених випадках. Тому перебування у відпустці або на лікарняному часто використовувалось з метою ухилення від дисциплінарної відповідальності. У наш час перебування поліцейського на лікарняному чи у відпустці не перешкоджає застосуванню до нього дисциплінарного стягнення.

Стаття 22. *Виконання дисциплінарних стягнень*

1. Дисциплінарне стягнення виконується негайно, але не пізніше місяця з дня його застосування, не враховуючи часу перебування поліцейського у відпустці, відрядженні або на лікарняному (у період тимчасової непрацездатності). Після закінчення зазначеного строку дисциплінарне стягнення не виконується.

2. Наказ про застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення виконується шляхом його оголошення в органі (підрозділі) поліції та особистого ознайомлення поліцейського з ним. У разі відмови особи від ознайомлення з наказом про це складається акт.

3. Дисциплінарні стягнення у виді звільнення з посади, пониження у спеціальному званні на один ступінь та звільнення із служби в поліції виконуються (реалізуються) шляхом видання наказу по особовому складу.

4. Дисциплінарні стягнення у виді звільнення з посади та звільнення із служби в поліції, застосовані до поліцейського, який перебуває у відпустці чи на лікарняному (у період тимчасової непрацездатності), виконуються (реалізуються) після його прибуття до місця проходження служби.

5. За відсутності на службі без поважних причин поліцейського, до якого застосовано дисциплінарне стягнення у виді звільнення з посади чи звільнення із служби в поліції, таке дисциплінарне стягнення виконується, а витяги з наказів про застосування та виконання дисциплінарного стягнення надсилаються рекомендованим листом з повідомленням на адресу місця проживання поліцейського, що зазначена в його особовій справі. У такому разі днем ознайомлення поліцейського із зазначеними наказами є дата,

зазначена в поштовому повідомленні про вручення їх поліцейському, до якого застосовано дисциплінарне стягнення, або повнолітньому члену сім'ї такого поліцейського.

6. У разі якщо поліцейський, до якого застосовано дисциплінарне стягнення, відмовляється від отримання витягів з наказів про застосування та виконання дисциплінарного стягнення, днем отримання витягів з наказів є день проставлення в поштовому повідомленні відмітки про відмову в їх отриманні чи повернення поштового відправлення з позначкою про невручення.

7. Поліцейський, до якого застосовано дисциплінарне стягнення у виді пониження у спеціальному званні на один ступінь, зобов'язаний протягом семи календарних днів з дня ознайомлення з наказом здійснити заміну знаків розрізнення на однострої та службового посвідчення. Під час виконання зазначеного дисциплінарного стягнення забороняється зривання погонів, а також будь-які інші дії, що принижують гідність поліцейського.

8. Дисциплінарне стягнення у виді призначення поза чергою в наряд виконується шляхом несення служби в наряді позачергово в будь-який день тижня.

9. Поліцейський, з вини якого не виконано дисциплінарне стягнення, несе відповідальність згідно з цим Статутом.

Стаття 21 Дисциплінарного статуту Національної поліції України визначає строки і порядок виконання дисциплінарних стягнень, що застосовуються до поліцейських за вчинення ними дисциплінарних, а також більшості адміністративних проступків.

Виконання дисциплінарного стягнення є завершальною стадією дисциплінарного провадження. Водночас вона є стадією вирішальною, адже якщо стягнення застосовано, але не виконано, вся попередня діяльність у провадженні виявляється марною. Відтак безумовне виконання рішень про накладення дисциплінарних стягнень є запорукою ефективності цього провадження, забезпечення реалізації мети зазначених стягнень, а у підсумку – зміцнення службової дисципліни.

У зв'язку з цим частина перша коментованої статті орієнтує на максимальну оперативність у виконанні накладених стягнень, адже вона вимагає, щоб дисциплінарне стягнення виконувалося ***негайно, але не пізніше місяця з дня його застосування.*** Це означає, що дисциплінарне стягнення за загальним правилом має виконуватись відразу після його накладення. Якщо для виконання стягнення потрібно здійснити певні спеціальні дії, в будь

якому випадку їх необхідно виконати протягом місяця, оскільки після закінчення зазначеного строку дисциплінарне стягнення не виконується.

Тобто це давністний строк, закінчення якого безальтернативно означає неможливість подальшого виконання стягнення. Хоча стягнення у даному випадку не виконано, це не означає, що його скасовано. Поліцейський, до якого дисциплінарне стягнення було застосовано, вважається притягнутим до дисциплінарної відповідальності, а стягнення підлягає обліку[198].

До місячного строку виконання дисциплінарного стягнення не враховується час перебування поліцейського у відпустці, відрядженні або на лікарняному (у період тимчасової непрацездатності) (*детальніше див. коментар до статті 16*).

Частина друга коментованої статті встановлює спосіб виконання дисциплінарного стягнення, точніше, наказу про його застосування, адже це стягнення застосовується саме шляхом видання дисциплінарного наказу (*детальніше див. коментар до статті 21*).

Факт застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення має бути оприлюднено шляхом ***оголошення наказу*** про нього в органі (підрозділі) поліції, а також ***особистого ознайомлення поліцейського з ним.*** Саме в цьому полягає виконання наказу про застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення. Зрозуміло, що факт ознайомлення поліцейського з наказом має бути зафіксовано письмово. При цьому закон не вимагає вручення копії такого наказу чи витягу з нього, хоч на вимогу поліцейського такі копія чи витяг мають бути надані.

Поліцейський може й відмовитись від ознайомлення з наказом, при цьому змусити його до цього ніхто не вправі. У цьому разі про відмову складається акт. Такий документ є певною гарантією для керівника, адже у випадку виникнення в майбутньому спору з приводу притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності його можна використати як доказ.

У Дисциплінарному статуті відсутні будь-які вимоги до зазначеного документа, тому акт про відмову поліцейського від ознайомлення з наказом складається у довільній формі, враховуючи загальні вимоги, яким має відповідати акт[199]. У цьому акті можна зазначити, що, скажімо, керівник (чи інша посадова особа) зачитав наказ уголос у присутності порушника службової дисципліни, якому оголошується дисциплінарне стягнення. Відмова працівника від ознайомлення з наказом або від засвідчення цього

---

[198] Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс : [підруч.] / за заг. ред. академіка НАПрН України О. М. Бандурки. Х. : Золота миля, 2011. С. 430-431.

[199] Ділове мовлення для державних службовців. URL: https://pidruchniki.com/1120061139563/dokumentoznavstvo/akt (дата звернення 18.11.2018)

факту своїм підписом не скасовує чинності дисциплінарного стягнення. Але у разі виникнення спору доказом відмови слугуватиме складений про це акт[200].

Частина третя коментованої статті визначає особливості виконання дисциплінарних стягнень у виді ***звільнення з посади, пониження у спеціальному званні на один ступінь та звільнення із служби в поліції.*** У таких випадках має видаватись ***особливий вид наказу – по особовому складу.***

Закон не містить вказівок щодо особливостей даного виду наказів, так само як і дисциплінарного наказу, про який йдеться у статті 21. Тому можна зробити висновок, що специфіка цих наказів полягає у їх змісті, оскільки у них реалізуються повноваження керівника щодо особового складу, притягнення підлеглих поліцейських до дисциплінарної відповідальності.

Оскільки у даній частині йдеться про три види стягнень, вимога щодо видання наказу по особовому складу обов'язкова для випадків застосування (реалізації) саме цих стягнень. Це означає, що для застосування інших видів дисциплінарних стягнень – зауваження, догани, суворої догани, попередження про неповну службову відповідність та призначення поза чергою в наряд – наказ може бути будь-якого виду, в тому числі і по особовому складу.

Застосування двох видів дисциплінарних стягнень – звільнення з посади та звільнення із служби в поліції – потребує присутності поліцейського на місці проходження служби. Такий висновок можна зробити з аналізу частини четверта коментованої статті, яка визначає порядок застосування цих стягнень до ***поліцейського, який перебуває у відпустці чи на лікарняному (у період тимчасової непрацездатності),*** тобто відсутній з цих двох поважних причин. У таких випадках зазначені дисциплінарні стягнення виконуються (реалізуються) після його прибуття до місця проходження служби. Саме з моменту прибуття поліцейського розпочинається перебіг визначеного у частині першій коментованої статті місячного строку виконання стягнення.

Якщо попередня частина визначає особливості виконання дисциплінарного стягнення у виді звільнення з посади та звільнення із служби в поліції до поліцейського у разі його відсутності на службі з поважних причин, якими визнаються перебування у відпустці чи на лікарняному (у період тимчасової непрацездатності), то частина п'ята, навпаки, встановлює порядок виконання цих стягнень *за його відсутності на службі без поважних причин*.

---

[200] Догана: порядок накладення і зняття. URL: https://hrliga.com/index.php?module=profession&op=view&id=1783 (дата звернення 18.11.2018)

При цьому варто враховувати положення частини четвертої і вважати поважними причинами виключно перебування поліцейського у відпустці чи на лікарняному. Всі інші причини його відсутності у даному випадку не визнаються поважними.

Якщо поліцейський, до якого застосовано одне із згаданих дисциплінарних стягнень, відсутній на службі без поважних причин, стягнення має виконуватися, змінюється лише порядок ознайомлення поліцейського з наказом. Тобто, як і в інших випадках, наказ про застосування дисциплінарного стягнення має бути насамперед оголошено в органі (підрозділі) поліції.

Після цього витяг з наказу надсилається ***на адресу місця проживання поліцейського, що зазначена в його особовій справі.*** Тобто на жодну іншу адресу його надсилати не можна. При цьому визначено вид кореспонденції – це має бути ***рекомендований лист з повідомленням про вручення*** його адресату. Повідомлення про вручення поштового відправлення – повідомлення, яким оператор поштового зв'язку доводить до відома відправника чи уповноваженої ним особи інформацію про дату вручення реєстрованого поштового відправлення та прізвище одержувача.[201]

Така форма листа важлива саме для фіксації дати отримання поліцейським витягу з наказу, яке прирівнюється до ознайомлення його з цим наказом. У такому разі ***днем ознайомлення поліцейського із наказом є дата, зазначена в поштовому повідомленні*** про вручення його поліцейському.

У випадку, коли поліцейський з якихось причин не може особисто отримати поштове повідомлення, останнє може бути вручено ***повнолітньому члену його сім'ї***[202] Термін «член сім'ї» має багато значень, для даного випадку ним можна вважати дружину або чоловіка, повнолітніх дітей, батьків поліцейського, а також інших осіб, які проживають разом з ним і перебувають на його утриманні.[203]

Частина шоста коментованої статті за змістом, по суті, є продовженням попередньої частини і визначає порядок виконання дисциплінарних стягнень щодо ***поліцейського, який відмовляється від отримання поштового відправлення.*** Хоча у цій частині не конкретизовано види дисциплінарних стягнень, мова і тут іде про два з них – звільнення з посади та звільнення із служби в поліції, адже частина п'ята не передбачає можливості надсилання

---

[201] Про затвердження Правил надання послуг поштового зв'язку: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.03.2009 № 270. *Офіційний вісник України*. 2009. № 23. Ст. 750.

[202] Там само.

[203] Термін «Член сім'ї». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/term/32914 (дата звернення 18.11.2018)

витягу з наказу за місцем проживання поліцейського, якщо до нього застосовано будь-яке інше стягнення.

Якщо поліцейський відмовляється від отримання витягу з наказу про застосування та виконання дисциплінарного стягнення, надісланого поштою, п. 114 Правил надання послуг поштового зв'язку, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 5 березня 2009 р. № 270[204], передбачає, що на поштовому відправленні, повідомленні про надходження поштового відправлення робиться відповідна позначка, яка засвідчується підписом одержувача.

У цьому випадку днем отримання поліцейським витягу з наказу є ***день проставлення в поштовому повідомленні відмітки про відмову*** в його отриманні чи повернення поштового відправлення з позначкою про невручення.

Частина сьома коментованої статті передбачає особливості виконання ще одного дисциплінарного стягнення – пониження у спеціальному званні на один ступінь. Змістом виконання цього стягнення є *заміна знаків розрізнення на однострої і заміна службового посвідчення*. Ця норма встановлює *обов'язок поліцейського*, до якого застосовано таке дисциплінарне стягнення, самостійно замінити знаки розрізнення на однострої та замінити службове посвідчення. Цей обов'язок він має виконати *протягом семи календарних днів* з дня ознайомлення з наказом про накладення дисциплінарного стягнення.

Виникає запитання про наслідки невиконання поліцейським даного обов'язку після закінчення семиденного строку. Оскільки даний обов'язок встановлено законом, його невиконання варто розглядати як невиконання будь-якого обов'язку поліцейського, тобто як порушення службової дисципліни, як дисциплінарний проступок з усіма відповідними наслідками, включаючи можливість нового притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Закон забороняє вживати будь-які дії з метою примушування поліцейського до виконання зазначеного обов'язку, зокрема *зривання погонів*, а також вчиняти *будь-які інші дії, що принижують гідність поліцейського*. Такими діями може бути, наприклад, образа, тобто такі дії, які суперечать нормам і правилам суспільної моралі, викликають почуття сорому, ганьби. Це можуть бути брудні слова, плювок в обличчя, ганьбливі

[204] Про затвердження Правил надання послуг поштового зв'язку: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.03.2009 № 270. *Офіційний вісник України*. 2009. № 23. Ст. 750.

прізвиська тощо.[205] Зазначені дії не тільки є неприпустимими з огляду на заборону у даному Законі, вони можуть становити склад злочину, передбачений статтею 126 Кримінального кодексу України. [206]

Виконання такого дисциплінарного стягнення як *призначення поза чергою в наряд*, яке застосовується до курсантів (слухачів), які проходять навчання у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських (*детальніше див. коментар до статті 13*), полягає у призначенні курсанта (слухача) до несення служби в наряді в будь-який день тижня. Обмеження для такого призначення можуть полягати у дотриманні загальних правил несення служби в наряді, наприклад, не може бути призначено курсанта (слухача) поза чергою в наряд відразу після чергового наряду, тобто два наряди поспіль тощо.

Як зазначалось, виконання рішень про накладення дисциплінарних стягнень є запорукою ефективності дисциплінарного провадження, тому у разі невиконання цих стягнень не буде досягнуто їх мети, передбаченої ст. 13 Дисциплінарного статуту, – виховання поліцейського, який його вчинив, а також запобігання вчиненню нових дисциплінарних проступків. Відтак Невиконання дисциплінарних стягнень становить також загрозу нормальному функціонуванню інституту дисциплінарної відповідальності, здатне негативно позначитись на стані службової дисципліни в конкретному органі Національної поліції України, в цілому на моральному кліматі в колективі, викликавши у поліцейських почуття безкарності, припустимості недбалого ставлення до виконання ними своїх службових обов'язків. А відтак воно може призвести до вчинення поліцейськими нових дисциплінарних проступків.[207]

Зважаючи на шкідливість невиконання дисциплінарних стягнень, частина дев'ята коментованої статті визнає таке невиконання самостійним порушенням службової дисципліни, до відповідальності за вчинення якого притягається ***поліцейський, з вини якого не виконано дисциплінарне стягнення,*** тобто цей поліцейський сам стає суб'єктом нового дисциплінарного проступку. До нього може бути застосовано дисциплінарне стягнення за правилами Дисциплінарного статуту Національної поліції України, тобто у загальному порядку. Зокрема може бути проведено

---

[205] Кваліфікація злочинів проти честі і гідності особи. URL: http://www.pravo.vuzlib.su/book_z488_page_7.html (дата звернення 18.11.2018)

[206] Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. №2341-III_ВР. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14 (дата звернення: 13.11.2018)

[207] Гумін О. М., Зубач І. М. Поняття латентної злочинності та напрями її профілактики. URL: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/31524/1/69-424-429.pdf (дата звернення: 16.11.2018)

службове розслідування, в якому буде встановлено конкретного поліцейського, винного у невиконанні дисциплінарного стягнення.

У даному випадку дисциплінарне провадження може бути порушено відразу після закінчення встановленого частиною першою коментованої статті *місячного строку* з дня застосування дисциплінарного стягнення, після чого здійснено у повному обсязі.

Стаття 23. *Строк дії дисциплінарних стягнень та наслідки їх застосування*

1. Строк дії дисциплінарних стягнень з моменту оголошення їх порушникові становить:

1) зауваження - протягом двох місяців;

2) догана - протягом трьох місяців;

3) сувора догана - протягом чотирьох місяців;

4) попередження про неповну службову відповідність - протягом шести місяців;

5) пониження у спеціальному званні на один ступінь та звільнення з посади - протягом одного року;

6) звільнення зі служби в поліції - протягом трьох років.

2. Дисциплінарне стягнення у виді призначення поза чергою в наряд вважається виконаним з моменту його відбуття курсантом (слухачем).

3. Протягом строку дії дисциплінарних стягнень до поліцейського не можуть застосовуватися заходи заохочення, крім дострокового зняття раніше застосованого дисциплінарного стягнення.

4. Строк дії дисциплінарного стягнення не зараховується до строків вислуги поліцейського для присвоєння чергового спеціального звання.

5. У місяці виконання дисциплінарного стягнення поліцейського може бути позбавлено премії повністю або частково в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України.

6. Поліцейський вважається таким, що не має дисциплінарного стягнення, якщо його нагороджено державною нагородою, заохочено шляхом дострокового зняття дисциплінарного стягнення або закінчився строк дії дисциплінарного стягнення.

7. Закінчення строку дії дисциплінарного стягнення у виді пониження у спеціальному званні на один ступінь не дає поліцейському права на поновлення у спеціальному званні, якого він був позбавлений за порушення

дисципліни. Строк вислуги для присвоєння чергового спеціального звання обліковується в загальному порядку.

8. Закінчення строку дії дисциплінарного стягнення у виді звільнення з посади не дає поліцейському права бути поновленим на посаді, з якої він був звільнений за порушення дисципліни.

9. Поліцейський, звільнений з поліції за вчинення дисциплінарного проступку, не може бути прийнятий на службу до поліції протягом трьох років з дня виконання наказу про звільнення.

Відповідно до п. 22 ст. 92 Конституції України діяння, які є дисциплінарними правопорушеннями (проступками), та відповідальність за них визначаються виключно законами України. За нормами загального трудового законодавства України (ч. 2 статті 147 Кодексу законів про працю України) передбачено перелік заходів стягнень за порушення трудової дисципліни, який складається з морально-правового – догани, та крайнього заходу – звільнення з роботи.[208] Відповідно до частини першої ст. 66 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. № 889 до державних службовців за невиконання або неналежне виконання посадових обов'язків, а також порушення правил етичної поведінки та інше порушення службової дисципліни застосовуються й інші види дисциплінарних стягнень: зауваження; догана; попередження про неповну службову відповідність; звільнення з посади державної служби.[209]

Згідно положень Закону України «Про державну службу» особи рядового і начальницького складу правоохоронних органів, яким присвоюються спеціальні звання, у тому числі й співробітники Національної поліції, мають спеціальний правовий статус державного службовця [[210]], який, між іншим, встановлює до поліцейських більш широкий перелік заходів стягнення за порушення службової дисципліни. У частині 3 статті 13 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» перераховані види дисциплінарний стягнень, що застосовуються до поліцейських (*детальніше див. коментар до статті 13*), і перелік цих заходів є вичерпним. Застосування до поліцейського інших видів

---

[208] Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс: [підруч.]; за заг. ред. академіка НАПрН України О.М.Бандурки. Х.: Золота миля, 2011. 584 с. С. 212

[209] Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889. Відомості Верховної Ради. 2016. № 4. Ст. 43.

[210] Мацокін А. Притягнення держслужбовця до дисциплінарної відповідальності: зауваження, догана чи звільнення? / Держслужбовець. Серпень, 2017. № 8. URL: https://i.factor.ua/ukr/journals/ds/2017/august/issue-8/article-29844.html (дата звернення 03.12.2018)

дисциплінарних стягнень, не передбачених чинним законодавством, забороняється.

Статтею 15 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» вказується, що за результатами службового розслідування дисциплінарною комісією складається висновок про наявність чи відсутність у діях поліцейського дисциплінарного проступку та підстав для його притягнення до дисциплінарної відповідальності. Слід зазначити також, що службове розслідування вважається завершеним у день затвердження керівником, який призначив службове розслідування, чи особою, яка його заміщує, висновку за результатами службового розслідування.

При цьому якщо під час службового розслідування у діях поліцейського не виявлено дисциплінарного проступку, керівник, який призначав службове розслідування і якому надані повноваження із застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення, приймає рішення у формі наказу про закриття дисциплінарного провадження стосовно поліцейського. Якщо ж виявлено дисциплінарний проступок, то керівник поліції, аналогічно до вимог Закону України «Про державну службу», протягом 10 календарних днів з дня отримання висновку дисциплінарної комісії приймає рішення (наказ) про накладення на поліцейського дисциплінарного стягнення. У такому рішенні, яке оформляється наказом, за аналогією до Порядку проведення службових розслідувань у Національній гвардії України, затвердженого Наказом МВС України від 13.03.2018 №188 зазначаються:[211]

- найменування підрозділу/органу поліції;
- дата його прийняття;
- відомості про поліцейського, щодо якого здійснювалося службове розслідування;
- стислий виклад обставин справи;
- вид дисциплінарного проступку і його юридична кваліфікація;
- вид застосованого дисциплінарного стягнення.

Поліцейському, стосовно якого проводилося службове розслідування, видається під розписку належним чином завірена копія наказу про накладення на нього дисциплінарного стягнення чи закриття дисциплінарного провадження не пізніше наступного робочого дня після прийняття відповідного рішення.

---

[211] Про затвердження Порядку проведення службових розслідувань у Національній гвардії України: Наказ МВС України від 13.03.2018 № 188. Офіційний вісник України від 02.05.2018. № 34. Стор. 18. Ст. 1205.

У частині 2 статті, що коментується, прямо закріплюється строк дії кожного із виду дисциплінарного стягнення з моменту оголошення його поліцейському-порушникові службової дисципліни. Законом встановлено такі строки щодо:

1) зауваження - протягом двох місяців;

2) догана - протягом трьох місяців;

3) сувора догана - протягом чотирьох місяців;

4) попередження про неповну службову відповідність - протягом шести місяців;

5) пониження у спеціальному званні на один ступінь та звільнення з посади - протягом одного року;

6) звільнення зі служби в поліції - протягом трьох років.

Відповідно до статті 20 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» (*детальніше див. коментар до статті 20)* та статутів вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, до повноважень ректорів вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання віднесено застосування дисциплінарних стягнень до поліцейських, які проходять службу, та до курсантів і слухачів, які навчаються в таких навчальних закладах.

Більшість вчених-адміністративістів, досліджуючи правовий статус курсантів, студентів, слухачів, відносять курсантів вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, що здійснюють підготовку поліцейських, до категорії «спірних» суб'єктів,[212] враховуючи те, що ці суб'єкти мають спеціальний правовий статус, обумовлений тим, що одночасно вони здобувають вищу освіту (тобто фактично мають статус, притаманний студентам), і з моменту зарахування на навчання до вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, вважаються такими, що проходять службу в органах Національної поліції.

Зазначимо, що в довідковій літературі статус курсанта ототожнюється зі спеціальним званням військовослужбовця. Так, у Військовому енциклопедичному словнику подається таке визначення: «курсант – це військове звання військовослужбовця, який навчається у військово-навчальному закладі і не має офіцерського військового звання».[213]

---

[212] Гаврик С. Ю., Старук Ю. О. Правове становище особи, яка навчається у ВНЗ МВС України за державним замовленням. Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. 2011. № 1. С. 80-86. С. 81

[213] Военный энциклопедический словарь: в 2 т. / сост. А. Горкин и др. Москва, 2001. Т. 1. 848 с. С. 807

Мухіна Г.В., посилаючись на дане визначення, правовий статус курсанта теж розглядає з точки зору статусу військовослужбовця, який навчається у спеціалізованому навчальному закладі.[214] Вважаємо дані визначення недоречними. Вказуючи на таку основну ознаку, як приналежність курсанта до спеціалізованого навчального закладу, що характеризує його специфічність, не слід ототожнювати курсанта тільки зі статусом військовослужбовця, оскільки таке визначення буде стосуватися тільки курсантів вищих навчальних закладів системи Міністерства оборони України, залишаючи поза увагою заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання в системі інших центральних державних органів, зокрема, Міністерства внутрішніх справ України.

Крім того, поняття «курсант» має нормотворче закріплення. Так, у Законі України «Про вищу освіту» курсант визначається як особа, яка в установленому порядку зарахована до вищого військового навчального закладу (закладу вищої освіти зі специфічними умовами навчання), військового інституту як підрозділу закладу вищої освіти і навчається з метою здобуття вищої освіти за певним ступенем та якій присвоєно військове звання рядового, сержантського і старшинського складу або спеціальне звання рядового, молодшого начальницького складу або таке звання вона мала під час вступу на навчання.[215] У свою чергу, у статті 82 Закону України «Про Національну поліцію» щодо визначення порядку присвоєння чергових спеціальних звань поліції вказано наступне: «Курсантам – випускникам вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку поліцейських, які набули кваліфікацію бакалавра і вище та отримали диплом з відзнакою, керівник поліції може присвоїти чергове спеціальне звання старшого лейтенанта поліції».[216]

Отже, основною метою навчання курсантів у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання є задоволення їх приватних освітніх інтересів, реалізація яких неможлива без їх вступу в адміністративно-правові відносини, що обумовлюється як особливістю їх добору направлення та зарахування на навчання, відомчою приналежністю навчального закладу, так і особливістю процесу здобуття певного освітнього ступеня у зазначених закладах.

---

[214] Мухіна Г.В. Про особливості соціального статусу курсанта вищого навчального закладу МВС України. Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки. 2014. № 3 (16). С. 109-113. С. 110

[215] Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 37-38. Ст. 2004.

[216] Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.

Ураховуючи специфіку правового статусу курсантів зазначимо, що Правилами внутрішнього розпорядку у вищому навчальному закладі встановлені зобов'язання курсантів (студентів) дотримуватися Статуту (або Положення) вищого навчального закладу, Положення про організацію освітнього процесу та встановлених Правил внутрішнього розпорядку.[217]

Відмінністю дисциплінарних стягнень, що застосовуються до поліцейських, які проходять службу у вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, і до курсантів (слухачів), що навчаються в таких навчальних закладах, є те, що, крім видів дисциплінарних стягнень, визначених статтею 12 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», виключно до курсантів і слухачів за порушення ними службової дисципліни або невиконання (неналежне виконання) своїх службових обов'язків застосується дисциплінарне стягнення у виді призначення поза чергою в наряд. Керівництво вищого навчального закладу має право призначити до п'яти нарядів поза чергою.

Як правило, дисциплінарне стягнення у виді призначення поза чергою в наряд застосовується негайно, тобто відразу ж після скоєння (виявлення) дисциплінарного проступку, але не пізніше місяця з дня його застосування, не враховуючи часу перебування курсанта (слухача) у відпустці, відрядженні або на лікарняному (у період тимчасової непрацездатності) (*детальніше див. коментар до статті 22)*. Виконується даний вид дисциплінарного стягнення шляхом несення служби курсантом (слухачем) в наряді позачергово в будь-який день тижня, з моменту відбуття якого дисциплінарне стягнення є виконаним.

Частиною 3 статті, що коментується, встановлено загальну норму, яка вказує, що протягом строку дії дисциплінарних стягнень до поліцейського не можуть застосовуватися заходи заохочення, крім дострокового зняття раніше застосованого дисциплінарного стягнення.

Частина 4 ст. 23 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» встановлює беззаперечну вказівку на обов'язковість не зарахування до строків вислуги поліцейського задля присвоєння чергового спеціального звання строку дії дисциплінарного стягнення. Також до строку дії дисциплінарного стягнення не зараховується до строків вислуги поліцейського для присвоєння чергового спеціального звання.

---

[217] Гаврик С. Ю., Старук Ю. О. Особливості відрахування курсантів з ВНЗ МВС України. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2009. № 3. Ч. 1. С. 202-210. С. 207

Частиною 6 статті, що коментується, встановлено загальну норму, яка вказує, що у місяці виконання дисциплінарного стягнення поліцейського може бути позбавлено премії повністю або частково в порядку, визначеному Міністерством внутрішніх справ України.

Слід зазначити, що вимоги ст. 46 Кодексу законів про працю України дозволяють роботодавцю відсторонювати особу від роботи без збереження заробітної плати в окремих випадках, наприклад у разі появи в нетверезому стані.[218] У свою чергу Закон України «Про Національну поліцію» встановлює гарантії матеріального забезпечення поліцейського та його сім'ї. Так, за фактом вчинення поліцейським дисциплінарного проступку у місяць виконання встановленого дисциплінарного стягнення, зокрема, у період відсторонення від виконання службових обов'язків (посади), за поліцейським зберігаються всі види грошового забезпечення, які були йому визначені до накладання дисциплінарного стягнення (відсторонення від посади), крім премії.[219]

Отже, як бачимо, за поліцейськими зберігається грошове забезпечення, крім премії, в усіх випадках. В цьому випадку слід звернути увагу на той факт, що штатним розписом (офіційний організаційно-розпорядчий документ) встановлюється структура органу Національної поліції, чисельність підрозділів, відділів, кількість співробітників, а також розмір їх грошового забезпечення.[220] Крім того, цей документ включає в себе облік усіх можливих додаткових виплат поліцейським – надбавок, премій, компенсацій залежно від займаної посади.

Зазначимо також, що нарахування грошового забезпечення поліцейським здійснюється на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 р. № 988 «Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції», та виданого на його основі наказу МВС України від 06.04.2016 № 260 «Про затвердження Порядку та умов виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та курсантам вищих навчальних закладів МВС із специфічними умовами навчання». Так, до складу грошового забезпечення поліцейських входять: 1) посадовий оклад; 2) оклад за спеціальним званням; 3) щомісячні додаткові види грошового забезпечення (надбавки, доплати, які мають постійний характер); 4) премії; 5)

---

[218] Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322- VIII. 1971. *Відомості Верховної Ради України.* 1971. Додаток до № 50. Ст. 375.

[219] Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 40-41. Ст. 379.

[220] Адміністративна діяльність органів поліції України: підручник; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокуренка; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 432 с.

одноразові додаткові види грошового забезпечення. Нарахування і виплати грошового забезпечення поліцейським відповідних структурних підрозділів, служб апарату, відділів (відділень) поліції проводиться виключно в межах рекомендованих граничних розмірів.

Керівники органів поліції мають право преміювати поліцейських відповідно до особливостей проходження служби та особистого внеску поліцейського в загальні результати служби з урахуванням специфіки і особливостей виконання покладених на нього завдань та у межах асигнувань, затверджених на грошове забезпечення для утримання Національної поліції. Розмір щомісячної премії встановлюється за рішенням керівника органу (закладу, установи) Національної поліції відповідно до затверджених ними положень про преміювання та наявного фонду грошового забезпечення. Виплата премій поліцейським здійснюється за наказами керівників органів поліції. У випадку допущення поліцейськими проступків, які впливають на розмір премії, до наказу вносяться відповідні зміни та проводиться перерахунок премії в наступному місяці.[221]

Таким чином, внаслідок прийняття рішення керівниками підрозділів поліції про збільшення (у випадку заохочення) чи зменшення (частково або повністю) розміру премії поліцейському у наслідок накладення на нього дисциплінарного стягнення за результатами службової діяльності, грошове забезпечення може бути виплачено понад або нижче установлених граничних розмірів.

Частина 5 статті, що коментується, передбачає встановлену вимогу, відповідно до якої у випадку, якщо поліцейського нагороджено державною нагородою, заохочено шляхом дострокового зняття дисциплінарного стягнення або у випадку закінчення строку дії дисциплінарного стягнення, вважати такого поліцейського таким, що не має дисциплінарного стягнення.

Після закінчення строку дії дисциплінарного стягнення у виді пониження у спеціальному званні на один ступінь поліцейський не може розраховувати на право поновлення у спеціальному званні, якого він був позбавлений за порушення дисципліни. Слід зазначити, що частина 7 статті, що коментується, містить відсильну норму, яка вказує, що строк вислуги для присвоєння чергового спеціального звання обліковується в порядку, встановленому Законом України «Про Національну поліцію» від 15 березня 2018 року. Отже, поліцейським після застосування до них такого дисциплінарного стягнення, як пониження у спеціальному званні на один

---

[221] Про затвердження Порядку та умов виплати грошового забезпечення поліцейським Національної поліції та курсантам вищих навчальних закладів МВС із специфічними умовами навчання: Наказ МВС України від 06.04.2016 № 260 URL: https://законодавство.com/mvs-ukrajini-nakazi/nakaz-mvs-ukrajini-vid-06042016-260-pro272523.html (дата звернення 01.12.2018)

ступінь, чергові спеціальні звання присвоюються на загальних підставах. Так, частина 1 статті 82 Закону України «Про Національну поліцію» встановлює умови, за наявності яких поліцейському присвоюється чергове спеціальне звання поліції, а саме:[222]

– закінчення строку вислуги в попередньому званні. Відповідно до ст. 83 Закону України «Про Національну поліцію» встановлено такі строки вислуги в спеціальних званнях поліції: капрал поліції – 1 рік, сержант поліції – 3 роки, молодший лейтенант поліції – 1 рік, лейтенант поліції – 2 роки, старший лейтенант поліції – 3 роки, капітан поліції – 4 роки, майор поліції – 4 роки, підполковник поліції – 5 років, строки вислуги в званнях рядового поліції, старшого сержанта поліції, полковника поліції, генерала поліції третього рангу й генерала поліції другого рангу не встановлюються.[223]

Частиною 4 ст. 83 закону України «Про Національну поліцію» визначено порядок обчислення строків вислуги для присвоєння чергового спеціального звання поліцейським, до яких було застосовано таке дисциплінарне стягнення, як пониження у спеціальному званні на один ступінь. Для такої категорії поліцейських строк вислуги для присвоєння чергового спеціального звання починає обраховуватися з дня видання наказу по особовому складу про пониження в попередньому спеціальному званні на один ступінь. Підсумовуючи, зазначимо, що строк вислуги в попередньому спеціальному званні переривається і не враховується для присвоєння чергового спеціального звання поліції;

Окрему увагу слід звернути на що, що частинами 1, 3 ст. 84 Закону України «Про Національну поліцію» передбачені винятки з цього правила, а саме: дострокове присвоєння спеціального звання, присвоєння спеціального звання на один ступінь вище від звання, передбаченого займаною штатною посадою.[224] У даному випадку мова йде про можливості присвоєння спеціальних звань лише в порядку заохочення;

– відповідність спеціального звання, що присвоюється, спеціальному званню, передбаченому займаною штатною посадою;

– відсутність незнятих дисциплінарних стягнень.

Як зазначено у частині 8 статті 23 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», закінчення строку дії дисциплінарного стягнення у виді звільнення з посади не дає поліцейському

---

[222] Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 40-41. Ст. 379.

[223] Про Національну поліцію: Закон України від 02.07. 2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 40-41. Ст. 379.

[224] Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

права бути поновленим на посаді, з якої він був звільнений за порушення дисципліни. Національним законодавством встановлено, що призначення на посаду поліцейського здійснюється безстроково (до виходу на пенсію або у відставку) лише за однієї умови – успішного виконання поліцейським службових обов'язків. Відповідно, у разі неналежного (неуспішного) виконання поліцейським своїх службових обов'язків можливо пониження його в займаній посаді.[225] Виходячи з цього, частина 8 статті, що коментується, відсилає до положень статті 57 Закону України «Про Національну поліцію», якою закріплено перелік випадків, за яких обов'язково має проводитися атестування поліцейських, а також до відповідного нормативного акту МВС України, який затверджує порядок проведення атестування поліцейських.

Отже, нагадаємо, що метою проведення атестування поліцейських є оцінка ділових, професійних та особистих якостей, освітнього й кваліфікаційного рівнів і фізичної підготовки поліцейських. Зазначена мета досягається шляхом глибокого і усебічного вивчення з визначенням відповідності поліцейських посадам, а також перспектив їхньої службової кар'єри.[226] Між тим, всі питання щодо процедури атестування поліцейських детально регулюються Інструкцією про порядок проведення атестування поліцейських, затвердженою наказом МВС України від 17.11.2015 № 1465.

Таким чином, за результатами атестування висновки, зазначені в протоколі атестаційної комісії, заносяться до атестаційного листа, який підписується головою та секретарем комісії та в місячний строк направляється до керівника, якому надано право на призначення поліцейського на посаду та звільнення з посади або зі служби в поліції.

Частина 9 ст. 23 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» встановлює беззаперечну вимогу, відповідно до якої поліцейський, який звільнений з поліції за вчинення дисциплінарного проступку, не може бути прийнятий на службу до поліції протягом трьох років з дня виконання наказу по особовому складу про звільнення.

Слід звернути увагу на те, що поліцейський має право оскаржити застосоване до нього дисциплінарне стягнення протягом місяця через подання рапорту до прямого керівника або через суд, адже Конституцією України гарантується право людини і громадянина на судовий захист. Зокрема, Основний закон закріплює загальне правило, за яким кожна особа

---

[225] Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

[226] Закон України «Про Національну поліцію»: наук.-практ. комент. / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокуренка. Харків, 2016. 408 с. С. 226-228

має право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.[227]

Стаття 24. *Оскарження дисциплінарних стягнень*

1. Поліцейський має право оскаржити застосоване до нього дисциплінарне стягнення протягом місяця з дня його виконання (реалізації) шляхом подання рапорту до прямого керівника особи, яка застосувала дисциплінарне стягнення, а також шляхом звернення до суду в установленому порядку.

2. Розгляд рапорту про незгоду з дисциплінарним стягненням здійснюється протягом 30 календарних днів з дня його реєстрації в органі поліції шляхом проведення перевірки викладених у рапорті фактів та обставин, що, на думку поліцейського, не були враховані під час проведення службового розслідування та під час прийняття рішення про застосування до нього дисциплінарного стягнення.

3. У разі підтвердження фактів, викладених у рапорті, керівник, який здійснює його розгляд, зобов'язаний негайно вжити заходів до поновлення прав поліцейського, усунення обставин, що призвели до таких порушень, та вирішити питання про притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні порушень.

4. Про результати розгляду рапорту уповноважений керівник письмово інформує поліцейського, який подав скаргу.

5. У разі поновлення порушених прав поліцейського у судовому порядку вищий керівник зобов'язаний негайно вжити заходів до поновлення прав поліцейського, усунення обставин, що призвели до таких порушень, та притягти до відповідальності осіб, винних у вчиненні порушень.

Коментована стаття містить основні нормативні положення щодо порядку оскарження дисциплінарного стягнення.

Кожен поліцейський має право оскаржити в установленому законом порядку застосоване до нього дисциплінарне стягнення. Зазначене право ґрунтується на положеннях ст.ст. 40, 55 Конституції України, випливає зі змісту ч. 3 ст. 61, пп. 5,6 ч. 10 ст. 62 Закону України «Про Національну поліцію» та безпосередньо закріплено в ч. 1 коментованої статті Дисциплінарного статуту Національної поліції України.

В юридичній науці ***оскарження рішення у дисциплінарному провадженні*** розглядається як стадія дисциплінарного провадження[228], яка є

---

[227] Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. С. 141.

[228] Медведєв А.М. Дисциплінарна відповідальність осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2011, с. 6, 12

за своєю природою факультативною та реалізується за наявності ініціативи особи, щодо якої застосовано дисциплінарне стягнення. Ця стадія виступає гарантією законності і обґрунтованості притягнення працівника до дисциплінарної відповідальності, засобом виправлення можливих помилок дисциплінарної практики, що допускаються прямими начальниками на попередніх стадіях дисциплінарного провадження[229].

Подання скарги на рішення в справі про дисциплінарний проступок не припиняє виконання наказу про застосування дисциплінарного стягнення.

Законодавцем передбачена альтернативна підвідомчість щодо вирішення скарг на рішення про застосування дисциплінарного стягнення за вибором поліцейського, який звертається за захистом та забезпеченням реалізації свого порушеного права чи інтересу. Так, в частині першій коментованої статті закріплено ***два порядки оскарження*** рішення про застосування дисциплінарного стягнення:

k. відомче (позасудове, адміністративне[230] [231]) оскарження – шляхом звернення поліцейського зі скаргою на рішення про притягнення його до дисциплінарної відповідальності до старшого прямого начальника;

l. судове оскарження – шляхом подання позову до суду.

Порядок позасудового оскарження рішення про застосування дисциплінарного стягнення визначається ч.ч. 1-4 коментованої статті.

Так, оскарження дисциплінарного стягнення поліцейським до старшого прямого керівника особи, яка застосувала дисциплінарне стягнення можливе протягом місяця з дня виконання (реалізації) дисциплінарного стягнення.

З точки зору права, важливо визначитися з моментом, коли починається перебіг строку на оскарження. Відповідно до ст. 22 Дисциплінарного статуту Національної поліції України наказ про застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення виконується шляхом його оголошення в органі (підрозділі) поліції та особистого ознайомлення поліцейського з ним. У разі відмови особи від ознайомлення з наказом про це складається акт.

Дисциплінарні стягнення у виді звільнення з посади та звільнення із служби в поліції, застосовані до поліцейського, який перебуває у відпустці чи на лікарняному (у період тимчасової непрацездатності), виконуються

---

[229] Миронюк Р.В. Особливості процедури оскарження рішення щодо застосування дисциплінарного стягнення до працівників ОВС. *Порівняльно-аналітичне право.* 2014. №5. С. 278

[230] Шатрава С.О. Щодо позасудового порядку оскарження рішення про застосування дисциплінарного стягнення (на прикладі органів прокуратури України). *Вісник ХНУВС.* 2014. № 2 (65). С. 192-199

[231] Булгаков О.С. Юрисдикція адміністративного суду щодо вирішення справ у сфері публічної служби: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Запорізький нац. ун-т. Запоріжжя, 2018 с. 89-90

(реалізуються) після його прибуття до місця проходження служби. За відсутності на службі без поважних причин поліцейського, до якого застосовано дисциплінарне стягнення у виді звільнення з посади чи звільнення із служби в поліції, таке дисциплінарне стягнення виконується, а витяги з наказів про застосування та виконання дисциплінарного стягнення надсилаються рекомендованим листом з повідомленням на адресу місця проживання поліцейського, що зазначена в його особовій справі.

У такому разі днем ознайомлення поліцейського із зазначеними наказами є дата, зазначена в поштовому повідомленні про вручення їх поліцейському, до якого застосовано дисциплінарне стягнення, або повнолітньому члену сім'ї такого поліцейського. У разі якщо поліцейський, до якого застосовано дисциплінарне стягнення, відмовляється від отримання витягів з наказів про застосування та виконання дисциплінарного стягнення, днем отримання витягів з наказів є день проставлення в поштовому повідомленні відмітки про відмову в їх отриманні чи повернення поштового відправлення з позначкою про невручення.

Таким чином, ***строк для оскарження рішення про дисциплінарне стягнення*** пов'язується з фактом доведення його до відома особи, прав та законних інтересів якої воно стосується. Враховуючи викладене, згідно зі ст. 24 Дисциплінарного статуту Національної поліції України поліцейський має право оскаржити застосоване до нього дисциплінарне стягнення в місячний строк із дня ознайомлення його з наказом.

Позасудове оскарження здійснюється шляхом подання поліцейським рапорту про незгоду з дисциплінарним стягненням. В рапорті про незгоду з дисциплінарним стягненням мають бути викладені факти та обставини, що, на думку поліцейського, не були враховані під час проведення службового розслідування та під час прийняття рішення про застосування до нього дисциплінарного стягнення.

Рапорт про незгоду подається до прямого керівника особи, яка застосувала дисциплінарне стягнення, і повинен розглядатися ним. В літературі справедливо наголошується на тому, що ефективність будь-якої процедури оскарження ґрунтується на принципі неупередженості, тобто скаргу повинен розглядати не той суб'єкт, що прийняв рішення або готував його. Саме тому в порядку адміністративного оскарження скарга має розглядатися вищим у порядку підлеглості органом або посадовою особою відносно тих, що прийняли рішення[232]. Такий орган або посадова особа і є «суб'єктом розгляду скарги».

---

[232] Сорочкін О. Вдосконалення процедури адміністративного оскарження рішень, дій та бездіяльності виконавчих органів місцевого самоврядування (для громадян та правозахисників) /

Розгляд рапорту про незгоду з дисциплінарним стягненням здійснюється протягом 30 календарних днів з дня його реєстрації в органі поліції шляхом проведення перевірки викладених у рапорті фактів та обставин, що, на думку поліцейського, не були враховані під час проведення службового розслідування та під час прийняття рішення про застосування до нього дисциплінарного стягнення.

При оцінці ступеня законності рішення про застосування дисциплінарного стягнення вивченню підлягають: суворість рішення (наприклад, стягнення не відповідає характеру проступку); необґрунтованість рішення (наприклад, не вивчені всі обставини справи); незаконність рішення (наприклад, застосовано стягнення, що не передбачено законом або рішення прийнято не уповноваженим на те суб'єктом).[233]

Про результати розгляду рапорту уповноважений керівник письмово інформує поліцейського, який подав скаргу.

Враховуючи положення ч. 8 ст. 20 Дисциплінарного статуту Національної поліції за результатами розгляду рапорту про незгоду із дисциплінарним стягненням старший прямий ***начальник приймає одне з таких рішень:***

m. залишити рішення про застосування дисциплінарного стягнення без змін, а рапорт (скаргу) без задоволення;

n. змінити вид дисциплінарного стягнення в межах, передбачених Дисциплінарним статутом (пом'якшити або застосувати суворіше дисциплінарне стягнення, якщо встановить невідповідність такого стягнення ступеню тяжкості вчиненого дисциплінарного проступку та вини);

o. задовольнити рапорт (скаргу) в повному обсязі та скасувати дисциплінарне стягнення.

У разі підтвердження фактів, викладених у рапорті, керівник, який здійснює його розгляд, зобов'язаний негайно вжити заходів до поновлення прав поліцейського, усунення обставин, що призвели до таких порушень, та вирішити питання про притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні порушень.

Розглядаючи порядок ***судового оскарження рішення*** про застосування дисциплінарного стягнення, слід звернути увагу на гарантоване ст. 55 Конституції України право на звернення до суду, а також на Рішення

Олег Сорочкін, Андрій Школик, Ярослав Жукровський. – Львів : Регіон. громадс. Благод. фонд «Право і демократія», 2005. 32 с.

[233] Миронюк Р.В. Особливості процедури оскарження рішення щодо застосування дисциплінарного стягнення до працівників ОВС. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. №5. С. 279

Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянки Дзюби Галини Павлівни щодо офіційного тлумачення частини другої статті 55 Конституції України та статті 248-2 Цивільного процесуального кодексу України (справа громадянки Дзюби Г.П. щодо права на оскарження в суді неправомірних дій посадової особи) від 25.11.1997 р., яким встановлено, що скарги на рішення, дії чи бездіяльність будь-якого органу державної влади, органу місцевого самоврядування, посадових і службових осіб «підлягають безпосередньому розгляду в судах незалежно від того, що прийнятим раніше законом міг бути встановлений інший порядок їх розгляду (оскарження до органу, посадової особи вищого рівня по відношенню до того органу і посадової особи, що прийняли рішення, вчинили дії або допустили бездіяльність). Подання скарги до органу, посадової особи вищого рівня не перешкоджає оскарженню цих рішень, дій чи бездіяльності до суду».

Норма ст. 55 Конституції України, що закріплює право всіх громадян, у тому числі і працівників Національної поліції, на судове оскарження рішень органів та посадових осіб усіх рівнів знайшла своє відображення в Кодексі адміністративного судочинства України (далі – КАС).

В п. 2 ч. 1 ст. 19 КАС визначено, що ***юрисдикція адміністративних судів*** поширюється на справи у публічно-правових спорах, зокрема, спори з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби. Таким чином справи щодо оскарження поліцейським дисциплінарного стягнення має вирішуватись в адміністративному суді.[234]

Як випливає із аналізу судової практики позивачами у справах зазначеної категорії, є публічні службовці чи особи, звільнені з публічної служби, а саме - поліцейський. Відповідачами у справах досліджуваної категорії є орган, з яким поліцейський перебуває у відносинах публічної служби чи з якого звільнений - територіальний орган Національної поліції, керівник якого застосував дисциплінарне стягнення.

Третьою особою без самостійних вимог на стороні відповідача в таких справах можуть бути залучені посадові особи, які прийняли оскаржувані рішення, інші особи, якщо рішення у справі може вплинути на їхні права, свободи, інтереси або обов'язки[235].

---

[234] Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15 (дата звернення 10.11.2018)

[235] Аналітична довідка про вивчення та узагальнення практики розгляду адміністративними судами спорів з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0006760-09

Позов до адміністративного суду може бути подано в межах строку звернення до адміністративного суду, встановленого КАС або іншими законами, зокрема згідно із ч. 5 ст. 122 КАС для звернення до суду у справах щодо прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби встановлюється місячний строк, який обчислюється з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення своїх прав.[236]

Враховуючи положення ч. 2 ст. 20, ст. 22, ч.1 ст. 25 КАС щодо предметної, інстанційної та територіальної юрисдикції (підсудності) адміністративних судів позов поліцейського щодо оскарження застосованого до нього дисциплінарного стягнення подається за його вибором до окружного адміністративного суду за зареєстрованим у встановленому законом порядку місцем проживання (перебування, знаходження) позивача (поліцейського) або за місцезнаходженням відповідача (територіального органу Національної поліції, керівник якого застосував дисциплінарне стягнення). Позовна заява подається у письмовій формі з дотриманням вимог ст.ст. 160, 161 КАС.

Судове провадження щодо розгляду і вирішення поданого до адміністративного суду позову врегульовано нормами КАС. Критерії правової оцінки адміністративним судом діяльності суб'єкта владних повноважень щодо накладення дисциплінарного стягнення визначені у ч.2 ст.2 КАС.

Зокрема, у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень адміністративні ***суди перевіряють чи прийняті (вчинені) вони:***

- на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України;
- з використанням повноваження з метою, з якою це повноваження надано;
- обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії);
- безсторонньо (неупереджено);
- добросовісно та розсудливо;
- з дотриманням принципу рівності перед законом, запобігаючи всім формам дискримінації;

---

[236] Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15 (дата звернення 10.11.2018)

- пропорційно, зокрема з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія); з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення; своєчасно, тобто протягом розумного строку.

Таким чином, судам при вирішенні справ цієї категорії необхідно перевіряти обґрунтованість накладення дисциплінарного стягнення та дотримання порядку ухвалення такого рішення[237].

За результатами розгляду справи відповідно до ст. 245 КАС[238] суд може задовольнити позов повністю або частково чи відмовити в його задоволенні повністю або частково. У разі задоволення позову суд може прийняти рішення про:

p. визнання протиправним та скасування індивідуального акта чи окремих його положень;

q. визнання дій суб'єкта владних повноважень протиправними та зобов'язання утриматися від вчинення певних дій;

r. інший спосіб захисту прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень, який не суперечить закону і забезпечує ефективний захист таких прав, свобод та інтересів.

У разі скасування нормативно-правового або індивідуального акта суд може зобов'язати суб'єкта владних повноважень вчинити необхідні дії з метою відновлення прав, свобод чи інтересів позивача, за захистом яких він звернувся до суду. У випадку, якщо прийняття рішення на користь позивача передбачає право суб'єкта владних повноважень діяти на власний розсуд, суд зобов'язує суб'єкта владних повноважень вирішити питання, щодо якого звернувся позивач, з урахуванням його правової оцінки, наданої судом у рішенні. Суд може визначити відповідачу - суб'єкту владних повноважень розумний строк виконання рішення суду.

За результатами вирішення адміністративним судом позову поліцейського щодо притягнення його до дисциплінарної відповідальності у разі поновлення порушених прав поліцейського у судовому порядку відповідно до ч. 5 коментованої статті вищий керівник зобов'язаний негайно вжити заходів до поновлення прав поліцейського, усунення обставин, що

---

[237] Аналітична довідка про вивчення та узагальнення практики розгляду адміністративними судами спорів з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0006760-09

[238] Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15 (дата звернення 10.11.2018)

призвели до таких порушень, та притягти до відповідальності осіб, винних у вчиненні порушень.

Розділ IV

ОБЛІК ЗАОХОЧЕНЬ ТА ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ

Стаття 25. *Облік заохочень та дисциплінарних стягнень*

1. Заохочення та дисциплінарні стягнення, застосовані до поліцейських, підлягають обліку, інформація про їх застосування вноситься до особових справ.

2. Порядок та строки внесення до особової справи поліцейського відомостей про застосовані до нього заохочення та дисциплінарні стягнення визначаються Міністерством внутрішніх справ України.

Наказом МВС України від 12.05.2016 № 377 був затверджений ***Порядок формування та ведення особових справ поліцейських.***

Відповідно до цього документу особова справа є документом, в якому відображається проходження служби поліцейським. До особової справи вноситься автобіографічна інформація поліцейського та членів його сім'ї, інформація про проходження служби, трудову діяльність та інша інформація, що характеризує професійні, освітні та особисті якості особи, місце її проживання, а також інша необхідна інформація, визначена законом та іншими нормативно-правовими актами.[239]

Особова справа поліцейського складається з п'яти частин. Документи, які надалі долучаються до розділів особової справи, нумеруються і заносяться до описів цих розділів із зазначенням їх назв та кількості аркушів.

З метою оновлення матеріалів особової справи поліцейські у п'ятиденний строк повідомляють безпосереднього начальника та підрозділ кадрового забезпечення про зміни сімейного стану (одруження, розлучення, народження дітей тощо), місця проживання (реєстрації), отримання освіти тощо з наданням підтвердних документів.

Особові справи зберігаються в окремій кімнаті, яка обладнана спеціальними полицями або шафами та відповідає встановленим чинним законодавством вимогам до режимних приміщень.

З метою перевірки збереження документів, що знаходяться в особових справах поліцейських, їх своєчасного оновлення (у разі народження дитини,

---

[239] Про затвердження Порядку формування та ведення особових справ поліцейських: Наказ МВС України від 12.05.2016 № 377 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0828-16 (дата звернення 23.10.2018)

зміни прізвища, місця реєстрації тощо) підрозділом кадрового забезпечення один раз на 3 роки проводиться ревізія особових справ.

Відповідальними за облік і зберігання особових справ є працівники підрозділу кадрового забезпечення відповідно до затверджених посадових інструкцій (функціональних обов'язків).

Після закінчення робочого дня приміщення з особовими справами здається під охорону та опечатується. Вхід до нього стороннім особам забороняється.

У випадках, коли особа, відповідальна за зберігання особових справ, відсутня протягом тривалого часу (відпустка, лікування), право доступу до цього приміщення має її безпосередній начальник, керівник підрозділу кадрового забезпечення або його заступники.

Особові справи звільнених зі служби поліцейських у встановленому порядку здаються до відповідних архівних підрозділів органів поліції.

Заохочення та стягнення обліковуються у першій частині особової справи поліцейського «послужний список».[240]

В послужному списку містяться особисті дані поліцейського, фіксується факт присвоєння спеціальних звань, термін роботи на окремих посадах, проводиться облік заохочень та дисциплінарних стягнень, зазначаються факти відряджень, виїздів за кордон, отриманих травм та порань тощо.

В розділі обліку заохочень зазначаються нагороди і заохочення (ордени, медалі, цінні подарунки, грамоти, подяки тощо, присудження державних премій, почесних звань України в наступному порядку:

- чим нагороджений (заохочений);
- за що нагороджений, (заохочений);
- підстава (№ і дата документа про нагородження або заохочення).

Щодо дисциплінарних стягнень в послужному списку заповнюються наступні графи:

- ким виданий наказ, № і дата;
- яке накладено стягнення і за що;
- відмітка про зняття стягнення, ким виданий наказ, № і дата.

ПОСЛУЖНИЙ СПИСОК[241]

[240] Про затвердження Порядку формування та ведення особових справ поліцейських: Наказ МВС України від 12.05.2016 № 377 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0828-16 (дата звернення 23.10.2018)

Спеціальний жетон № _____

_____

(прізвище,

_____

ім’я, по батькові)

Військове або спеціальне звання	Дата і номер наказу, ким виданий	Військове або спеціальне звання	Дата і номер наказу, ким виданий

Відмітка про зняття з військового обліку.

1. Число, місяць і рік народження	
2. Місце народження (за адміністративним поділом на день народження)	
3. Національність	
4. Громадянство	
5. Реєстраційний номер облікової картки платника податків або серію та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера)	
6. Освіта	
6.1. Коли і який навчальний заклад закінчив(ла)	
6.2. Спеціальність	
6.3. Спеціалізація	
6.4. Освітній, освітньо-кваліфікаційний рівень	
6.5. № диплома	

[241] Про затвердження Порядку формування та ведення особових справ поліцейських: Наказ МВС України від 12.05.2016 № 377 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0828-16 (дата звернення 23.10.2018)

7. Науковий ступінь, вчене звання	
8. Рідна мова, якими іншими мовами володіє і в якій мірі	
9. Наукова робота, винаходи	
10. Наявність спеціального статусу (учасник бойових дій, ветеран війни, учасник ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС тощо)	

11. Самостійна трудова діяльність, крім служби у Збройних Силах, органах МВС, СБУ

Дата		Місце роботи (найменування підприємства, установи тощо, їх місцезнаходження)	Характер занять, посада
з якого часу (число, місяць, рік)	до якого часу (число, місяць, рік)		

12. Проходження служби у Збройних Силах, органах СБУ, МВС, поліції

З якого часу (число, місяць, рік)	До якого часу (число, місяць, рік)	Посада	Військова частина, установа, заклад, орган поліції	Ким виданий наказ, № і дата

13. Періоди служби, які підлягають зарахуванню до вислуги років на пільгових умовах

Служба, яка дає право на зарахування вислуги строку служби в пільговому обчисленні для призначення пенсії; участь у війнах та інших бойових діях; час перебування на лікарняному у випадках бойових поранень	Підстава (посилання на конкретний нормативно-правовий акт, який дає право на пільгове обчислення вислуги років)	З якого часу (число, місяць, рік)	До якого часу (число, місяць, рік)

14. Поранення, травми і контузії, отримані під час виконання службових обов'язків (характер поранення, коли і де отримано)

15. Нагороди і заохочення
(зазначаються нагороди і заохочення (ордени, медалі, цінні подарунки, грамоти, подяки тощо, присудження державних премій, почесних звань України))

Чим нагороджений(а), заохочений(а)	За що нагороджений(а), заохочений(а)	Підстава (№ і дата документа про нагородження або заохочення)

16. Дисциплінарні стягнення

Ким виданий наказ, № і дата	Яке накладено стягнення і за що	Відмітка про зняття стягнення, ким виданий наказ, № і дата

17. Виїзди за кордон на постійну роботу або у відрядження

Куди, з якою метою	З якого часу (число, місяць, рік)	До якого часу (число, місяць, рік)

18. До яких виборних органів обирався(лась) або обраний(а) і коли

19. Прізвище, ім'я, по батькові матері, батька, місце їх реєстрації	

20. Сімейний стан (неодружений(а), одружений(а), розлучений(а))

Прізвище, ім’я, по батькові (дружини (чоловіка), дітей)	Ступінь родинних зв’язків	Число, місць, рік і місце народження	Підстава (свідоцтво про одруження, про народження)

21. Місце реєстрації сім’ї поліцейського

_____

_____

_____

_____

Послужний список складений _____ 20__ року

Частина 2 коментованої статті закріплює норму, що порядок та строки внесення до особової справи поліцейського відомостей про застосовані до нього заохочення та дисциплінарні стягнення визначаються Міністерством внутрішніх справ України.

На сьогодні окремого порядку щодо здійснення обліку заохочень та дисциплінарних стягнень поліцейських не прийнято, а отже це питання потребує додаткового врегулювання.

Разом з цим Порядком проведення службових розслідувань у Національній поліції України визначено, що копії висновків службових розслідувань, під час проведення яких установлено факти порушення поліцейськими службової дисципліни, та копії наказів про застосування до поліцейських дисциплінарних стягнень протягом трьох робочих днів з дати затвердження (підписання) надсилаються до підрозділів кадрового забезпечення (служби персоналу) для обліку, узагальнення та долучення до особових справ поліцейських. [242]

Засвідчені копії висновків службових розслідувань, проведених за фактами, передбаченими абзацами другим, третім, п'ятим, шостим, одинадцятим пункту 2 розділу II Порядку проведення службових розслідувань, підрозділами кадрового забезпечення територіальних органів поліції, закладів та установ, які належать до сфери управління Національної поліції України, та наказів про застосування до поліцейських дисциплінарних

[242] Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України: наказ МВС України від 07.11.2018 № 893. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE32807.html (дата звернення 25.11.2018)

стягнень (за наявності) в п'ятиденний строк після затвердження надсилаються до Департаменту кадрового забезпечення Національної поліції України для вивчення та узагальнення.

За результатами вивчення висновків службових розслідувань та наказів про застосування до поліцейських дисциплінарних стягнень Департаментом кадрового забезпечення Національної поліції України за наявності відповідних підстав готуються пропозиції керівникові Національної поліції України щодо скасування або пом'якшення накладеного дисциплінарного стягнення чи застосування суворішого дисциплінарного стягнення.[243]

В той же час вважаємо, що слід розглянути порядок здійснення обліку заохочень та дисциплінарних стягнень в інших правоохоронних органах держави та Збройних силах України. Це дасть змогу науковцям виробити власну позицію щодо проведення фундаментальних та прикладних досліджень в цій сфері, а також може стати підґрунтям для подання до Міністерства внутрішніх справ пропозицій та рекомендацій стосовно майбутнього проекту Порядку обліку заохочень та дисциплінарних стягнень поліцейських.

Відповідно до положень **Дисциплінарного статуту ОВС** дія якого поширюється на осіб начальницького складу Національного антикорупційного бюро України, осіб рядового і начальницького складу Державної кримінально-виконавчої служби України та податкової міліції, і раніше поширювалася на співробітників Національної поліції, - відомості про заохочення та дисциплінарні стягнення, застосовані до осіб рядового і начальницького складу, ***заносяться в місячний строк*** до особових справ цих осіб із зазначенням таких даних:

1) хто, коли та на якій підставі застосував заохочення або наклав дисциплінарне стягнення;

2) номер і дата наказу про заохочення або накладення дисциплінарного стягнення, відмітка про ознайомлення з наказом та інформація про те, чи не оскаржувався наказ про накладення дисциплінарного стягнення (а в разі оскарження - яке рішення прийнято, ким і коли);

---

[243] Порядок проведення службових розслідувань у Національній поліції України: наказ МВС України від 07.11.2018 № 893. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE32807.html (дата звернення 25.11.2018)

3) номер і дата наказу про зняття дисциплінарного стягнення або відмітка про закінчення строку його дії.[244]

Згідно з **Дисциплінарним статутом Збройних Сил України** облік заохочень та дисциплінарних стягнень ведеться в усіх підрозділах (від роти і вище) та військових частинах.

Усі заохочення та дисциплінарні стягнення (крім зауваження), передбачені цим Статутом, у тому числі і заохочення, оголошені командиром усьому особовому складу підрозділу (команди), військової частини, заносяться у тижневий строк до службової картки військовослужбовця.

У разі зняття дисциплінарного стягнення у службовій картці військовослужбовця в розділі «Стягнення» робиться запис - коли й ким стягнення знято.

Якщо накладене на військовослужбовця дисциплінарне стягнення, крім попередження про неповну службову відповідність, після закінчення року не було знято і він не вчинив за цей час іншого правопорушення, за яке був притягнутий до дисциплінарної відповідальності, у відповідній графі розділу «Стягнення» робиться запис про зняття стягнення у зв'язку із закінченням строку.

Командири батальйонів, полків, бригад, дивізій, кораблів та рівні з ними посадові особи зобов'язані періодично переглядати службові картки військовослужбовців з метою перевірки правильності застосованих заохочень та накладених стягнень.

Кожний військовослужбовець один раз на рік, а також у разі переведення на нове місце служби повинен ознайомитися із своєю службовою карткою й розписатися про це. У разі переведення військовослужбовця службова картка пересилається до нового місця служби.[245]

СЛУЖБОВА КАРТКА[246]

_____рота (підрозділ) військової частини (закладу, установи)

_____

1. Посада _____

---

[244] Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України: Закон України від 22.02.2006 № 3460-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-15 (дата звернення 23.10.2018)

[245] Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999 № 551-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14 (дата звернення 24.10.2018)

[246] Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999 № 551-XIV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14 (дата звернення 24.10.2018)

2. Військове звання _____

3. Прізвище, ім'я, по батькові _____

4. З якого року перебуває на військовій службі _____

І. Заохочення

Вид заохочення (дата, номер наказу)	За що заохочено	Коли заохочено	Ким заохочено

ІІ. Стягнення

Вид стягнення	За що накладено стягнення	Коли вчинено проступок	Коли накладено стягнення (дата і номер наказу)	Ким накладено стягнення	Коли і ким скасовано стягнення

Підпис про ознайомлення _____

Примітка. У разі присвоєння військовослужбовцеві військового звання прапорщик, мічман, першого офіцерського звання, а також першого звання старшого офіцерського складу чи першого генеральського, адміральського звання на військовослужбовця заводиться нова службова картка, до якої раніше накладені дисциплінарні стягнення не заносяться, а заносяться лише заохочення, крім заохочень про скасування стягнень. Попередня картка ліквідується.

Згідно із **Дисциплінарним статутом служби цивільного захисту**[247] облік заохочень і дисциплінарних стягнень, накладених на осіб рядового і начальницького складу, ведеться в органах і підрозділах цивільного захисту в їх особових справах та в окремих журналах обліку заохочень чи обліку дисциплінарних стягнень.

Усі заохочення та дисциплінарні стягнення, передбачені Дисциплінарним статутом служби цивільного захисту, включаючи заохочення, оголошені начальником усьому особовому складу органу чи підрозділу цивільного захисту**, в тижневий строк** заносяться до відповідного розділу особової справи та відповідно до журналів обліку заохочень чи обліку дисциплінарних стягнень.

---

[247] Про Дисциплінарний статут служби цивільного захисту: Закон України від 05.03.2009 № 1068-VI // Б аза даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL:http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-17 (дата звернення 25.10.2018)

У разі зняття дисциплінарного стягнення ***в особовій справі та відповідно в журналах обліку заохочень і обліку дисциплінарних стягнень*** робиться запис про те, коли і ким було знято відповідне дисциплінарне стягнення.

У разі якщо накладене виданим наказом дисциплінарне стягнення після закінчення року не було знято і особа рядового чи начальницького складу не вчинила за цей час іншого правопорушення, за яке притягується до дисциплінарної відповідальності, в її особовій справі та відповідно в журналах обліку заохочень і обліку дисциплінарних стягнень робиться запис про закінчення строку дії такого дисциплінарного стягнення.

ЖУРНАЛ

обліку заохочень[248]

№ з/п	**П.І.Б. спеціальне звання**	**Посада**	**За що застосоване заохочення**	**Вид заохочення, дата, номер наказу**	**Ким застосовано**

ЖУРНАЛ

обліку дисциплінарних стягнень[249]

№ з/п	П.І.Б. спеціальне звання	Посада, вислуга, строк служби на посаді	За що накладено стягнення	Дата вчинення правопорушення	Вид накладеного стягнення	Дата накладення стягнення, номер наказу	Хто наклав стягнення	Дата закінчення строку дії стягнення	Дата зняття стягнення	Місце знаходження матеріалів службового

Як підсумок відмітимо, що наразі існує необхідність у розробці та затвердженні Порядку здійснення обліку заохочень та дисциплінарних стягнень поліцейських із врахуванням досвіду роботи та нормативно-правового регулювання цього питання в інших правоохоронних органах держави.

---

[248] Про Дисциплінарний статут служби цивільного захисту: Закон України від 05.03.2009 № 1068-VI // Б аза даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL:http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-17 (дата звернення 25.10.2018)

[249] Про Дисциплінарний статут служби цивільного захисту: Закон України від 05.03.2009 № 1068-VI // Б аза даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL:http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-17 (дата звернення 25.10.2018)